

Станіслав Змерзлий

ЛИЦАР ПОДІЛЬСЬКИХ ЛІСІВ

Біографічно-публіцистична повість

Вінниця
2017

УДК 323.2(477)
ББК 66.2(4УКР)
З 69

Книга видана за сприяння друзів моїх, серед них і
Кузів Петро Васильович
та **Мазур Станіслав Васильович**.
Щира подяка також директору
Державного спеціалізованого лісозахисного підприємства
«Вінницьялісозахист»
Чудаку Володимиру Володимировичу
за допомогу в підготовці книжки до видання

З 69

Змерзлий С. І.

Лицар Подільських дібров. – Вінниця:

ФОП Барановська Т.П., 2017. – 224 с.: іл.

ISBN 978-617-7233-39-7

«Лицар Подільських лісів» - це восьма книга Станіслава Змерзлого. Біографічно – публіцистична розповідь про Людину, яка відала майже чверть століття свого життя на благо Його Величності Лісу, заслуговує на те, щоб бути занесеною на віки у перші рядки історії лісівничої Вінниччини. Автор робить це з особливою втіхою і з глибоким усвіомленням того як багато важить у звершенні перебудови лісопромислової справи роль особистості.

Книга буде цікавою не тільки працівникам лісового господарства, але й широкому колу читачів.

УДК 323.2(477)
ББК 66.2(4УКР)

ISBN 978-617-7233-39-7

© Змерзлий С.І., 2017

Переднє слово автора, або Час минає, а злидні залишаються...

*Із циклу розповідей нової книжки
«Чого кров холоде в жилах»*

...Тільки від одного його вислову, що в міністерство він їздив на колеї для того, щоб отримати по сідниці, все вище «сословие» цієї установи наїжачувалося до крайності. Але мирилися, бо явних слідів здирства з його боку не було.

Робота у всіх лісогосподарських підприємствах була відлагодженою. І для підкорення якихось висот у майбутньому подарунків і конвертів він до вищої установи не возив. Він її так підкорив за рахунок «Партії і Правительства». Мав за плечима ВПШ і надійну підтримку вищого компартійного керівництва області. Тоді вище лісівниче чиновництво України проти нього вводило тимчасові санкції, типу сучасних «смотрящих». Вливало із західних областей «підмогу» для поліпшення ведення лісового господарства. З погляду, що там була ж західно-європейська цивілізація!

Домінувало панство. І якщо прискіпливо подивитися, то воно там гуляло на семи вітрах.

Свого часу із східної України, а то й з Московії у західні області направлялись збільшовичені кадри на керівні посади. Вони й робили там погоду «по руськи»: пили, гуляли, жирок запасали і вкорінялися на крові воїнів Української Повстанської Армії.

Павло Тимофійович у верхній шухляді свого правлячого стола завжди зберігав пакет-папку з членами і кандидатами ЦК КПРС. Можна було тільки дивуватися, як він щоразу, гадаючи і перетасовуючи ними передбачав їхні долі

(куди там Нострадамусам, Вангам та іншим ворожбитам). Вислови в нього були такі: цей переріс, цей ще молодий, але байдуже, цей гонористо-зухвалий, цей німецький, але ходячий манекен, з цього порох сипиться, а ось цей пронизав гіфами добру половину цековської «рідні» і подає види наступництва, а ось цей моноліт трухлявий, але він буде наступником, якого змінить гонористо-задиракуватий балакун. Дуже гостро і критично він ставився до верхівки цеківської.

Зате свою верхівку підлегливо шанував. Бувало, коли перша особа йому телефонувала, він, як заведений, вскакував і, стоячи улесливо, відповідав ...так, так, так. І ні разу ні. І своїм видом показував: ось дивись, хто мені телефонує і як я з ним розмовляю (в теперішніх умовах при подібних розмовах контора замикається на всі замки, щоб була ніхто і слова не почув).

Не мав він злодійського рефлексу, в більшості задовольнявся малим. Не тільки через те, що не було своїх дітей. Просто він був вихований: не запобігай, не кради. Мав він слабкість переживати за людські долі. Та й за свою переживав деколи відчутно. Заздрив, коли когось відзначали, а його обходили. Тільки при втручанні республіканських парторганів йому надали звання «Заслуженого...». Ось такі короткі штрихи до діяльності Павла Тимофійовича.

Він болісно реагував на «підмогу» міністерством кадровими розв'язками. Не долюблюючи його за крутий норов і справедливий характер, вище лісівниче начальство із свого резерву направляло, з ним не погоджуючи, головних спеціалістів, і Павло Тимофійович наскрізь їх бачив, хто з якою місією приїжджав на Вінниччину.

По-перше, це панство (у західних областях їх звали панами) було уже «запилене» бандерівщиною і мельниківщиною, тому не вписувалося у збільшовичене «то-

варіщицтво», а по-друге, воно було не пристосоване до тутешніх умов праці. І далеко не могло внести той західний зразок виробничих питань, бо не в ту сферу діяльності потрапляло.

Знаний спеціаліст, направлений на посаду начальника лісогосподарського відділу з перспективою на посаду головного лісничого, рідко виправдовував сподівання, отож виїхав в одну із прибалтійських республік для заготівлі деревини через систему «Райміжколгоспбуду», прихопивши сотню квадратних метрів благовлаштованого житла.

Ще вищий посадовець, призначений міністерством на посаду головного інженера з прицілом на керівництво обласним управлінням, не тільки не прижився (при шаленій підтримці київського керівництва), але й втратив під собою ґрунт головного спеціаліста і змушений був дати тягу на насиджене попереднє місце (все ж на тому заході) і водночас прихопити сотні квадратів добротного житла, як для себе, так і дітей.

Не дивно, що орденоносний керівник одного із північних лісогосподарських підприємств (направлений також міністерством лісового господарства), взагалі мав замашки вступати з першими особами району в дебати за допомогою «сапи». А щоб було зрозуміліше, то це виглядало так: курортна зона на території цього підприємства мала статус союзного значення і наочне оформлення в'їзних доріг потребувало також найвищих зразків. Але районне керівництво замість того, щоб виділити дороговитратні кошти санаторіям-монстрам з великими прибутками, кидало гроші для, скажімо, «наведення краси» в злиденному лісництві й відповідно держлісгоспу. Щотижневі районні наради на рівні керівників підприємств відзначали відсутність зразкової наочності, доводили керівника держлісгоспу, що, зрештою вилилося у дикунський випадок. Коли перша особа району своєю розкішною «Волгою» під'їхала

до працівниць-лісокультурниць, які висаджували трав'яний лозунг «Слава Партії», то біля них якраз перебував директор цього підприємства, який і вболівав за цю красоту. Відчинивши передню дверку, той почав гудити керівника при отих трудівницях за неестетичне оформлення придорожніх смуг, які входили до території підприємства. Ось тут і наступив край терпінню директора. Він вигукує: «Маріє, а дай-но свою сапу і я покажу йому, як потрібно доглядати наглядову показуху». Поки він підбігав за сапою, партійний божок зник із місця пригоди.

Розуміючи наслідки скоєного, директор поїхав до обласного управління і написав заяву «за власним бажанням». Тільки завдячуючи ордену Леніна, який в двадцятих роках втопив у крові молоду незалежну Українську державу, та шаленій підтримці республіканського керівництва, ця справа не набула кримінальної «тональності».

Чорнувши на Захід, директор прихопив за одним рипом будинок, збудований за кошти підприємства.

Про його наступника історія буде цікавішою, але для неї ще не настав час.

Направлені «із Заходу» керівники цехових підрозділів взагалі не вписувалися ні в які аналоги.

Такава сіяві як кажуть в Адессе.

Як вводилися великопотужні переробні комплекси деревини, як відбувалося будівництво архітектурно-сучасних будівель-контор лісогосподарських підприємств, як звільнилися короновані гіганти, які вважали себе найрозумнішими. І саме головне: як створювалися високо бонітетні, століттями апробіровані, Подільські дубрави і не тільки... Все це знайшло висвітлення у 8-й книжці автора «Лицар Подільських лісів» на 222-ти сторінках...

Чому книжки «Лесная соната» і «Лесные мотивы Подолии» писалися російською мовою?

Але все це знайде висвітлення з часом, коли відійде в

минуле сучасне шаленне керівництво.

Глава І. Вступ

Перед автором, який має намір написати автобіографічний нарис, постає складне і копітке завдання. Адже, наважуючись на таку розгорнуту письмову розповідь, він хоч-не-хоч мусить йти ґрунтовним шляхом пізнання, де дороговказами слугують джерела, які розкриває ця тема, незалежно від того, наскільки повні і доступні матеріали чи свідчення минулого часу.

Отже...

Народився Павлик з роси і води серед Поділля широкого на Україні милій у вересневі дні бабиного літа, коли його батьки індустріалізовувалися і переходили до наступного етапу більшовицького режиму – розкуркулювання і геноциду – голодомору на найбагатшій чорноземній годівниці Богом нам даній.

Перші письмові відомості про його батьківщину відносяться до початку 1600-х років (документ Львівського магістрату від 3 липня 1648 року) із заснування містечка Нестервар, яке в подальші часи розрослося в районний центр Тульчин з 54 населеними пунктами.

Серед цих населених пунктів було село Орлівка – Копієвка – колишнє власницьке село при річці Сільниця.

У 324 дворах проживало 993 особи, було 2 православні церкви, костел, 2 школи, постійний будинок, 2 водяних млини. (за даними обстеження виробничого статистич-

ного управління МВС. Випуск III. Малоросійської губернії, Санкт-Петербург, 1835 р.).

За переказом, раніше це було містечко Гоптелинці, а Копієвкою – Орлівкою його названо від прізвища поміщика Копієвського. В селі заснована церква св. Михайла (1780 р.), яка була спалена татарами. Нова збудована у 1778-1780 рр.

Костел Непорочного зачаття діви Марії, збудований у 1772 р., згорів і в 1809 р. відбудований новий. Церква Успіння була заснована 1779 року.

За адміністративно-територіальним устроєм на 1 січня 1967 р. с. Орлівна стала частиною с. Копієвки (К.: Політвидав, 1969 р). Розташування цього села, як і більшості сіл-супутників, нічого загадкового не представляє.

Ще за часів Хмельниччини, за реєстром війська Запорізького (1649 р.) по Брацлавському полку, прізвище козаків Твердохлібів зустрічалося у Брацлавській сотні.

Прізвище Твердохліб має глибоке коріння і явно пов'язувалося з людьми твердого характеру і волі при досягненні поставлених цілей. Священна земля далеких предків гідно вшановувала пам'ять своїх мужніх синів і дочок.

Село Орлівка вместилося між невисокими пагорбами і закинуло обжиті куточки якірцями до річки Сільниці. А його околиці – вкриті дрімучими дібровними лісами. Про що свідчить забудова в 1700-х роках церкви св. Михайла, де будівельним матеріалом були дубові тесані плахи із столітніх дубів.

Родина Твердохлібів із пра-пра-прадідів була селянами і займалася землеробством, вирощуючи хлібні злакові культури: жито, пшеницю, ячмінь. Це був стержневий корінь родинно успадкований. В родині знали, що хліб – всьому голова. Хліб – це комора проти голодомору. Без хліба, як без води: і ні туди і ні сюди...

Тож найжиттєвіший продукт – хліб – вироблявся людь-

ми твердого характеру, твердого духу, твердого гартування. А від цього і рід повсякчас твердо стояв на ногах. Село мало два водяних млини, де петлювалося борошно.

Не раз Павло Тимофійович розказував (красуючись своїм прізвищем), як Архімед нарікав на відсутність твердині: «Дайте мені точку опори і я переверну землю».

У другій половинні вісімдесятих років позаминулого століття в селі почала діяти церковно-парафіяльна шко-

*Ось яка вона є річечка Сільниця,
у всій своїй красі, де Павлик
викупував свої молоді літа
Фото автора, 2016 рік*

ла, де діти опановували граматику, арифметику, Закон Божий, церковні співи, письмо, основи географії, малювання.

Опанувала ці науки і родина Твердохлібів і дбайливо передала знання своїм діткам – Васи́леві, Ганні і Павлові.

Та час рікою пливе і дуже бурхливо, з переливами. А річечка Сільниця і до сьогодні тихо свої води несе, як і сотні років, не минає села Орлівки, маючи завивисте річище, неширокі, часто заболочені береги. Вона є надійною помічницею в торуванні життєвих шляхів наступним поколінням...

Глава II. *Родина Павла Тимофійовича Твердохліба*

Його батько Тимофій Олексійович 1894 року 10 червня народився в с. Орлівці бувшої Журавлівської волості Браславського повіту Подольської губернії в родині селянів-середняків – батько Олексія Йосиповича і матері Ірини Кирилівни з родини Чорних.

Мали вони 12 десятин землі, добрі коні, корову, вівці – це були основи їхнього прожитку.

Землю обробляли по трохпільній зміні: першою – було зайнято посіви лише жита та пшениці; другою – лише ярі посіви вівса, ячменя, гороха, проса, гречки; під третьою – залишалася Земля під паром – так названа – толока, на якій випасали корови, коні і вівці.

Землю вони успадкували від своїх батьків по так званій Купчій – Крепості, яка була завірена Браславським уездним Нотаріусом.

Батько Тимофія Олексійовича (а це дідуньо Павла Тимофійовича) був трохи грамотною людиною, в армії дослужився до унтер офіцера, а в подальші роки був сільським зборщиком податків. Навчався Тимофій Олексійович ЦПШ (церковно приходській трьохкласній школі), де вивчалися слав'янські мови, Закон Божий, читали часослов-псалтир. В школі була строга дисципліна, за її порушення учня ставили на коліна перед учнями, або учитель прикладався лінійкою по руках учня. Батько успішно закінчив школу і в подальшому житті був сільським старостою, як і його батько.

У 1915 році його призвали в царську армію і направили в Кишенів (Молдавія) у Сороковий піхотний запасний полк – четверта рота. Після майже річної служби його направили в Одесу у званні молодшого унтер офіцера, де

він прослужив до революції. Під час революції був на Руминському фронті у хімічній роті.

В кінці 1917 р. він повернувся додому. 19 лютого 1918 ожинився і взяв маму Павла Тимофійовича Фрасину Арсенівну. В 1919-1921 рр від тифу помирали їхні батьки. Пройшли вони через сито продразверстки, коли хліб був дорогий, а гроші-керенки, гривні, лапатки – обезцінені. Тільки в 1923 році курс грошей зміцнів і відпала потреба продрозвйортки – люди самі здавали хліб і отримували за працю зароблене. В цей час батько був обраний секретарем сільської ради. Селян почали оподатковувати не хлібом а грішми. В селах ввели сільські суди.

В 1926 році батька обрано замісником голови сільради і був введений у правління споживчої кооперації в якості голови. Споживча кооперація почала розширюватися, бо приватні магазини повсюди закривали.

Наступав 1929 рік і запахло колективізацією. Більшість заможних селян не хотіли віддавати свою землю до артілі спільної обробки і весь належний інвентар. Все ж таки колгоспи заснували.

Родина Твердохлібів на цей час уже поповнилася трійкою дітей: найстаршим сином Василем 1922 року, середньою дочкою Ганною 1926 року і наймолодшим Павликом 1929 р.

В цей час (весна 1931 р.) по наговору бешаного уповноваженого Турського Тимофій Олексійович, щоб не арештували, мусів тікати з дому до Тули, де працював на патронному заводі.

З часом до нього приїхала і мама Павла Тимофійовича, забравши його і сестричку Ганну, а найстаршого сина Василя залишили доглядати стареньку бабуню.

Не пощастило і тут Тимофію Олексійовичу. По наговору «друга» сільського його розшукали в Тулі і звільнили з роботи.

А на Тульчинщині, як і на всій Україні лютували органи МДБ (міністерства державної безпеки), заганняючи поголовно всіх у колгоспи. Заможних селян – «куркулів» заарештовували і відправляли ешалонами товарняків на загибель у Сибір, а решту населення брали голодомором-геноцидом, тай так, що люди мільйонами пухли і вмирали.

Тільки 4 березня 1934 року родиною повернулися у своє рідне село Орлівку. В селі багато людей повмирало, але з часом життя хоч не набагато, але покращилося. Та батькові Павла дома не сиділося і він поїхав на роботу у Молдавію, а після на Одещину.

І тільки в квітні місяці 1936 року організувався Тульчинський ліспромхоз під керівництвом старшого лісничого Завертайла Якова Боніфатійовича, бувшого лісничого Орловського лісництва у 1926 – 1930 рр. Тимофій Олексійович перейшов на роботу у ліспромхоз. Різались ділянки по 5-7 гектар крупного старого лісу. На вивозці лісу працювали уже машини марки ЗІС. Призначений в рубку ліс таксувався і оформлявся лісорубним квитком.

Пройшовши виучку заготівлі сортиментів по породно, їх розміри і сортність, а також, навчившись кубатурити по кубатурних таблицях він сам почав приймати і відправляти всі лісоматеріали. І так на посаді десятника пропрацював аж до початку війни в 1941 році.

Батько Павла мав дуже гарну пам'ять, а закінчивши трикласну школу т.з.ЦПШ мав і гарну грамотність.

Та через своє штукатурство-видумство, подібно Шолоховському Щукарю (не дивлячись на те, що той дзеркалився на Дону, а Тимофій Олексійович на Сільниці – але ж вони жили в одну епоху) а також анекдотства він мав чимало заздрісників, а той просто шкідників-ворогів, які його завжди прислідували. То ж він категорично відмовився видати машину дров і від платка і таким чином спас своє

життя.

З початком війни було оголошено евакуацію в м. Павлоград Дніпропетровської обл. Пройшов цей шлях Тимофій Олексійович за 12 днів. Тут таких призовників як він розподілили по ротно і розпочали навчання військової справи. Навчання проводилося біля міста, а 15 серпня направили на передову лінію фронту в куліметну частину за Дніпром на Запорізькому напрямку (Краснополе). Недовго були на цій позиції і направили до Дніпропетровська. А далі події розгорталися катастрофічно, наші військові частини відступаючи запалили десятки важливих споруд і спалили міст через р. Дніпро. В самому місті після відходу наших частин розпочався винос з магазинів товарів, хліба, цукру та ін. Це було з 25 на 26 серпня 1941 року.

Унікаючи полону, він через півмісяця добрався до своєї хати в Орлівці. А тут уже господарували румини. На сільських зборах обирали старосту, секретаря і три поліцаї і його обрали секретарем примарії. На зборах він не був і обраний заочно без його згоди. То ж він звернувся до директора лісового господарства Завертайла Я. Б. у Тульчині, щоб повернутись на роботу лісозаготівельника. Аж у префектурі йому відмовили і довелося приступити до роботи секретаря (інакше загрожував лагер). В префектурі, яка розміщалася у ксьондзовому будинку, сільська рада знаходилася сумісно з жандармерією і нею контролювалася. Серед жандармів був по фамілії Москалюк, який мав людяність і допоміг спасти троє дітей євреїв і не відправив у лагер. У їх визволені прийняв активне дійство саме Тимофій Олексійович, який вночі випустив їх з котузки.

Румини колгоспне господарювання залишили без зміни, а селян обклали податком з оплатою грішми німецькими марками. Такі гроші жителям села діставались дуже

важко, а сплачувати потрібно було до копійки і своєчасно. Ось тут і допомагав Тимофій Олексійович жінкам, чоловіки яких були на фронті, ризикуючи своїм життям. Допомога від нього надходила і партизанам: то замінювались вози на сані взимку, то випікався хліб в чималій кількості, то надходило своєчасне повідомлення про плани жандармерії.

16 березня 1944 року наші війська зайняли Тульчин і встановилась радянська влада, а з 3 квітня Тимофія Олексійовича прийняли в Тульчинський ліспромхоз – десятником. Ділянки визначались в рубку де ліс був грубий, а особливо берест, ясень, дуб. Заготівля велася від колгоспів пристарілими чоловіками і жінками.

В 1945 р. директором Тульчинського ліспромгоспу було призначено Ісаєва Олександра Михайловича. Хоч у десятника Твердохліба була добра характеристика по роботі, але проти наговору зависників-нечестивих, які написали заяви про його зловживання, як секретаря, під час окупації, він нічого не зміг вдіяти. І Твердохліба заарештували і він відсидів безневинно майже рік з грудня 1945 по грудень 1946 року.

Цікаво, що на суді по оправданню Тимофія Твердохліба взяла участь у свідченні єврейка Кісіль Хонка, яку під час окупації спасав Тимофій Олексійович. Як це дійство відбувалося буде описана окрема розповідь. Вінницький трибунал оправдав його і відпустив додому з таким приписом, що він може подати апеляцію на неправдиві звинувачення своїх односельців, щоб їх засудили. При звільнені з тюрми йому виплатили тримісячну заробітну плату і заново прийняли на роботу майстром лісорозробок, де він пропрацював до п'ятдесяти років.

Мати Фрасина Арсенівна дівоче прізвище... була не грамотна, але була дуже гарною господинею. Вміла все робити по господарству. Чемно і з любов'ю виховувала

своїх діток. Якщо Тимофій Олексійович весь час був у роз'їздах в пошуках кращої Долі, то вона від діток не відходила й на крок. На її плечі лягли всі тяготи такого нелегкого життя колективізації, голодомору-геноцида, репресій, воєнного лихоліття та тяжби з арештом чоловіка.

Глава III. Слово про сина родини Твердохлібів Павла казано...

Народився він 12 вересня 1929 року в с. Орлівка Тульчинського району Вінницької області. Про його родину слово вже казано. Він був третьою дитиною в сім'ї. Виростав він у важких умовах селянського життя: бував і напівголодним, не мав примітивного одягу і взуття, але мамина ласка, батькова опіка і родинний затишок робили свою справу і все це зносилося, а молодість своє брала. Адже скільки дітей війни були безбатченками, бо страхітлива війна 1941-1945 років забрала від них рідних батьків.

Павлик зростав вередливо-рухомим, розбитним, мав добру пам'ять і все запам'ятовував. Рано навчився читати, рахувати і писати. Отож у школу пішов підготовленим хлопчиком і під опікою старших дітей-учнів навчався на відмінно. Як і всі сільські діти допомагав батькам по господарству, випасав корівку, бігав до лісу по гриби, ягоди – був роботящою дитиною. Ходив з мамою до церкви, знав багато молитов і співав у церковному хорі (голос мав

приємно басистий). За його спогадами в подальші часи мав бажання навчитися церковної науки.

У десятирічному віці пережив нещасний випадок. Коли його мама з сестрою Ганною і мати сусідки його друга Колі Вовка у літній спекотний день пішли в ліс по ягоди, вони коло хатів не грались, а до ставка добрались, який навпроти їхніх городів. Біля берега відв'язали лодку-довбанку з низенькими бортами, знайшли гарний оцупок замість весла і відплили від берега. По середині ставка, з яких причин не відомо, лодка перекинулася і хлопчики шубовснули у воду. Якщо Павлик умів плавати швидко, то Коля майже не вмів. І ось почалася агонія за життя. Павлик скільки міг допомагав Колі втримуватися на воді та сили з стихією були не рівні і він на одній волосині спас своє життя, а Коля втопився. Це була трагедія, як для родини так і для села.

Під час війни школа в їхньому селі була закрита. Кожен учень як міг навчався у своїй родині. Ото ж після закінчення війни у 1945 році, переростки мали певні льоти, він вступив у Малінський лісний технікум. Навчався він гарно і навідмінно закінчив технікум у 1949 році. Отримав направлення на роботу в Ленінградську обл., Тихвінський р-н, пос. Пікальово на посаду техника-технолога при комбінаті. Пропрацював до 3 березня 1951 р. і був призваний до Радянської Армії. Служив у м. Майкоп Ставропольського краю в/ч 40211. Навчався у військовій школі при в/ч 17243 з грудня 1951 р по листопад 1952 р. Школу закінчив на відмінно і присвоїли йому звання молодшого сержанта. Службу проходив у кіннотних військах. «Прелесті» цієї служби будуть спогадані в подальших частинах книжки.

Після армійської служби в 1955 р поступив на роботу начальником Замисловського лісоучастка Олевського району на Житомирщині. Пропрацював там недовго і повернувся додому, влаштувався в Тульчинський ліспромхоз

по спеціальності. У зановоутвореному лісгоспі на різних посадах він пропрацював до 1962 року. За цей час він заочно закінчив у 1961 р. Львівський лісотехнічний інститут. Одружився з Катериною Іллінічною Юсипишиною, яка працювала в ліспромхозі бухгалтером.

В 1962 році вони збудували собі хату в м. Тульчині по вулиці Набережній над Нестерварським ставком і Павло Тимофійович на придбаній садибі посадив гарний садок. В 1962 році його запросили на роботу у Тульчинський райвиконком. Пропрацював він там більше року і виявив бажання навчатися у ВПШ (Вищій Партиїній школі) в м. Києві із строком навчання два роки. Закінчив він школу успішно. З ним в Києві проживала його дружина Катерина, яка працювала бухгалтером на підприємстві. Після закінчення школи вони повернулися до своєї хати і працювали у Тульчинському лісгоспі до 1966 року. В цьому ж році його було призначено другим секретарем Піщанського райкому партії. Та в кінці 1968 року партійними органами його було переведено начальником Вінницького обласного управління лісового господарства. Про його життя і творчу роботу буде описано в наступних частинах повісті.

*Дідівська хатина позаминулого століття, де народився
Павло Тимофійович
Фото автора, 2016 рік*

*Ось що залишилося від груші-цукрівки, яка благоволила
сто років над хатою і була годувальницею родини,
про яку з такою любов'ю розповідав Павло Тимофійович*

*Батьки Павла Тимофійовича:
батько - Тимофій Олексійович
мати - Фрасина Арсенівна*

*Старший брат Василь Тимофійович,
1922 року народження*

*Павло Тимофійович,
1929 року народження.*

*Сестра Ганна Тимофієвна, 1922 року народження
Фото автора в 2016 році - в 90-ліття народження*

*Павло Тимофійович -
студент Малинського лісового технікуму*

Павло Тимофійович в родинному колі

Павло Тимофійович з матір'ю

Павло Тимофійович з батьками

Павло Тимофійович у родинному колі

Павло Тимофійович в родинному колі

Павло Тимофійович у родинному колі

Глава IV. Праця – була його сонатою...

У післявоєнний період (1941-1945 рр.) Павло Тимофійович уже п'ятим (після Грабовецько П. І., Казакова М. Ф., Чернецького Б. М., Крота І. Г.) висватувався на престол керуючого лісовою галуззю області. Він твердо знав, що не на м'якеньку перину йде вилежуватися, а на велику ратну битву зі створення високопродуктивних, високобонітетних насаджень для наступних поколінь.

Тож потрібно було підтверджувати навіть своїм життям, що заповідь злієня віковою Божою милостиною: ліс був, ліс є і буде кращим з нами – буде жити у віках, поки є його охоронці-лісівники.

Ось таким прийшов на роботу в обласне управління лісового господарства Павло Тимофійович на порозі свого 40-річчя.

Поважаючи роботу лісівників сьогодення, вони важко уявляють собі неймовірні умови праці їх колег уже в далеких повоєнних 40-70 роках м. с. Слід відзначити, що низький рівень ведення лісового господарства в після революційні часи (1917 р і далі) і варварські вирубки в період тимчасової німецької окупації нанесли йому непоправні збитки. Таким чином коренні, високопродуктивні Подільсь-

кі дубрави змінились низькопродуктивними малоцінними грабняками і осичниками.

Площа дубових насаджень в ДЛФ на початку 1930 року складала лише 33,8 тис. Га або 18% . Мало що площа їх збільшилась до після воєнного періоду Великої Вітчизняної війни. В лісах ДЛФ по області, згідно доведених планів Главкому, рубки головного користування сягали 1,7-2 рази більше розрахункової лісосіки, в основному за рахунок грабового господарства. Таким чином рубалися лісосіки на 5-10 років наперед, як правило довоєнні не закультивовані і в період війни також природньовідновлені. Тож середній діаметр дерев на таких лісосіках сягав 10-12 см (тільки в 1970 році рубки головного користування ввійшли в розрахункову лісосіку). Щорічні рубки головного користування проводились на площі з вирубкою 250-300 тис. м куб (середній запас деревини на одному га 150-170 м куб), а рубки догляду проводились на площі 25-30 тис. га з вирубкою 27-30 тис.м куб деревини (в т.ч. догляди за молодняками проводились на площі 12-15 тис га).

Зважте, шановні, що об'єми лісозаготівель проводились сокирою і пилкою «Дружба - дворучка» (мотопилка «Дружба» появилась пізніше). Все в містах і селах опалювалося дровами, а прасування білизни проводилось випаленням вугіллям.

Сучаснику! Споглянь і проаналізуй станом на 1960 рік:

Середній вік лісостанів – 32 роки

Середній склад ... - 6Г2Д1Я1Лп+Б+Ос. Плод Вч.,С,Ял.

Середня повнота – 0,7

Середній приріст – 2,75 м.куб.

Середній запас – 168 м.куб.

Не меншої сили і завзятості корифеям лісівничої справи потрібно було проявити і на лісокультурному фронті.

Милостиво прошу сучасного лісівника глянути очима минувшини і низько вклонитися подвигам своїх

пра-пра-лісівників-відчайдухів, які, не шкодуючи свого здоров'я, працювали на вітарі красивої добротної лісівничої ниви.

Щорічні об'єми посадок лісових культур в ДЛФ сягали об'єму від 1500 до 3000 га. В лісорозсадниках вирощувався посадковий матеріал щорічно в об'ємі до 50млн.шт. сіянців і понад один млн.. саджанців для створення нових лісонасаджень і озеленення населених пунктів.

Та найважчі об'єми лісокультурних робіт лісовій охороні доводилося виконувати в колгоспах та радгоспах, проводячи заліснення непридатних для сільськогосподарського виробництва яруго-балкових земель, камянисто-щебенистих схилів і пісків, та створення лісозахисних смуг. Про об'єми виконання цих посадок наведу такі дані: тільки за 1960-1969 рік лісгоспами на незручних землях було створено лісонасадження на площі 16220 га (а вже в 1970 році було посаджено 3100 га)і за цей період було створено захисні лісові смуги на площі – 2860 га.

Згідно тих часів лісівникам області потрібно було підкорювати такі висоти:

(із загальної площі області – 2 309 761 га

На пошкодженій ерозійними процесами – 584 090 га.)

Проводити яруго-балкові посадки - 27021 га

На камянисто-щебенистих землях - 18400 га

На піщаних ґрунтах – 176 га

Прияругові водозахисні на – 4721 га

Відновити посадки на площі – 1410 га

Створити полезахисні смуги на – 2901 га

Відновити їх на площі – 604 га

Провести будівництво гідротехнічних споруд:

Водовідводящих валів – 1574/197 937 м.п., потоків – 517 шт.

Зап.руд кам'яних – 3977шт, залізобетонних – 142шт, плітньових – 20431 шт.

Для виконання таких об'ємів робіт Павлу Тимофійовичу потрібно було бути у всеозброєнні особистого завзяття, високого духу, глибоких знань. І проникнутися наглядним патріотизмом для комплексного вирішення всіх поставлених завдань.

Усе це в нього було, як він не раз казав, «за веКсеЛя-Ми».

Але він далекоглядно налаштовував богатирську силу наших славних рицарів – титулованих керівників підприємств і цехових підрозділів (лісництв):

постійно бути на висоті виробничого порозуміння для вирішення повсякденних вимог.

Уже в процесі роботи він не раз виражав задоволення, що йому довелося працювати в часи відносного спокою від реорганізацій.

Адже Постанова РМ УРСР «Про реорганізацію Голоవుправлісгоспзагу при РМ УРСР в Міністерство лісового господарства УРСР» приймалася 04.05.1966 року.

А Указ Президента України № 732 «Про утворення Державного комітету лісового господарства України» реорганізували Мінлісгосп України в Державний комітет лісового господарства України. В 1998 році лісгоспзаги перейменували на лісгоспи, а обласні управління лісового господарства і лісозаготівель на виробничі об'єднання – перейменували 29.07.1997 року.

Глава V. Про прочитане – і недочитане, або розказане і недовомлене

Управління лісового господарства Вінницької обл. більшість часу у повоєнний період знаходилося по вул. Котовського в двоповерховому будинку казарменного типу (колишнього судового «присутствія») на першому поверсі, навпроти чоловічого і жіночого туалетів розміщалися його кабінети. «Парфуми» дихати не давали. Тільки й мови було: як би втікати на «волю».

Тільки з приходом на роботу Людмили Миколаївни Биховець (дружини Першого обилсека Таратути В. М.) місце розташування управління лісового господарства змінилося. Йому дали прихисток на центральній вул. ім. Леніна, у колишньому готелі «Савой» (сучасна «Україна»). Це – одна з найоригінальніших архітектурних споруд і на сьогодні. Будувалася вона з 1907 по 1912 р. за рахунок кредитування Дрезденського банку, а стиково до нього будувався готель «Франсуа».

Працівники, як на світ народилися: другий поверх (ніхто у вікна не заглядає), з балконами (можна двері відкрити), кабінети просторі, чисті, світлі, високі, двері широкі, глухонімі – працюй і радуйся! Та була одна велика вада (як на мене) навпроти наших вікон через дорогу стояв кам'яний ідол – Ленін. Пролетар своєю рукою вказував нам вічну дорогу на північ до Московського гетто.

З приходом на роботу Павла Тимофійовича апарат працював ритмічно і злагоджено. Всі працівники пенсійного віку (6 чоловік) були відправлені на пенсію. Сам Павло Тимофійович був у розквіті творчих сил і ще молододі енергії для звершення далекоглядних планів і задумів. А від працівників управління категорично вимагав злагодженої роботи.

Якщо в деякі періоди повсякденної роботи між спеціалістами управління і переферійними працівниками інколи виникали непорозуміння і чути було дещо підвищені тональності, то у відділах управління майже ніхто не «виходив з берегів», пам'ятаючи крутий керівний норов начальника.

Кабінет начальника був світлий від двох великих дво-метрових вікон, високоприпіднятий, непросторий (як для нього – вдосталь, а для проведення техрад – тіснотий). У ньому було два столи – один керівний, а другий для годиться, ніяких приставних столиків, тумбочок, сейфів, килимових доріжок він не терпів. Все було скромно, але доречно.

Страх, як не любив черг біля своїх керівних дверей! Якщо деколи збиралося декілька людей, то сам виходив і за лічені хвилини давав зрозумілі роз'яснення у вирішенні питань. А відвідувачів чи спеціалістів дуже радо зустрічав:

– Заходь, заходь! Вставав із-за столу і з широкою теплою посмішкою зустрічав прибулого. Вітався обома руками лагідно, тим самим дякуючи, що до нього завітали. Я не пам'ятаю випадків, щоб він «відсунув» людину, не вирішивши її питання, і, в міру можливого, не допомігши їй. Із того почутого, побаченого, доступного мені.

Павло Тимофійович на керівну посаду лісовою галуззю області прийшов із партійних органів (на час призначення працював другим секретарем Піщанського райкому партії). А до цього був слухачем ВПШ при ЦК Компартії України та завідувачим відділу Тульчинського РК КПУ.

Тому за час керівництва лісовою галуззю області Крота І. Г. (1960-1968 рр.) він не працював під його крилом.

Але добре знав про його роботу як фахового спеціаліста і цінував його добрі людські якості.

Іван Григорович пройшов надзвичайно важкий і тернистий шлях (народився 18.XII.1919 р.), родина була роз-

куркулена, пережив голодомор – геноцид (1932-1933 рр.) попав під тернисті жорна (1937-1938 рр.) під час навчання в медінституті. Пройшов всі фронти Великої Вітчизняної війни (1941-1944 р.), в 1944 році був важко поранений, і після лікування в госпіталі демобілізувався. 8 травня 1944 року був призначений директором Тульчинського ліспромгоспу тресту «Житомирліс».

Пам'ятна мені його робота лісничого в нашому Брацлавському лісництві цього ж лісгоспу. Випала йому важка доля в створенні плантацій бруслини бородавчатої і європейської.

Тільки в нашому селі біля лісового кордону було закладено їх площею понад 20 га (ділянки забирали з-під рубок головного користування). Розмножували посадки черенками, кореневими відростками, відводками; а також порослю (насінням розмножувати було малопродуктивно, бо давало воно сходи тільки на другий рік і дуже низька була схожість). Плани заготівлі кори брусниці були непосильні: хоч зранку сади, а ввечері викопуй і обдирай з коренів кору. Заготовлену сировину відвантажували у Балаклавськ під Сталінградом. Країна не мала інших матеріалів для виготовлення резини на автотранспорт.

А другою проблемою було виконання планів зі створення поле захисних лісосмуг і захисних насаджень (Сталінський план, перетворення природи) згідно з Постанов РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 20 жовтня 1948 року лісництво масово заготовляло жолуді дуба (в лісі біля нашого села було ще багато 300-400 річних дерев). Щорічна заготівля сягала 100 і більше тонн. На їх заготівлю піднімалося все село. Адже за кілограм жолудів платили тоді по 80 копійок (а білет в кіно коштував – 10 коп.), і видавали по кілограму вівса або ячменю. Жолудь дуба відправляли до Сталінградської, Астраханської, Ростовської та інших степових областей.

Іван Григорович добре знав моїх дідусів: старшого Івана Йосиповича – вченого лісничого в дореволюційні часи і сучасного (на той час) молодшого (працюючого лісником Брацлавського лісництва). Я хлопчаком виводився на лісовому кордоні дідуся Змерзлого Петра Сергійовича. Ось там-то мене запам'ятав Іван Григорович, коли я вправно запрягав коника, керував ним, викупував. Садив отую («проскуру», а ще її в нас називали «попові яйця»), підвозив водичку людям на плантації і забирав на кордон мечі і лопати. Великим ласуванням для мене було пригощання Іваном Григоровичем пряниками або цукерками. Мені дуже запам'яталася його батьківська турбота (я саме зростав без батька), а в його сім'ї дітей не було.

Не думав я і не гадав, що моє стажування коновода в дитинстві в подальшому житті відіграє певну роль.

Коли Іван Григорович розповів Павлу Тимофійовичу про мою любов до коника, то він дуже схвально відреагував, адже сам був кавалеристом. І в подальшому житті не раз мене питав: «Ну то, як там запрягається?»

Із розповідей дідуся Івана Йосиповича я пам'ятаю, як він згадував, що в прирічкових зарослях р. Кумборної чимало росло брусниці карликової в природніх умовах, але через великий вмісту в своїй корі і листі барвника, була зведена. В нашому краї Іван Григорович працював лісничим дуже короткий час, більше йому доводилося керувати великими колективами Кам'янець-Подільського облліспромгоспу, директором Соснівського лісгоспу, директором Жмеринського лісгоспу. А вже з 1960 по 1968 рік начальником Вінницького обласного управління лісового господарства і лісозаготівель.

Коли я в 1967 році закінчив лісоінженерний факультет Української сільгосп академії, Іван Григорович відізвав мене із Вінницького лісгоспу і призначив на посаду старшого інженера лісогосподарського відділу (до речі, я був

наймолодшим працівником в апараті обласного управління).

І ось сиджу я на цьому ... хрещені – зміни влади і все пропливає в моїй пам'яті. А могло ж бути по-іншому!

Коли я прийшов працювати в апарат управління, Іван Григорович довірив мені всі проблемні питання свого життя.

Тільки я знав і, через водія Славу, міг своєчасно доносити ті виклики в повсякденному житті йому, коли він був хворим. А хвороба підкралася до нього з тих часів далеких. І коли секретар Світлана Дмитрівна розказувала про червоний телефон і термінові виклики його у вищі органи, а він не міг з'явитись, ось і постало питання про його заміну.

І, заново повертаюся ... до хрещення.

Прийшов цей час, коли в проводах керівництва лісовою галуззю напруження впало до мінімуму і керівний резонанс втратив амплітуду: все набуло незворотності.

Павло Тимофійович прийшов у розквіті як фізичних, так і розумових сил, а досвід, доброта, яка зашкалювали і вік Івана Григоровича не могли встояти проти такого буревісника.

Але порядність Павла Тимофійовича зразу всі відчули, коли він дав згоду на працю Івана Григоровича директором Вінницького лісгоспу на термін п'ять років.

В подальшій роботі свої стосунки з Павлом Тимофійовичем я пов'язував з тим, що у нього була розмова з Іваном Григоровичем про мої особисті якості.

І що вони його в якійсь мірі влаштовували, бо через короткий час він призначив мене провідним спеціалістом контрольно-ревізійної роботи управління.

Глава VI. Лісопромислова діяльність – велика мета і великі звершення

Павло Тимофійович заново повернувся до святині альма-матері природи після нетривалого часу навчання у вищій партійній школі та роботі в партійних органах.

Це був розквіт брежнєвсько-сусловського режиму, коли економіка, організація і планування лісового господарства і лісозаготівель керувалися Постановами партії і уряду на основі передових бригад комуністичної праці.

А ще біжуча п'ятирічка (1966-1970 рр.) добігала свого змілілого (так і хочеться вжити – змиленого) апогею.

Нова система планування і економічного стимулювання (прийнята на вересневому Пленумі ЦК КПРС – 1965 р.) тріщала по всіх швах: не спрацьовували прибутки, ціни, кредити та заробітні плати і премії.

Головним показником і надалі був план випуску валової продукції, а не об'єм її реалізації.

Було над чим задуматися новому керівництву.

Декілька цифр, без яких неможливо аналізувати хід подій і стан виробництва.

Лісогосподарська діяльність проводилася за рахунок бюджетних асигнувань і частково за рахунок власних коштів.

Лісові прибутки в держбюджеті складав 1,5 млн. крб., тобто 0,9% від загального прибутку в держбюджеті області.

Операційні витрати на лісове господарство виросли до 2,5 млн крб. на рік. Щорічний прибуток від лісоексплуатації складав до 1,2 млн. крб. при витратах на виробництво 4,5-5 млн крб. в рік.

Асортимент продукції був різноманітний. Найбільшу питому вагу складали товари народного вжитку – 30%.

Основні види: клепка, шпиця, сани, обіддя й деталі ящичної тари.

Збільшення об'ємів переробки деревини і випуску товарів народного вжитку зобов'язували на тільки, так звані «косигінські реформи» (1965-1968 рр), але й низький рівень виробництва на лісопромислових підприємствах.

Крім випуску промислових товарів, на вимогу облвиконкому, доводилися зобов'язання на допомогу колгоспам і радгоспам по виготовленню обозних виробів (санного полоззя, обіддя, шпиці) та торцової пологої шашки.

Щорічне завдання підприємствам доводилися за досягнутими об'ємами за минулий рік. І з надмірним завищенням від можливого, що призводило до систематичних приписок у звітах.

На той час будівлі пунктів переробки низькосортової деревини (так звані «лозоблудні») підприємства робили самостійно, на свій розсуд.

Собівартість уособленого кубометра деревини складала 11-75 крб, а загальна рентабельність – 18,8%.

За наявності основних фондів 6178,5 тис. крб., на виробничо-промислові припадало – 23%, з яких: промислові будівлі і спорудження – 20%, транспортні засоби – 38%, силові, робочі машини і обладнання 33% та інші – 9%.

Отримуючи булаву правління лісовою галуззю області, Павло Тимофійович усвідомлював, на яке поле діяльності вступає і що потрібно кардинально змінювати тихходні процеси примітивного виробництва продукції низькосортного споживання.

Далі так продовжуватися не може.

І механізм запущено...

Найперше вирішував кадрові питання. В апараті управління замінив працюючих пенсіонерів. А на підприємствах розпочав підбір молодих, енергійних, надійних спеціалістів, готових до копіткої праці з реконструкції

всього комплексу лісопромислової діяльності управління.

Важливу роль у надійності правильних акцентів на перспективу зіграло ознайомлення його з роботою ентузіаста – лісопромисловця кінця 70-х років м. с. відомого мільйонера Леопольда Йогановича Кеніга (1821-1903 рр).

Матеріали для ознайомлення були надані Павлу Тимофійовичу, які успадковані від мого дідуся Раковського І. Й. – працівника лісного корпусу позаминулого століття.

Для довідки.

Діяльність землевласника, мільйонера цукрового виробництва Кеніга Л. Й. на ниві лісового господарювання в Харківській губернії мною описано широко в книжці «Патріарх природи з посестрами й братами – (вид. 2013 р. Вінниця, «Вінницька газети»).

В якій звернута особлива увага на вирощування понад 3,5 тис. га лісокультур, які стали еталонними, високопродуктивних культур дуба.

Але ж він був здочим у розбудові комплексу устаткування з переробки деревини.

На що не раз Павло Тимофійович наголошував тихохідним рукорозводячим керівникам:

– то зрусифікований німець, відбувши майже річний термін в Німеччині на лісопереробній фабриці рядовим робітником (і це ж – мільйонер) вивчив всі процеси до «титли» і, закупивши все обладнання – від болта-гайки до сушильної камери і турбін й двигунів 180-280 кінських сил, вперше на Україні наладив лінії по випуску паркетної фрези і паркетних щитів. Це що дивина?!

(Робота Тростянецького лісопильного заводу тих часів проілюстрована на 14 світлинах додається, які, славний сучаснику, перед тобою).

А в наш час, коли супутники Землі запускаються. Та, що там супутники – космічні кораблі з першим космонавтом Юрієм Гагаріним запущено на навколишню орбіту!

А ми дідівськими методами тешим чатала, стовпчики, жердини...

Постало питання або-або: не можеш пересилити лінощі – уступи лижню сильнішому.

Виховання «розумахів» набиало апогею. Він «виходив з берегів», коли не виконувалися його розпорядження і валилися планові показники, не обгрунтовані зволікання в будівництві контор лісгоспів, лісництв та кордонів лісової охорони. Особливо діставалося керівникам Тульчинського, Крижопільського та Бершадського лісгоспів.

На особливому контролі і під опікою було будівництво дороги і житлових будинків на станції Дохно.

При Міністерстві лісового господарства України був створений проектний інститут.

Веління часу і його наполегливість свою справу робили. При облуправлінні була створена група спеціалістів будівельників, а на підприємствах в штат були введені прораби.

Вся будівельна рать підпорядковувалася безпосередньо начальнику управління.

Отримавши суттєву підтримку керівних органів вищестоящих організацій він розгорнув будівництво сучасних заводів з переробки деревини. Для яких головним завданням було збільшення випуску товарів широкого вжитку для населення країни.

Перший деревообробний цех був побудований (1970-72 рр.) в Михайлівському лісництві центрального лісгоспу під його патронатом, як він радів першій перемозі!!!

Наряди на придбання деревообробного обладнання були дуже обмежені. Основний потік коштів на будівництво деревообробних цехів та обладнання виділяли західним областям, виходячи із політичних міркувань, розвинутості лісокомбінатів та і їх лісистості.

Станом на 1968 рік, облуправління лісового госпо-

дарства не перейшло на нову систему планування і економічного стимулювання. Через те не доводився план рентабельності, платежі в бюджет і не було фондів економічного стимулювання.

За останні роки об'єм реалізації з року в рік збільшувався за рахунок продукції деревообробки, випуск якої значно виріс.

Але ж в наступні роки не буде спостерігатися тенденція до росту об'єму реалізації продукції, оскільки об'єм лісозаготівель щорічно буде скорочуватися, що призведе до обмеження виділення на переробку сировини.

Ось тут і постало питання з питань, як збільшувати об'єм реалізації за рахунок підвищення якості лісопродукції, так як породний склад і якість лісосічного фонду не сприяли цьому.

Вихід був тільки в налагоджуванні високотехнологічних ліній і максимальне використання відходів лісозаготівель і деревообробки та повне задіяння незавершеного виробництва (деревини верхніх складів).

Тому і розпочалося таке широке будівництво цехів переробки деревини (у більшості низькосортної).

Вибір місця під будівництво лісопромислових комплексів, а також контор, кордонів проводилося тільки з дозволу Павла Тимофійовича. Забудова лісопромислових комплексів проведена в більшості поза межами районних центрів, а в селищах і містечках.

Перші такі комплекси почали розбудовуватися в Гайсині, Жмеринці, Іллінцях. Чимало ініціативи проявляли і директора підприємств.

Павло Тимофійович вирішував глобальні питання.

А от щодо обладнання, так це питання повністю було покладене на головного інженера Віктора Олександровича Хватова. Він був майстром своєї справи. Вчасно доставалося комплектація станочного обладнання за його опе-

ративного пошуку від Септеквара до Берліна, і головне з предбачливістю його використання сьогодні і в майбутньому.

Імпортне обладнання закупляло об'єднання, при згоді лісгоспів. Поставка деревообробного обладнання проводилася через німецьку фірму «Алексіс ГМБХ» та німецько-українську фірму «УДГ», а бензomotorні пили безпосередньо із фірми «штиль».

Помінялася вивозка деревини з рубок головного користування: сортиментна вивозка була замінена хлистовою.

При об'ємі заготівлі деревини від рубок 30 тис. кбм. вимога була перейти на хлистову вивозку.

Для цього виділялися машини (челепні навантажувачі ПЛ-ІА, розпуски, автомобілі) та нижньо-складське обладнання.

Перша паркетна лінія була змонтована в Гайсинському лісгоспі на базі вітчизняного обладнання.

Тут ініціативу проявив не тільки начальник управління, але й директор підприємства Л. Г. Сокур.

Але тут була чимала пересторога, щодо його випуску, адже в першу чергу паркет буде зазабиратися «потрібними людьми», а не реалізовуватися в інтересах лісгоспу. Так воно і було.

Тому й не освоювалася технологія паркетних щитів, а більший був випуск паркетних заготовок твердолистяних порід (окрім граба).

Так, завдячуючи здоровій й розумній енергії Павла Тимофійовича, та чималій допомозі керівників підприємств і цехових підрозділів, пройшла повна перебудова виробничих процесів у лісовій галузі області.

Рис. 43. Машинне відділення при сушарні.

Рис. 44. Сушарня при лісовій фабриці.

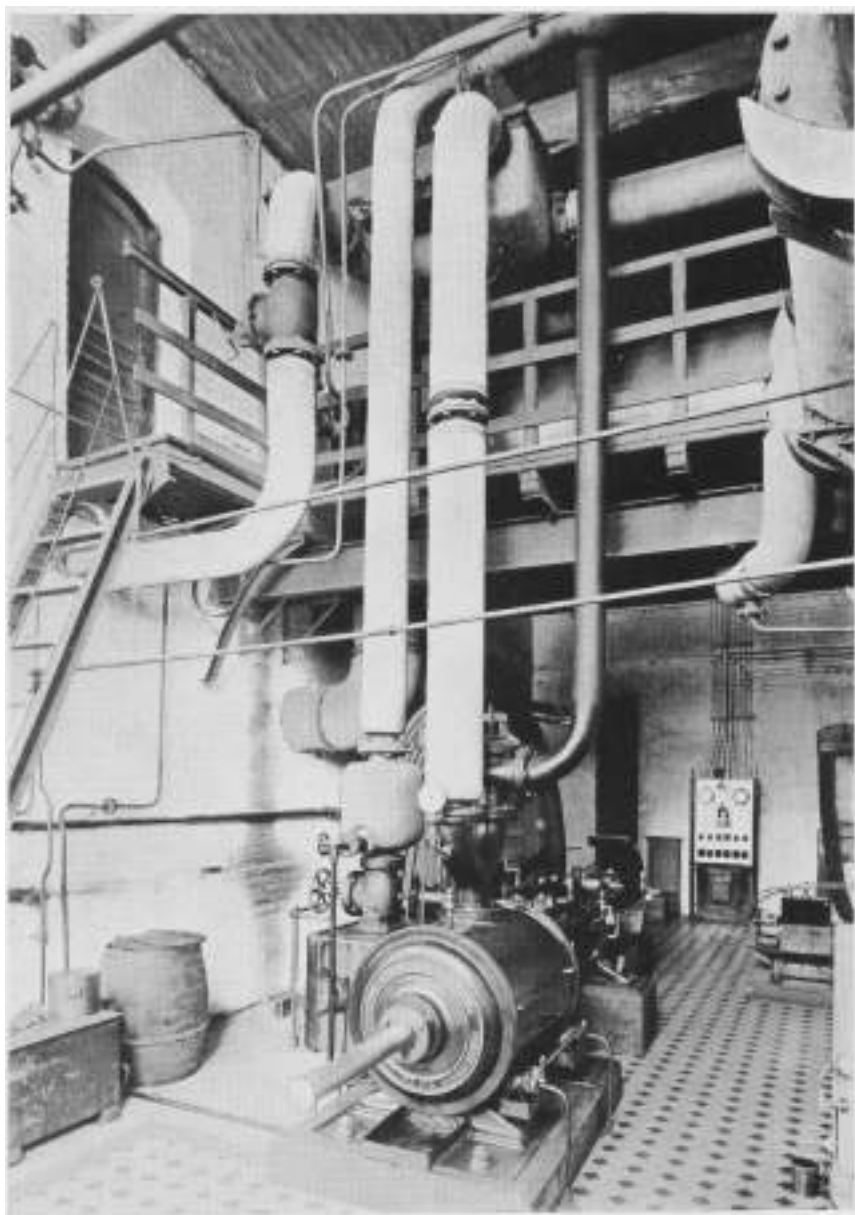

Рис. 48. Паровая фабрика. Машинное отделение.

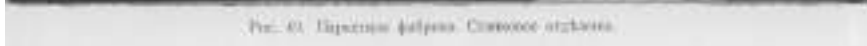

Рис. 11. Окрема кімната, виконана в Гітлі (11)

Рис. 12. Окрема кімната, виконана в Гітлі (12)

Рис. 13. Окрема кімната, виконана в Гітлі (13)

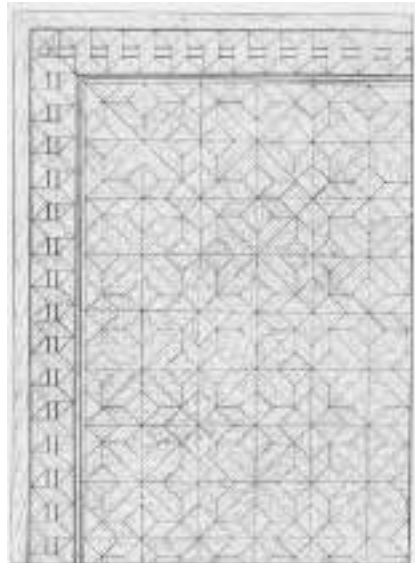

Рис. 14. Окрема кімната, виконана в Гітлі (14)

*Так колоди дуба вивозились на розпиловку
пиломатеріалів у 19 столітті.*

Глава VII. Як там контроль?

Так, завжди Павло Тимофійович при зустрічі, вітаючись, перепитував про стан справ ревізійної роботи.

До ревізійної роботи потрібно мати чимало бажання і досвіду.

А бажання поєднувати так, щоб вціліти між молотом і наковальнею. Завжди, із досвіду своєї роботи, попереджав: не будь солодким, бо злижуть, не будь гірким, бо сплунуть і живуть. Ось так живи і трудися: іди туди і будь тут.

На великих нарадах, семінарах, конференціях він систематично проводив повчально-профілактичну роз'яснювальну роботу: не кради, живи чесно – довше проживеш.

І сам якнайкраще в житті дотримувався цього заповіту, бо мав батьків кришталево чесних, які в ньому таку звичку зростили на все життя.

Часто Павло Тимофійович мені говорив: «Я – кабінетний працівник, і на виробництві мало до низів доходжу, а ти – мої очі, щоб усе фіксувати і належно поінформовувати».

Ось і довелося мені дивитися, як кажуть в народі, в оба, пам'ятаючи, що краще спостерігати самому ніж самому бути під наглядом.

Виробничі підприємства галузі охоплювалися щорічними плановими ревізіями. Для проведення фінансово-господарської діяльності лісгоспу організовувалася комісія із 4-5 спеціалістів, але завжди головну скрипку грав спеціаліст, відповідальний за ревізійну роботу.

У перший день ревізії мною затребувалися накази по бюджетній і госпрозрахунковій діяльності протягом року, що не ревізувався. У наказах оглядово віддзеркалювалася вся робота колективу: відрядження, нагороди, премії, витрати, приписки, часом і крадіжки та багато інших питань.

При перевірці мною зверталася увага на вирішення упущень і недоліків.

Якщо поїхав спеціаліст у відрядження на 8-10 днів з вивчення передового досвіду на виробництві, то мною вимагалась доповідна записка, про перейнятий досвід і виконану роботу. Якщо результат від поїздки нульовий: верни в касу змарновані кошти.

Дуже хворобливим місцем в оплаті праці були премії.

Тут розводилося часто стільки стеблового пустого колося, що важко було скрутити перевесло, щоб їх у сніп ув'язати.

Більшість Положень преміювання були стандартними, так би мовити, Гостівськими, але чого тільки не придумалося (голь на видумку хитра) на рівні місцевого розливу. Доводилося укорочувати поїздки, щоб не жирувалося. Працівники низової ланки майже не наказувалися, а ось керівному складу доводилося премії повертати як незаконні.

Для чого проводилися ревізії?

Щоб виявити протиправну діяльність особами, яка полягала у використанні службовими особами своїх прав і посадових можливостей для особистого збагачення, що каралося суворо – згідно з кримінальним кодексом.

І друга мета: знайти негативні прорахунки у веденні господарства і своєчасно привести їх в належний стан.

Ось тут доводилося приймати, не часто, радикальні міри.

Якщо витрати, крадіжки, самовільні порубки були не-

значними, то таким службовим особам кивалося пальчиком, що цього робити «ніззя». А коли суми сягали більше кримінальної відповідальності, то пропонувалося до закінчення терміну ревізії внести суму (ревізії проводилися 13-18 днів) завданих збитків, і, в більшості випадків, терміново написати заяву на звільнення.

Наведемо декілька таких випадків.

У центральному лісгоспі з вузловою залізничною станцією лісництво у примітивному цеху переробки деревини (в непристосованому приміщенні і ненадійному станочному обладнанні) налагодило випуск варцабів (віконних та дверних луток), які мали колосальний попит. Замовлень було безліч, адже ці вироби були нелімітовані (не фондові).

На такі вироби жердини не використовувались, а потрібно було пиловник дуба 1-2 сортів. Деревину таких сортів незаконно (самовільно) вирубували в стиглому насіневому участку дубових лісових культур. Коли таку переробку було розкрито, то керівник цехового підрозділу вивтікав з роботи, нехтуючи діями ревізкомісії. Та не допомогли йому партійні і правоохоронні органи, для яких він на острові кохання (в лісництві був великий став і посередині острів, до якого змайстровано мостик-арку) влаштовував безлімітні прийоми з частуваннями позахмарно – накритих столів.

Та недовго музика грала. Коли Павлу Тимофійовичу доповіли матеріали ревізії, то розшукалася пропажа з документами на оплату повного відшкодування нанесених збитків з лілейним проханням залишити на посаді.

Мені рідко доводилося бачити Павла Тимофійовича в такому збудженому стані, як цього разу: гнів у нього зашкалював, на обличчі ходаром – ходили скули:

– «Ви хто там за цар такий, що не поважаєте працівників обслуговування, не слухаєте директора підприєм-

ства, сваволите з такими великими збитками?! Гнів на-
ростає чорною хмарою: в секретаріаті візьміть чистий
листок паперу, напишіть заяву: з сьогоднішнього дня ви –
не лісничий!

Другий випадок мав місце в південному лісгоспі, лісни-
цтво якого межує з Хмельницькою областю. В цьому ліс-
ництві за дворічний період у ясеневому стиглому лісостані
було самовільно зрізано (розкорчовано) до двох вагонів
деревини, яка переправлялася в сусідню обл. і там реалі-
зовувалася.

До кінця терміну ревізії кошти збитків були відшкодо-
вані, а лісова охорона була звільнена з роботи.

А ще був такий випадок.

Найменше лісництво підприємства допустило найбіль-
ші залишки без облікової деревини.

Цифра – вражаюча: до півтисячі м. куб.

За рахунок запасів деревини минулих років в обході
(повна безконтрольність) покривалася статками дереви-
ни, яка ще була на корні, не розроблена. Довелося про-
вести повний переоблік деревини і повторно довиписати
лісорубний квиток на нерозроблену деревину.

І тут Павло Тимофійович зробив разючі висновки, як
ніколи: звільнив керівництво лісництва, а також звільнені
посадові особи підприємства, причетні до такого розкра-
дання деревини. Начальником облуправління були прийн-
яті такі жорсткі міри, незважаючи на близькість посадо-
вих осіб до нього.

Часто мені доводилося чути таке здивоване запитан-
ня:

«Звідкіль Ви так безпомилково викриваєте збиткові дії
лісової охорони та інших посадових осіб?»

Що я спростовував їхніми ж наказами у виробничій
діяльності та немалим досвідом у контрольно-ревізійній
роботі.

За результатами комплексної ревізії, як правило, проводилося заключне обговорення на нараді особового складу підприємства. Про викриті недоліки і шляхи їхнього подолання негайно доповідалося начальнику управління (у вигляді проекту наказу) для прийняття ним рішення.

Безумовно, значні порушення фінансово-виробничої діяльності негайно повідомлялися начальнику управління як по службовому, так і по домашньому (вкрайності) телефонах. Знаючи мою відданість роботі, не вживання алкоголю і розсудливого аналізу виявлених недоліків, він в деяких випадках давав рекомендації, які недоліки відмітити в акті, але в більшості випадків говорив:

«В тебе є одна голова і два вуха: можливо, потрібно менше говорити (писати) а більше слухати».

Чому він так говорив?!

Не раз він був на піку незадоволення отим мірилом, що проливало світло.

Були нелегкі часи – часи безгрошів'я, бродила назойливо задушлива інфекція безжального режиму, а це вносило в колективи напруження недовіру, розбрат, підозру, ворожнечу і конфліктність. Люди по викритих недоліках стривожено, як вулик гули.

Павло Тимофійович як начальник був не менше стурбований настроями в колективах і завжди пам'ятав, що в успіху і в перемог батьків багато, а за невдачі відповідальність лягає на першу особу. Тому закликав своєчасно бути розважливими, розсудливими, мудрими і не кидатися безпідставними звинуваченнями.

На жаль... Нечасто все вдавалося!

Чому? Бо життя непередбачено, шаленно вносило корективи.

Як не можна в лісі кожне дерево взяти під замок, так неможливо однобічно підкувати всіх керівників під свою волю і цілеспрямованість.

*«У всякого своя доля
І свій шлях широкий:
Той мурує, той руйнує,
Той неситим оком?..*

Ще, ой, як надовго буде жевріти у нашому житті.

Глава VIII. І так було:

коні ситі – б'ють копитами...

За спогадами Анатолія Васильовича Марчака, який на той час (середина 70-х років м. с.) працював в обкомі компартії України у відділі організаційно-партійної роботи заступником завідуючого відділом. Він разом з Павлом Тимофійовичем як офіцери запасу проходили двотижневі перепідготовчі збори в м. Казятині. Павло Тимофійович був старшим від нього на десятку, але так формували збори в десятирічному розриві і за фаховістю закінчення вузу.

Далі Анатолій Васильович пригадує, що Павло Твердохліб був неймовірний балагур (в доброму значенні цього слова).

Коло нього юрбилися, ютилися і ватагою збиралися і, коли він травив анекдоти, за животи трималися.

Це було щось неймовірне. Його викладачі поважали і

за вік, і за фаховість і, безумовно, за влучне слово як в перерві від занять, так і під час лекцій чи практичних навчань. На стрілецькі навчання ми їздили на Бердичівські стрільбища, спеціально військово укомплектовані.

Від розповідей Павла Тимофійовича наш військовий транспорт тріщав по осях, а за підсумками стрілецьких вправ, влучність (за висловами керівництв) у нашому підрозділі була набагато вища ніж в інших.

Ось, що таке влучно сказане слово!

— А чи розповідав Павло Тимофійович анекдоти про кавалерію?

— Та ти що, він їх знав, як воду з річки черпав.

Павлу Тимофійовичу, можливо, незручно було вести мову у вік реактивної техніки і міжкосмічних паралелей про кінноту і ескадрони.

Але ж він Радянську Армію відбував у кавалерії. Ось, як його називався полк:

Дев'ятий гвардійський кавалерійський.

Козачий Кубано – Барановичський

Двічі Червонопрапорний орденів

Суворова, Кутузова і Богдана

Хмельницького

Із таких полків у Велику Вітчизняну війну легендарна кавалерійська дивізія, яка з боями пройшла всю війну і закінчила її в м. Брно, в Чехословаччині.

За інших обставин Павло Тимофійович розказував, що у полку була дуже високий вишкіл дисципліна і вимогливість. В цьому полку він закінчив кавалерійську полкову школу і пройшов найсуворіший вишкіл в першому ескадроні.

Через те він і сипав кавалерійськими анекдотами при шпорах, як горохом об саблю.

Цікаво, що одночасно із службою Павла Тимофійовича, в тих роках кавалерійську виправку впізнавав і відо-

мий лісник Вінницького лісництва Мисак Сергій Олександрович – у четвертій гвардійській кавалерійській дивізії. Який став зятем прийомної доньки першого повоєнного начальника облуправління лісового господарства – Грабовецького Петра Івановича.

Приказка: «З ким поведешся – того й наберешся», як ніде, тут відповідає істині. Його вчили «мистецтву» бою в атаці – як лозу і ворога (опудала) рубати з голови до ср... – він цьому і вчився.

Виправна в нього була моряцька-хвацька: спина широка, покладиста та голова майже вросла в плечі, а реакція огляду довіклля була миттєво швидкісною! Хо́да була взірцевого моряка, у якого випрацьовувалася користо-приземкувата статура з покладистих рухів, щоб міцно триматися за палубу. Так і статура кінношника виплековувалася виснажливим тренуванням, щоб міцним бути вершником і зливатися в одне ціле з конем при швидкісній їзді.

Якщо Павло Тимофійович після служби розлучився з кониками назавжди, то Сергій Олександрович, працюючи лісником спочатку мав службового коника, а після і приватного. Він не розлучався із своїм улюбленим побратимом усе життя, аж до відходу у всесвіт.

Ось, що таке кавалерія!

Глава IX. Що будеється тайно, то стає явно, або незавершене горе-будівництво

1974 рік набирав ходу розгонисто... Всі: від низин аж до вершини, твердо знали, що весна обов'язково наступить після зими. А там дивись... прийде і літо, – всі ми будемо дякувати партії за «это».

Трубадури у всі горна-горлянки горнили – трубили про святкування 47 річниці Жовтневої революції (перевороту), а Брежневська еліта – клика готувалася святкувати свій десятилітній ювілей Жовтневого перевороту... (після звільнення Хрущова).

Плани нашого колективу на рівні «Громадьйо» були мізерні. За зиму готували тисячі сіянців дуба черешкового привитого для освоєння елітної плантації. Прививки різних форм сортувалися, акуратно ув'язувалися в пучки по сотні штук.

Ніхто, крім мене, не опише, яка це була адська робота. В підвальному приміщенні, де вологість сягала через край, а холод пробирав до «скакалок», ставили обігрівачі – козлики, а оскільки наше поселення було кінцевою точкою споживання електроенергії – то її не вистачало і часто «вибивало».

Тож доводилося підпалювати керосинові «лампи-каганці» і трудилися кожен в дві руки, щоб дослужити декотрих до докторських ступенів та заслужених «Лесоводов».

Наше лісництво возвеличилося і стало науково-дослідним, показовим.

Наділили механізованою технікою – 8 одиниць, в т. ч. два трактори С-180 (для корчування). За три роки елітний розголос набирав такого розголосу, що у декого це дій-

ство викликало п...

Керуюча верхівка гріла руки, не від скуки, а від райдужних надій на всесвітній переворот (подібно Жовтневому, а то і більше) у лісовій галузі. Та, як виявилось, вподальшому «гладко было на бумаге, да забыли про овраги».

Але ж те ще буде попереду.

...А по закінченню чергової наради керівників цехових підрозділів директор Грабовий Іван Григорович сказав:

– Всі вільні. А лісничого Вінницького лісництва прошу залишитися.

Коли закрились двері кабінету за останнім лісничим, почалася розмова тет-а-тет.

Іван Григорович повідомив мене, що є думка керівництва вищого «солов'я» збудувати затишну хатину (за теперішнім курсом, котедж) на вищому рівні за всіма методами конспірації.

І розпочав я будівництво за порадою – досвідом свого старшого колеги Козачишина В. К., який будував у Вороновицькому лісництві подібний терем для Першого облсека.

Почалися пошуки підбору як місця, так і проекту будови. Основний аргумент у будівництві директор бачив у тому, що я був вхожим до керівництва «Подольськкремтресту», де працював заступником генерального директора мій родич Статкевич А. А. В ті часи, хоч і виділялися кошти на будівництво, але вони не освоювалися, бо не було фондів на будівельні матеріали. Фонди були на міцному замку. Будуючи контору держлісгоспу та лісові кордони у Вороновицькому і Прибузькому лісництвах, директор систематично підключив мене до вишукування плит, блоків та інших будматеріалів через вищезгадану фірму.

...Зустрівши начальника обласного управління Павла Тимофійовича Твердохліба, розказав йому про завдання

директора І. Грабового.

На що Павло Тимофійович так відреагував: – Тобі що палець потрібно пхати (це його коронне слово) в писк, його до губ прикладають (де тс-с-с...)

«Їж борщ з грибами, та тримай язик за зубами».

І почав я їсти борщ з грибами...

Я знав куди я впрягаюся, яку непосильну ношу вішаю собі на голову і на свої плечі...

Ще працюючи майстром лісу на початку 60-х років, я пройшов курс «...лиза» при будівництві подібного «учреждения» у Вороновицькому лісництві, де будувалася «хатина – избушка» першого обкомсека.

Нас, молодих лісників і майстрів зганяв туди не менш пропартійований директор лісгоспу на прибиральні роботи та облаштування хоромів: розстилання килимових доріжок, закріплення великих килимів на стінах.

А паркетні поли натирали до дзеркального блиску.

І не міг я передбачити, що цьому обкомсеку так бідно житиметься, що він перевершив свого північного побратима, який у Єрмітажі святкуватиме весілля з використанням позолоченого царського посуду.

Коли ж він святкував весілля у своїй родині, то гуляла стометрова палуба пароплава і до того догулялася, що, запливши в турецькі води, на крючок попалася.

Але то смертних не стосувалося, а обкомсекам здавалося, що вони безсмертні...

...Місце під будівництво було вибране недалеко від села і річки П. Буг та при центральній боковій дорозі.

Площа відведена, розкорчована. Під фундамент забетонована. Почалося незначне збирання будматеріалів і виготовлення столярних виробів (вікон, дверей).

І ось, коли майже все було готове і вивершувалося та не вистачало – так-так, верха: балок і стропіл. Відвели в шпильновому насадженні тридцять ялин в рубку не за не-

обхідністю лісного догляду, а за практичною необхідністю.

Ось тут все і завершилось...

І нікому не була цікава виробнича діяльність колективу Вінницького лісництва:

- річний найбільший в лісгоспі об'єм рубок догляду за лісом – понад 6 тис. м. куб заготівлі деревини;
- догляд за лісовими культурами понад 100 га;
- догляд за лісорозсадником (3 га) і елітними посадками на площі (10 га);
- утримування справного автопарку (10 одиниць);
- робота цеху переробки деревини з випуском товарної продукції і понад 50 тис. крб. щомісячно;
- будівництво дороги до лісництва і до елітного комплексу;
- утримування збиткового тепличного господарства та 150 бджолиних родин.

Зате процвітало царське мисливство на рівні облсека і його свити, а в теплі погожі дні варилася юшка із рибики Гуральнянських ставків і завезених баранів.

Пили напої всіх марок, не чинили сварок. Пили-гуляли увесь компартійний лад (бляд) прославляли. Та й так, що мені серед ночі потрібно було йти поза очі, а їм залишати хату, щоб русалок пелехатих задовольняти. Через те моя сім'я в квартирі лісного (понад 130 м. кв. житла) не жила.

...Під кінець року, на завершальній стадії підготовчих робіт по будівництву «харему», дійшла черга до заготівлі отого злощасного верха – балок і стропіл. Та сталася непередбачувана подія – трагічний випадок з летальним наслідком (звалювальнюка – гарну людину Петра Івановича завислим деревом убито).

Ні одна посадова особа не була покарана. Всю провину за випадок я взяв на себе. І, коли мене змістили з по-

сади лісничого, Павло Тимофійович добре знав, що мене «нібито покарано законно», але не заслужено.

Тому через деякий час запросив до себе і сказав: – Не дуйся і не носи вовка в серці.

І запропонував вернутися в апарат управління на свою раніше обрану посаду – працівника контрольно-ревізійного відділу.

Ой літа, мої літа – літа молодії

Вже не будуть вас здоганяти мої коні воронії!

Назад не повернеш.

Ось так вперше, через 41 рік, та ще й у письмовій формі, мною виказано про незаслужену кару за незаконне будівництво будинку компартійного притулку з назвою «Будинок лісгосподарської пропаганди».

Так спотворилася моя Доля. Дуже жаль. Бо перед цим півроку назад я був направлений Міністерством лісового господарства на посаду директора Ялтинського лісгоспу (на жаль, поїхав, подивився і відмовився).

Ось з яких причин. Назвав би я їх – «Чорноморським перельостом».

Літо 75 року минулого століття набирало апогеєвого розмаю, а в мене на душі не було спокою.

За свого холостяцького (сухом'яткового) життя мав я ускладнення 12-палого органу тринадцятим пороком – копійчаною язвою, яка почала кровоточити.

Тому й відпустився, щоб поїхати на моршинські води для лікування.

Та де там!

Дідуньову науку я ніколи не забував. Ось і тут пригадав: і в природі одне явище потягає за собою цілу низку ускладнень. А в житті біда – неподобство ходить кучно...

А тут і дзвінок. Мене дома не застав. Дружина розшукала і повідомила, що телефонував Павло Тимофійович, з якої причини не сказав. Коли я приїхав на зустріч, то він

Сучасне супутникове фото (наочне бельмо. Стрілкою вказано забудову «будинку лісгосподарської пропаганди».

приголомшив мене новиною: «Їдь у Міністерство лісового господарства до заступника міністра Панаса Феодосійовича Косенка. Викликають». Відразу промайнула здогадка, з якої причини: моя кандидатура в міністерстві була на обліку підвищення по службі. Так воно і сталося – мене направили в Ялту на оглядини, щоб приступити до роботи на посаді директора лісгоспу.

Коли я приїхав за призначенням і добре роздивився і розслухався, то вияснив, що тут директор має найбільшу відповідальність по обслуговуванню цековських курортних притулків – дач і їхніх баз відпочинку, то категорично відмовився від цієї посади. Ятрила душу здогадка: хто зацікавлений в такій зухвалості за одеським жаргоном – «Я тебе устрою вирванные годы!»

Приїхавши додому, я не знаходив собі місця: «За які такі мої провини мене хотіли туди засватати» і не телефонував ні в Міністерство, ні в облуправління. Розшукав мене Павло Тимофійович по дзвінку з Міністерства і в категоричній формі, тільки йому властивій, «зарубав»:

– Щось у тебе затягується період вагітності, коли ж настануть пологи?.. Мені нагадують...

– А пологів не буде, – відповів я йому.

І мав же я після в борщі, і в каші «добрих» слів цілу в'язку.

– Ти знаєш, що в Міністерство викликають тільки раз!

– Не знав і знати не хочу!

Більше мене, правда, і не викликали...

Глава X. *Еліта* – «аеліта»

Цікаво, що Павло Тимофійович, в своїх книжках «Лесная соната» і «Лесные мотивы Подолии» ні одним словом – ні одним штрихом не торкнувся розуміння – еліти (а між нами в цьому слові передбачав усмішку – «аеліта», яке мало штрихи «как у нас» і нагадувало не героїню Аеліту – дочку царя планети Марса, за твором Л. М. Толстого.

Але ж було, і було... І він завжди з гарячим серцем знаходився в процесі.

Життя буяло різнокольоровими відтінками, і серед всього учені і «вдохновителі» підкидали позахмарні ідеї по створенню:

- елітно-насіневих комплексів;
- постійно-лісо-насіннєвих ділянок;
- родинні насіннєві плантації;
- постійно-лісо-насіннєві плантації;
- зонально-архівно-маточні плантації;
- генетичні резервати.

І все це мало назву – лісова селекція – колекція.

Ось, як вона віддзеркалювалася в народі і в природі з розлого нарису «Відлуння минувшини для історії».

Але перед цим хотілося б сказати:

– Мені не важко пригадати, як уже в перший рік (1971) 9-тої п'ятирічки в світлі рішень XXIV з'їзду КПРС елітний світогляд (ледь не марксистсько-ленінський) набирав «високотехнічної ходи».

І ось з яких причин.

Передовий досвід і дані науки спонукають до переходу (переведення) лісового насінництва на елітну основу. І тоді продуктивність лісів може (підкреслюю?) зрости на 60-80%.

Тож на даному етапі першочерговим завданням лісів-

ників є створення постійної лісонасінневої бази, і, в першу чергу, шляхом закладки елітних насінневих плантацій щепленням живців з тих плюсових дерев, які ще збереглися, а також закладки постійних лісонасінневих діляниць з сіянців, вирощених з елітного насіння.

І ось які були далекоглядні запити!

Щоб в найближчі 15-20 років перевести лісонасіннєву справу на елітну основу і забезпечити лісове господарство найвисокоякіснішим елітним насінням.

Ой, ле-ле! Півстоліття уже добігає, а світла не було і не проглядається!

І не можу не сказати:

– Ось звідкіль «холодок веял-из стен Московского Кремля, вдохновленный XXIV съездом КПСС».

І, навіть якщо на верхній палубі ще музика грає, але «Титанік» тоне.

Відлуння минувшини для історії

*Якщо людині часто сниться,
Як пшениця колоситься – вона буде агрономом.
Якщо людина відчуває, як сік-кров у рослині протікає –
Вона буде лісівником.
(із щоденника автора 05.05.2005 р.)*

Ми завжди спішимо поперед батька в пекло, а після розводимо руками – «Ох, якби то було вчора!». А «вчора» вже минуло назавжди. Нам би без докторських (диктаторських) зазіхань і зверхності походити б по віковічних еталонах і добре повчитись у природи. Приміром, як на базі Холодно-Ярських лісостанів на Черкащині (рідній посестрі Подільській), які репрезентують типові арнітоасоціації стиглих дубово-ясеневих лісів, що раніше були розповсюдженні в Середньому Подніпров'ї, північному

Подністров'ї та Подолії, а нині практично знищені.

На початку своєї лісівничої роботи в 50-60х роках м.с. мені ще пам'ятні такі лісостани у Вінницькому лісництві.

В таких кварталах 45, 46, 52, П'ятничанської дачі (насадження створенні графом Грохольським) мали такі показники: за складом 2Д2Я2Г2Лп+Берест1Клен+Береза+Ялина, вік насаджень 140 років, середній запас на 1 га – 520 м. куб., середня висота - 30 м, середній діаметр – 48 см, повнота 0,8, бонітет – І.

Ці лісостани були біологічною фортецею в природі. Вони мали гарний природній приріст і ніколи не пошкоджувались шкідниками і хворобами.

Нажаль, вони вирубані, бо добротними були.

Коли масово почали усихати ясеневі лісостани(2010-2016 рр), то по всіх лісогосподарських висях розпочато набатно битися звонаровий призив (як волаючого ходака в пустині) – про створення генетичних резерватів стійких насаджень ясеня у кожному лісгоспі.

А де ж були раніше?!

Коли таких лісостанів природою було вроджено навіки, а вони були по хихацьки вирубані неукми.

За іронією долі, на їх місці (це ж так потрібно було) з метою вдосконалення технології створення й вирощування високопродуктивних дубових насаджень – робили наукові засади елітного насінництва. І наразі, яйце почало вчити курку, як їй його знести.

А наслідки не заставили себе довго очікувати: кому наука, а природі каліцтво! Але хто, хто здатен стати в повний зріст і заявити про це?!

Але ж все по порядку.

Скільки ж помпи: оригінальний метод щеплення по створенню архівних та клонових насінєвих плантацій вперше в Радянському Союзі. Тільки у нас!.. «Платон! Ти – мій друг, та істина дорожча?»

[illegible]

◆◆ 65 ◆◆

Еге, не маючи еталонних пралісових дубових плантацій – все робилося на ура! Тільки б отримати елітне жолуддя та ще й з надійною тисячолітньою високоякісною спадщиною.

17-00000

17-00000

RESEARCH REPORT SUMMARY

1. REPORT NUMBER 17-00000

2. REPORT DATE 17-00000

3. REPORT TYPE 17-00000

4. REPORT PERIOD 17-00000

5. REPORT AUTHOR 17-00000

6. REPORT TITLE 17-00000

7. REPORT ABSTRACT 17-00000

8. REPORT KEYWORDS 17-00000

9. REPORT NOTES 17-00000

10. REPORT REFERENCES 17-00000

11. REPORT DISTRIBUTION STATEMENT 17-00000

12. REPORT SECURITY CLASSIFICATION 17-00000

13. REPORT SECURITY CLASSIFICATION 17-00000

14. REPORT SECURITY CLASSIFICATION 17-00000

15. REPORT SECURITY CLASSIFICATION 17-00000

16. REPORT SECURITY CLASSIFICATION 17-00000

17. REPORT SECURITY CLASSIFICATION 17-00000

18. REPORT SECURITY CLASSIFICATION 17-00000

19. REPORT SECURITY CLASSIFICATION 17-00000

20. REPORT SECURITY CLASSIFICATION 17-00000

		Охм. виру	1973	1974	1975	1976- 1980	Разом
Автомобілі:	УАЗ-555	-"-	1	2	-	-	3
	ТАЗ-52	-"-	1	-	-	-	1
	УАЗ-469	-"-	-	1	-	-	1
Мотоцикл	МТ-5	-"-	1	-	-	-	1

Додаток: заходи по організації освітньої навігаційної
планівки та виконання географічних культур
дуба на 2 рядках

П. Начальник обласного управління
П. Твардохів

Розробленими міроприємствами і розрахунками було передбачено весь комплекс робіт: розкорчовальні роботи замінили пониженням пнів, підготовку ґрунту робили механізовано в два сліди через 5 і 10 метрів, висаджували в посадкове місце по 2-3 підвійні дубки. Посадка проводилася чистими рядами з подальшим використанням міжрядь під сільгосп культури. Ось в цьому була допущена фатальна помилка: порушений споконвічний закон, що дуб повинен рости в шубі, але з відкритою вершиною (тобто без шапки). Відлучити дуб від споконвічних навколишніх лісо рослинних умов, подібно тому, щоб новонароджену дитину відлучити від грудного молока матері, або з лазні голишем на 30° мороз.

Потрібно було б в міжряддя вводити супутні низькорослі породи та ширококронні тіньові кущі.

Лісівникам такі схеми створення лісових культур давно відомі: клен польовий, горобина, калина, кизил, глід, ліщина, черемха, скумпія, барбарис, бузина та ін..

Голі привиті дубки не захищені від морозів, гололюду, відкриті всім вітрам, сонячній спекотні, майже повній відсутності рослинної вологи, тобто з втраченими умовами материзни і саме головне – в чистих дубових культурах (підкреслюю – цього не можна допускати) настає рай для фіто-ентомо шкідників і хвороб.

Працюючи на той час (1975 рік) лісничим Вінницького лісництва мною був заключний договір з НДІ зоології ім. Шмальгаузена (м.Київ) на проведення лісопатологічного обстеження елітних плантацій протягом вегетативного періода. Результати вражають!

Згідно звіту, надісланого в листопаді того ж року, виявилось: наявність шкідників (повний асортимент) – від листовійок, п'ядунів, цвітоїдів, довгоносиків, горіхотворок, плодожерок, різновидів тлі і молі... аж до шовкопрядів. Кількісно це полчище склало 84 види! Ось де корінь зла відсутнього плодоношення. (вставка фото).

Ось як тільки лютувала дубова горіхотворка, яка живиться тільки пилком і нектаром дуба.

Навіть жук-олень (рогач) теж занадився підгодовуватися соком молодих дубків, щоб набратись сил у червні розпочати шлюбний свій порив.

Ще раз підкреслюю, що чисті дубові посадки – це роз'ятрена рана на тілі, яка відкрита всім шкідникам, хворобливим бактеріям і мікроорганізмам.

Уже в середині 70х років було тривожно помітно, що закладені елітні плантації не дають очікуваного результату, і вони не врожають.

Тут би зупинитися, збавити темпи. Та де там! Круговерть помпи і амбіцій набрала обертів, що здоровий глузд не торжествував.

Безпідставно, не обґрунтовано, великомасштабно подібні плантації поширили в Чернівецькій області (Кіцмань), в Хмельницькій області (Старо-Константинів) та ін.

Автор цих рядків може накликати на себе серйозні нарікання, нарікання «обіжених», яким не дуже приємно і не зручно їх читати, але пошук істини (наводжу повторно) за Аристотелем гласить: «Платон мій друг, але істина - дорожче». Ось де суть наукової і життєвої правди.

В ті - уже далекі часи телефоном повідомив головний лісничий обл. управління Б.І. Дворніков, що завтра до нас завітає фінська делегація. Мені доручалась зустріч у музеї лісового господарства Вінниччини. Через перекладача мною була промовлена невелика розповідь про лісо-рослинні умови Поділля (може таке дійство й було зайве – вони давно досконало їх вивчили) і карто графічно показано зосередження і розповсюдження Подільських дібров. На лоні дібров була проявлена і гостинність наша з коро-ваєм. Ціль їхнього приїзду (з Міністерством лісового господарства була погоджена) – підбір лісокультурної площі для висадки дослідних плантацій сосни і ялини з їхнього посадкового матеріалу привитих (саджанців). Такі плантації по два гектари цих порід були закладені в Літинському лісництві Хмельницького лісгоспу, не на свіжій ліс-осіці, а на староорних землях. Мали ж ми в подальшому клопіт за свою необачність (про це добре пам'ятає, певно, Дяченко Д.І. колишній головний лісничий лісгоспу), коли саджанці почали жовтіти і осипатись хвоя. Терміновим лісопатологічним обстеженням (розкопкою метрових ям) було виявлене масове заселення личинкою майського і червневого хруща одно – чотирирічної генерації.

В окремих місцях лісокультурної площі їхня чисельність сягала більше 20 личинок на один метр квадратний.

Ось тут, що терміновіше розпочались пошуки залишків гексахлорану (дусту), на той час уже забороненого до ви-

користання. Все-таки його знайшли і в повній мірі внесли під плантажну оранку на 26-30 см. Культури ожили і ростуть до сьогодні. При схемі посадки 5×5 і 4×4 (метри) вони не потребують рубок догляду та інших міроприємств. На диво ялина почуває себе добротно і не всихає, як культури ялини з нашого посадкового матеріалу. (фото №25)

Фінські вчені в перші роки росту привитих плантацій приїжджали часто і робили фотографування і опис їхнього стану. Та більше 10 років ніхто нагляд за ними не веде. Певно, ті цілі, які були поставлені, вони досягли і подалі немає необхідності їх моніторити.

Залишили фіни гарну по собі пам'ять: за виділені ними кошти – було збудовано двоквартирний двоповерховий лісовий кордон і підведена до нього покращена дорога. І кошти по створенню і догляду за плантаціями вони виділяли в повному обсязі своєчасно.

Так це ж фіни! Виважено, далекоглядно прорахували всі наукові запити росту і розвитку цих порід у наших Подільських умовах на невеликих площах і на цьому поставили крапку.

Подібно фінським лісівникам поступили і закарпатські лісівники, які з Північної Америки завезли річні саджанці сосни жовтої і висадили на площі 0,5 га. Ця порода завезена з метою випробовування для наукового дослідження по заміні масового всихаючої ялини. Сосна жовта є доволі цінною породою, бо виростає до 50 м, посухостійка, може рости на кам'янисто-щебенистих ґрунтах.

А ми продовжуємо і далі пертися на нульовому колесі здобутків в лісовому господарстві.

А тепер головне: наш гармидер – наші об'єми пустобогатопуддя (як вам це словечко?) ось вони у зведеній відомості (7).

ЗВЕДЕНА ВІДОМІСТЬ

Лісонасінневих плантацій закладених щепленням та посадкою

по клонам плюсових дерев станом на 1.04.97р.

П/п	Рік закладки	Площа, га	Порода	Лісництво	№ квар- тала	№ кв. еліт	Примітка
	1967	1,0	Дуб	Прибузьке	18	1	Ат.
	1968	1,0	Дуб	Прибузьке	18	2	Ат.
	1968	1,0	Дуб	Прибузьке	18	3	Ат.
	1969	2,0	Дуб	Вороновицьке	48	1 (арх.)	Ат.
	1970	2,0	Дуб	Вороновицьке	48	2 (арх.)	Ат.
	1971	2,0	Дуб	Вороновицьке	36	3	Ат.
	1972	3,0	Дуб	Вороновицьке	36	4	Ат.
	1973	3,0	Дуб	Вороновицьке	36	5	Ат.
	1974	4,0	Дуб	Вороновицьке	37	6	Ат.
0	1975	4,0	Дуб	Вороновицьке	37	7	Ат.
1	1976	8,4	Дуб	Вороновицьке	37	8	Ат.
2	1976	1,6	Дуб	Вороновицьке	48	9 (арх.)	Ат.
3	1977	10,0	Дуб	Вінницьке	45	2,3	Ат.
4	1978	10,0	Дуб	Вінницьке	45	4,5,6	Ат.
5	1979	10,0	Дуб	Вінницьке	45,46	6,7,8	Ат.
6	1980	10,0	Дуб	Вінницьке	45,46	8,9,10,11	Ат.
7	1981	5,0	Дуб	Вінницьке	45	1	Ат.
8	1982	3,0	Дуб	Вінницьке	45	1	Ат.
9	1982	0,4	Дуб	Вороновицьке	49		
0	1982	1,5	Дуб	Прибузьке	18		Ат.
1	1983	6,0	Дуб	Прибузьке	2		
2	1984	2,3	Дуб	Вінницьке	46	12	Ат.
3	1984	2,7	Дуб	Вінницьке	43		Ат.
4	1986	4,6	Дуб	Вінницьке	52	14	
5	1985	1,0	Ільм	Вороновицьке	48		
6	1986	4,6	Дуб	Вінницьке	52	15	
7	1987	5,0	Дуб	Вінницьке	52	16	
8	1988	5,5	Дуб	Вінницьке	52	18,19,20	
9	1989	8,0	Дуб	Вінницьке	52	17,21	
0	1991	7,35	Дуб	Вінницьке	52	23	
1	1991	2,75	Дуб	Вінницьке	52	21,22	

Всього: 132,2

Інженер елітного комплексу Пивовар М.Г.

Погоджено:

Вінницька зональна лісо насіннєва станція

Митрофанов В.М.

Вінницька ЛНДС Білоус В.І.

Повна бочка добротного гуде, а пустопорожня криком вале і торохтить. Наторохтіли: сто бочок вовни – всі не повні.

В народі кажуть: «Слава не поляже – Земля все розкаже!», і розкаже ось про що:

Ліси першої групи, де промислові рубки Головного користування заборонялися, але для елітного комплексу закрили очі. У рубку ГК призначалися високобонітетні лісо-стани:

КВ №45 уч. 51 пл. 5,3 га, запасом 2700 м. куб.

КВ № 45 уч. 52 пл. 7,1 га, запасом 2720 м. куб.

КВ № 45 уч. 4, пл. 15,5 га, запасом 4960 м. куб.

КВ № 45 уч. 2,3 пл. 5,0 га, запасом 1350 м. куб.

КВ №52 уч. 2, пл. 6,3 га, запасом 2020 м. куб.

З такими характеристиками:

Господарство ясеневе, вік лісостанів 95 – 140 років, середня висота 28-32 м., середній діаметр 36-52 см, кількість дерев на 1 га 600-800, середній запас на 1 га – 320-510 м. куб. Враховуючи 15,7 тис м.куб вирубаного деревини, при тодішній низькій вартості (середній) 10 крб. куб. Це складало 157000 крб, а зважити по тодішньому курсу карбованця \$ - 0,76, то надзвичайно велика вартість.

Немалі збитки наносилися і тим, що більше в 4-5 разів замінювалися низько бонітетними грабово-осиково-березові лісосіки. Для прикладу лісорубний квиток №87 від 15.02.1973 року :

КВ 1 уч. 4 пл. 8,0 грабове господарство – 1680 м. куб

Кв 2 уч. 3 пл. 3,3 грабове господарство - 750 м. куб
 КВ 40 уч. 4 пл. 3,6 осикове господарство - 810 м. куб
 КВ 55 уч. 1 пл. 4,9 березове господарство - 1225 м. куб
 Всього: 19, 8 га 4465 м. куб

А за відстрочку рубок ГК поросльових грабняків на роки – держава не отримувала своєчасно зановостворених високо бонітетних насаджень.

А це ж сотні гектарів!

Зате, як вже вище сказано, в рубку відводилися елітні насадження. Для наглядності наведу дані по найбільшій площі виділа в кв. №45 – уч.4 пл. 15.5 га лісорубний квиток №116 реєстровий №313508

Кількість дерев по породах	Порода	Кубо-масса	Розряд висот № кв. еліт	Примітка
5600	Граб	1498	II	Середній об'єм – 0, 40 м3 Кількість дерев на 1 га – 795
3411	Ясен	1796	I	
838	Берест	282	I	
516	Клен	125	II	
492	Дуб	419	II	
78	Береза	56	II	
1351	Липа	752	II	
34	Ялина	32	I	
12320		4960		

При відводі лісосік зверну увагу на те, що лісо влаштуванням ці лісонасадження бралися обліком, як природного поновлення – ясеневим господарством. Але наявність клена явора, липи, ялини і дуба (ця порода залишилася в дещо меншій кількості – бо попит на її деревину був великий, ще були залишені пні поодинокі), не менший попит був і на ялину, ось чому підлягають сумніву висновки таксації. А ще в сусідньому участку було взято обліком 15 дерев модрина об'ємом 45,7 м. куб (це гіганти по 3,1 м.куб), а в трав'яному покриві наявність скополії, зозу-

В рубку відводилися пристигаючі і стиглі насадження, але ж навіщо піднялася рука монстра рубати в кв. № 45 уч. 6 пл. 5,4 га насадження III класу 27 років.

Еталонний ліс, де дуб був посадженим через 6*0,5 м, введена 10 рядом Модрина і Горіх Чорний стрічково по 5-10 посадкових місць в рядах як дуба так і модрини. Це кошунство! На мої протести була відповідь зверху :- «Так велено! Квартальний комплекс!». А далі і пішло і поїхало. Наводжу «Заходи і міроприємтя» в повному об'ємі, які самому прийшлося і розробляти.

[illegible]

1	2	3	4	5	6	7	8
- масивної експлоатації /> тонн/ шт.	-	-	-	1	1		
- підготовки для зборознення техніки	-	-	1	-	-	1	
- побутового будівництва для робітників	-	1	-	-	1		
- огорожі сітчастої	м	-	10	2,0	-	3	

Головний інженер
лісгоспу

Роботинський

І.Роботинський

Директор лісництва

Григор'єв

І.Григор'єв

Лісничий лісництва

С.Лавровський

С.Лавровський

Сучасний лісівник уявити собі й не може, що таке корчування 140-річних лісостанів із середнім діаметром пня понад 0,5 метра.

Описане італ'янським поетом Данте Аліґ'єрі в «Божественній комедії» - «Пекло», ні в якому порівнянні з Пеклом корчувальним не вписувалось. Шкода, що поет жив і творив у 1300 рр., а йому жити б в 1960-70рр. – то проти описаного сучасного, те б показалось мізерією.

Наводжу хронологічно корчування тільки за один місяць (з початку) з 11 жовтня по 11 листопада 1973 року. На передодні трактор лісництва С-100 перевезено із капітального ремонту Житомирського рем заводу, де він перебував у ремонті з квітня поточного року. Тракторист Лимар П.С., який працював на ньому з 1960 року, закінчував будівництво своєї хати. Попросив у адміністрації лісгоспу

Попередні Значення

76

- 11 – X – за день розкорчована площа 0, 05 га
- 12 – X – також
- 13 – X – також
- 14 – X – вихідний (неділя), обладнання і трактор були без охорони. Злито все паливо і запас також.
- 15 – X – розкорчовано 0, 05 га
- 16 – X – також
- 17 – X- також. Доставлено трактор Т-74 для розчистки площ.
- 18 – X – ремонт паливної системи. Пошуки механіка і бокових крил.
- 19 – X – розкорчовано 0, 04 га. Лопнула в двох місцях рама корчувача. Пошук САКА (Стрижавська СХТ-ка). За вихідні дні проведено ремонт.
- 22 – X - лісництву дано ще другий корчувач – трактор С-180. Пошуки тракториста.
- 23 – X – трактор Т-74 уже почав нагортати по краю лісосіки гору пнів із землею.
- 24 – X - два трактори за зміну розкорчували 0, 12 га.
- 25 – X- розкорчовано 0, 13 га
- 26 – X – також. Запустився трактор для вичісування коріння і планування площі.
- 29 – X – корчування 0, 14 га.
- 30 – X – корчування 0, 06 га. Лопнула рама корчувача другого трактора. Пошук і доставка САКА. Ремонт.
- 31 – X – корчування 0, 10 га. Розходилась снігова завірюха. Світу Божого не видно.
- 01.–XI – Трактори-корчувачі обидва стоять із лопнув-шими рамами
- 02. – XI – ремонт. Доставка знову САКА вже із ПМК-46 . а завірюха не вщухає.
- 03. – XI – ремонтні роботи.
- 05.– XI – розкорчовано 0, 15 га.
- 06. – XI - також.

07. – XI – також. Повним ходом проводиться трелювання пнів трактором Т-74 і планування площі.

08. – XI – розкорчовано 0, 16 га .

09. – XI - розкорчовано 0, 15 га.

За місяць по краю лісосіки вивершувалися гори пнів... а ще більше горе вивершувалося в людських душах. А попереду цілиною стояв (більше чотирьох га) непочатий край роботи-пекла.

Я не погоджувався, бурхливо повставав, йшов на пролом як той криголам, але переді мною був Північно-Льодовитий Океан.

Але з часом помпа і пудра злетіли з мізкових звивин і Бог дав розум перейти на пониження пнів на рівній землі.

Павло Тимофійович в організаційні питання розбудови елітного комплексу не вникав, цими питаннями займалися його заступники: Солтис В. С., а подалі Биховець Л. М. Але періодично телефонував і розпитував: «Як там аеліта?!» Гумористичні питання його мною важко сприймалися, бо клопотів було через край. На те він говорив слова підтримки і рекомендував не плакати і не стогнати. Його дослівні слова: «Тримай хвіст пістолетом».

В подальшому маховик еліти набрав таких обертів, що помпезність сягнула через край і оригінальні методи щеплення по створенню архівних та клонових насінневих плантацій були розрекламовані на весь Радянський Союз. Що і призвело до організації всесоюзної науково-технічної наради по дубравах на Вінниччині в 1978 році.

Ось, як відбувались події, спостерігаючи із світлин:

1 – відкриття наради у Вінницькому драм театрі (св. №5);

2 – пам'ятна світлина учасників наради у Вінницькому парку (св. №4);

3 – виїзд на Вороновицькі елітні плантації (св. №3);

- 4 – попереднє відвідування елітних плантацій Вінницького лісництва (св. №21);
- 5 – виступає на плантаціях Білоус В. І. (світл. №22);
- 6 – виступає головний лісничий Паламарчук Г. І. (св. №17);
- 7 – виступає гол. лісничий Паламарчук Г. І. (широкий план св. № 19);
- 8 – виступає директор ЛОС Орлов (св. №15);
- 9 – виступає гол. механік ЛОС Малишнін М. І. (св. №16);
- 10 – виступає гол. лісничий ОУЛГ Солтис В. С. (св. № 14);
- 11 – коментарі гол. Лісничого Солтиса В. С. (св. №10);
- 12 – коментар науковців (св. №11);
- 13 – коментар нач. Управління Твердохліба П. Т. (св. № 13);
- 14 – коментар нач. Управління Твердохліба П. Т. (св. №23);
- 15 – коментар міністра лісового господарства Байтали (св. №18);
- 16 – перехід по плантації учасників семінару (св. №12);
- 17 – заключне слово Начальника Гливка лісового комітету СРСП Кулакова (св. №8);
- 18 – заключне слово Першого сека обкому Таратури В. М. (св. №6);
- 19 – заключне слово нач. Управління лісового господарства Твердохліба П. Т. (св. №9);
- 20 інтерв'ю нач. Управління Твердохліба П. Т. (св. №20);
- 21 – покладання вінка під мудрим «вдохновителем» генсека (св. №7).

Я не брав участі у сльоті (із зміщеним наголосом) – форумі, тому що був у вигнанні (шановний читач дізнається-

ся про те з IX глави «Що будувалося тайно, то стає явно, або незавершене горе-будівництво».

Але ж, як тоді, так і тепер хотілося б сказати:

Якби від такої помпезності, з наглядною проникливістю аж до сухот не був спрямований розвиток суспільства з «главнейшим» показником ВВП (валовий внутрішній продукт), а були зміщені акценти на успішний розвиток Української нації і самої державності, де на вершині сяє людський виток і щастя. То не ходили б ми сьогодні босі і голодні.

На таких форумах, як ніде, в Україні привалювало знищення національної культури (все було підпорядковане московському протекторату) і символів її самоідентифікації. Тому і маємо на сучасному періоді розвитку глобальні кризи, не тільки економічні, а й кризу гуманітарну, яка спрямована, передусім, на знищення ментальної та культурної ідентичності нашої спільноти.

Світлини № 5 та №4

Світлини № 3 та №21

Світлини № 22 та №17

Світлини № 19 та №15

Світлини № 26 та №14

Світлини № 10 та №11

Світлини № 13 та №23

Світлини № 18 та №12

Світлини № 8 та №6

Світлини № 9 та №20

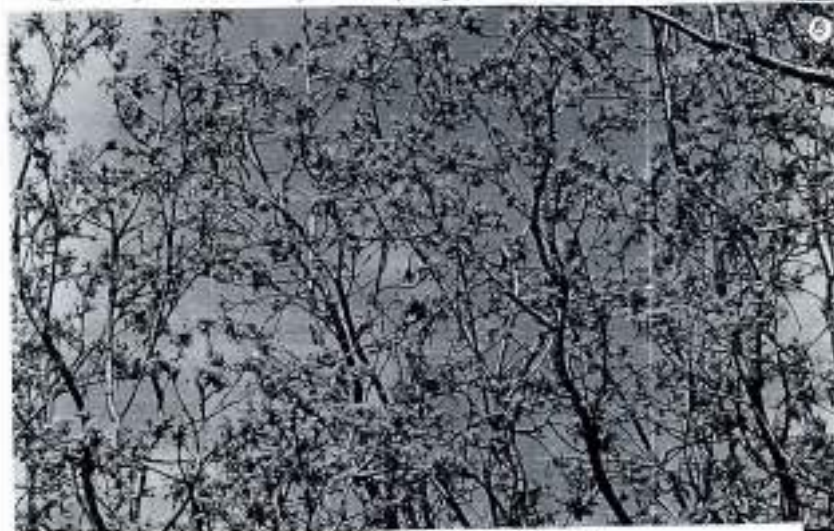

Світлини № 7

А тепер такі великі площі, скроплені потом і кров'ю каторжної праці і великих надій, пустопорожньо куцаться неврожайованими зарослями, І як «на Севери диком стоить одиноко ...» нікому не потрібна сосна, так хвалена до небес еліта, стане недобре прозваним явищем в природі. Так то ж «Север дикий», а в нас центр (так і хочеться вжити слово цвинтар) Поділля – край, у віках благословенний! Це ж потрібно так «вивчитись», щоб довести найродючіші Землі до такого маразматичного запустіння.?!

Кленові сади на півдні Дуби 70-80-х років м.с. №45
Віллицького лісництва - це суцільна толпа, піднос. 5м.

Розквітлого форма Дуба на №45...

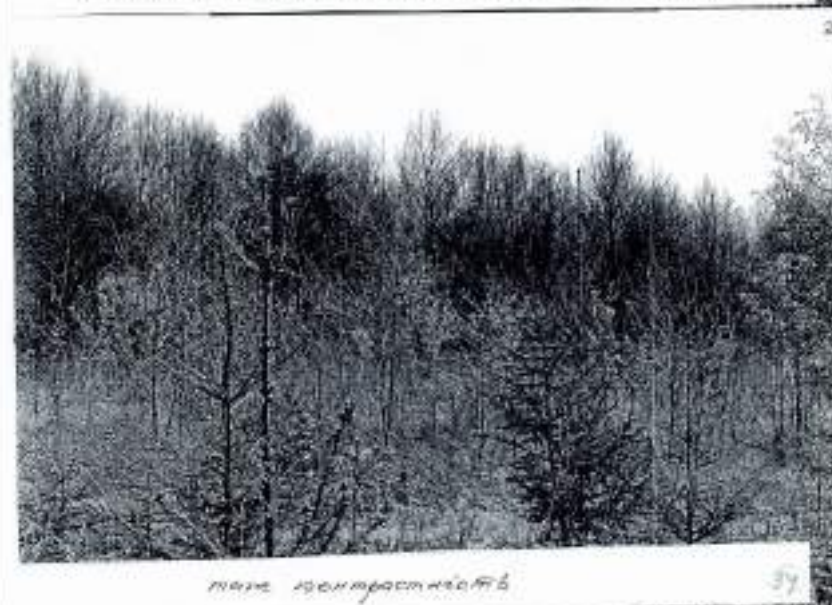

Основоположна в ме 42 вул 4 м 5,0га ПАП-13 (постійна).
Лісонасінада проток 42-13?

Сілляно протокції з поодинокими дубами

33

На сіяночій плантації в кв. 42 впр. 1 кв. 6, 7 та 8 розміщені саджанці
дерев чужої висоти, значимість дереві невелика

25

Підприємство ДНТ, Покровська Житниця
Підприємство лісово-промислового комплексу

35

І на закінчення.

Мені доводилося бути свідком непоодиноких зустрічей Павла Тимофійовича з науковцем Василем Білоусом. На одній із таких зустрічей він, з властивим йому юмором, і запитав шанованого науковця:

–«Так, що Василь Іванович –«броня тверда и танки наши быстры?»

На що науковець повільно недогадливо реагував. Тоді Павло Тимофійович його прямим текстом запитав:

–«А чи ж впевнено ви вірите в те, що затіяли?!»

–«Ну, так..., невпевнено, але як у пісні...»

–«Так то у пісні, а в природі то - як?, запитав Петро Тимофійович.

На що науковець розчулено пожав плечима.

...А вже поза його відсутністю начальник управління не раз говорив, що Білоус далеко не впевнений в тому, що робить. І додавав, що не осідлає цього коня-це вже з погляду кавалериста, що 4 роки відслужив у цьому роду військ.

А тепер за повідомленням сучасного керівництва Вінницької дослідної станції станом на 1,01,2016 року по елітному насінництву списано 36 га плантацій, створених у ті уже далекі 70-80-ті роки м.с.

Списано – це ж не те слово. Це загублені лісові площі на десятиліття, які не принесли державі врожаю сотень тисяч метрів кубічних високосортної цінної деревини. А як канули у вічність невинувдані надії на створення високо бонітетних насаджень елітного зразка!!!

Безумовно – головна біда шапко закидання.

Але, визначальна іронічність цієї затії, принаймні, не лежить на поверхні, а захована в глибших пластах не-далекоглядності і відкривається далеко не кожному – бо носить глобальні сліди психоцентричної за ангажованості

верхівок. А потяг – то все звідтіль: бо не можемо рішуче позбавитися принизливої спадщини нашого недалекого колоніального минулого.

Створення дубових елітних плантацій чистими рядами через 10 м (з розробленими міжряддями під сільгоспкультури) нагадувало лисенківські конверти по створенню культур дуба звичайного площадками на землях, що вийшли із сільгосп користування або на непридатних для сільгоскористування яруго-балкових земель. У першому – повне зведення природного поновлення, а в другому – століттями його відсутність.

Вподальшому тільки за рахунок реконструкції (вводу супутніх порід) і самосіву природного поновлення лісонасадження набудуть ознак лісівничого стану.

Лісівники 60-х і подальших десятиліть затаврували лисенківщину з його конвертами.

Не виключена можливість, що наступні покоління лісівників таку ж шану воздадуть елітним посадкам, як лисенківським квадратно-гніздовим.

Якщо в минулі роки про елітне насінництво дубових плантацій на Вінничині били невгамовні набати, то за 2016 рік в огляді перспективи розвитку лісового насінництва в Україні і слова не мовлено.

Звернуто увагу на те, що за останні 5 років підприємствами лісового господарства додатково відібрано та атестовано 1313 шт. плюсових дерев, відібрано 668,4 га постійних лісонасінневих ділянок, закладено 680 га лісонасінних плантацій, які потребують атестації у майбутньому.

Розвиток лісонасіннєвої справи на генетико-селекційній основі буде набирати вагомості при новітніх технологічних процесах з використанням природних ресурсів на базі селекційно-насінних центрів.

Хочеться вірити, що в недалекому часі лісове госпо-

дарство буде в повній мірі укомплектоване «Роторами» не тільки італійського виробництва, а й вітчизняного і відпаде необхідність понижувати пні, а буде можливість їх роздрібнювати.

Але передсторога і побоювання, щоб чергова ідея зі створення чистих дубових насаджень в перспективі не привела до подібного резонансу в лісовому господарстві.

Глава XI. Лісівництво – це праця з усмішкою

Серед розмаю професій в лісопромисловій і лісогосподарській діяльності найбільше Павло Тимофійович шанував і поважав посаду лісничого (шанобливо він називав – корпус лісничих). Він знав, що лісничий, як ніхто інший, стоїть на сторожі найблагороднішого дійства – збереження лісових систем.

Ліси, у тому числі й діброви - це колиска людства, і нас пов'язують з ними природні зв'язки. Деревя - це найпрекрасніші потужні машини, які приводяться в дію променевою енергією через їх листя, які збирають сонячне світло й беруть участь у фотосинтезі.

Деревя засвоюють воду із землі і двоокис вуглецю з повітря і перетворюють ці сполуки в поживні речовини, необхідні не тільки їм самим, але й людині.

Деревя споживають синтезуючі вуглеводи, які є для них джерелом енергії, що дає їм можливість знову й знову

виконувати екологічні функції.

А ми - представники тваринного світу - зрештою є «нахлібниками» рослин і крадемо вуглеводи, що дозволяє нам продовжувати своє життя. Поїдаючи рослинні продукти, ми поєднуємо вуглеводи з розчиненим у нашій крові киснем, який надходить туди з повітрям при диханні. Таким чином, ми здобуваємо енергію, яка забезпечує наше життя. При цьому ми видихаємо вуглекислий газ, який рослини знову відновлюють у вуглеводи. У цьому і є найпрекрасніша гармонія поєднання життєвих ознак рослин, тварин та людини, які у свою чергу вдихають те, що інші видихають.

Лише Великому Господу Богу відомо, як ці взаємопов'язані процеси утворилися і скільки вони будуть продовжуватися на нашій прекрасній планеті Земля.

Лісничий вирішує конкретні виробничі проблеми, які повинні давати позитивні результати.

Лісничий, як ніхто інший, має талант спілкування з людьми.

Дуже придивлявся до такої риси, якщо лісничий мав найбільше задоволення від своєї роботи, то всіляко його заохочував і підтримував, навіть прощав незначні провини.

Як начальник управління в своїй лісівничій праці керувався знаковими принципами і схвально ставився до спеціалістів, які мали ґрунтовні знання і детально вивчали умови розвитку рослинного світу.

Орієнтувалися на відповідні природні аналоги і еталони лісорозведення.

Знали, як «Отче наш», порядок змішування головних порід з породами – антогоністами.

Він знав, що любити природу по замовленню, по вихідних з виходом до неї, в якусь пору року – неможливо.

Її потрібно любити всю і всією душею, особливо ліс,

якому він віддав такі дорогі йому роки життя.

В будь-яку пору року він завжди красивий по-своєму: від квітування первоцвітів, улюблених залів консерваторій, де пташине царство з концертами варіює, де водограї перешіптуються з осокою і очеретами, де сокочуть виводки куріпок і качечок, де водичка профільтрована б'є джерельцями лікувальними.

Про нього можна сказати і поетичними рядками:

*Він, як і ліси, не знають втоми,
Завжди очікують до свого дому.
А він: всією душею їх люблю –
Знаю їхню сповідь й мову
І з ними завжди мовчанням говорю.*

В лісовій професії Павло Тимофійович плавав як риба у воді, а в анекдотах з лісівниками раював на всю розу вітрів.

В анекдотах він розшукував значущий діамант в золотій короні народної мудрості.

За звичай, він говорив, що людина, яка не бачить райдужної окраси в анекдоті – дальтонік. І це аксіома: неповний стакан або напівповний, або напівпорожній.

До нестійких лісівників говорив: «Ти без лісу не можеш жити, а от ліс без тебе гарно росте».

Часто говорив, що час людей не щадить, а от ліси охороняє.

Повчав, щоб вовк не стеріг кошари, лисиця не відала птахофермою, а коза не стерегла капусту. Отож, будь достойний охороняти ліс.

А ще й так: «ти пожинаєш чужі плоди, то ж залишай після себе ще краще, бо працюєш для людей на століття».

І сам робив все в тогочасі, щоб бути достойним май-

бутнього.

Коли гостював на лісовому кордоні, то приказував:

«Жінці – обід варити, а лісникам горілку пити, та ще добре знати, коли обід подавати».

До поговірки «на кожний роток – не накинеш платок», додавав, що на кожне деревце не навішаєш замок – яйце.

Через те ліс і має великі цінності у відкритому вигляді.

Підкреслено повчав:

– «Де ви бачили людину, яка б працювала для людей, які будуть жити через 100 років: такими є працівники лісового господарства. Бо вони знають, що щорічний приріст дерев – це %% на вкладені капітали».

А ще в лісі годує не сокира, а копітка праця.

І так: важко знайти людину, яка, посадивши дерево, не хоче дочекатися від нього врожаю.

Смакував він розповіддю поляка, який розповідав про своїх синів, як їхня життєва нива колосилася:

– старший син Вацлав – пан прокурор: одна справа, друга справа – є «Варшава» (до речі наша «Победа» продана полякам);

– середущий син Вальдемир – пан лісничий: єден кльоцик, другий кльоцик – є мотокльоцик;

– наймолодший син Візик – пан професор (у поляків учителі – професори): єдна двуя, друга двуя – нема ніц – туя (тут).

Дуже влучно анекдотував соцзмагання Василя Казана і Марії Макітри як пустодзвінство без варива.

Через те лісівників часто наставляв і казан (голова) людині дається для варива: на віжки, шлеї, посторонки – є, ото господарюй – щось привезеться...

«Вічно живою» квіткою називав – безсмертник.

Павло Тимофійович не практикував виїзdnі технаради у виробничих підприємствах, але завжди схвально готувався і приймав участь у практичних семінарах, де було

*Семінар інженерно-технічних працівників, майстрів і начальників переробних цехів у Могилів-Подільському лісгоспі 1978 рік.
що самому розказати і повчитися.*

Семінар по приміненню комплексної механізації лісгосподарських робіт. Хмельник 1983 рік. Автор також приймав участь.

Виступає Павло Тимофійович.

Глава XII. *Кадри не кадрили танцюють, а керують, та ще й як!*

Щодо особистих танців.

Коли поважна дама запросила Павла Тимофійовича до танцю на одній із вечірок, то він так галантно вклонився і
відповів:
– Розхлюпаюся!..

Якщо хтось думає, що події-випадки до і підчас правління лісовим господарством Павлу Тимофійовичу обходилося кругленько з дарунками на тарілочки, перев'язаній червоною стрічкою і без вершинного напруження пристрастей – то він глибоко помиляється.

Він виважено робив висновки із раніше уже здійснених випадків, некоректних дій та амбітних зазіхань на владу і приймав правильні рішення, не «виходячи з берегів» як привселюдно, так і по задзеркаллям. Маючи, часом, вулканічне мислення та й за характером був не без амбіцій.

Чого йому вартувала тільки заміна окремих керівників підприємств! За час правління він замінив усіх.

В ті часи Вінниччина як інші області України, була корумпована в кадрових питаннях.

Молоді спеціалісти з лісових технікумів і лісівничих вузів приймалися на роботу по великому «блату» за неабияким знайомством. А звідси висновок: все у виробничих

процесах протікало за старим стилем календаря – молода кров не вливалася.

Лісівничі кадри були пов'язані як родинним братством, так і високим покровительством, аж до вищих партійних органів, які і були виходцями з них.

60-ті роки м. с. більше третини спеціалістів не мали середньої і вищої лісівничої освіти.

В центральному лісгоспі, виходцем з якого був і сам Павло Тимофійович, керівником був виходець з цековських працівників: мав амбітність, що аж зашкалювала, але працював дідівськими старими відживаючими методами. При перебудові підприємства на перспективу комплексної розробки деревини – носив із собою основний інструмент – рулетку. Довелося відрулювати його від керівництва: хоч амбіції вирували за край.

Сусіднього керівника, виходця із цього ж підприємства, за «черепашу ходу: – поспішність у переході на нову технологію промислового господарювання – довелося також «посунути» до посади профспілкового керування.

А це ж були моноліти-глиби, амбітність яких сягала не досяжних вершин.

Таким «аргонавтам», що словоблудили високою матерією НОП (наукова організація праці), він говорив, що краще пройти б НЕП (навести елементарний порядок) в головах.

У північно-східному підприємстві, в більшості, передовику в «соціалістическом соревнованії» при зміні влади довелося вгамовувати рукопашний бій. Бо претендент із старої гвардії, який вимощував собі керуюче крісло не міг змиритися з вливанням молододі крові.

Чому начальник управління вирішив передати курс правління підприємством молодій зміні? Бо він добре пам'ятав, які випадки допускалися на підприємстві в часи керівництва старої «гвардії».

А слід стелився з незаростаючої стежки тих подій минулих.

Чого було варте шалено-одіозне керівництво підприємством випадкового, на той час штапованого, керівника з найвищим званням Героя. Про якого «ходили» легенди-переливи: то цілодобові засідання, то надмірні банкетування, то вередлива стрілянина з іменної зброї, то відсторонення посадових осіб від роботи не підпорядкованого йому підприємства.

Доходило до вередливо-смішного: такого керівника пов'язували по руках і ногах і зачиняли на лісгоспівську гауптвахту, доки не набереється розуму.

Чого вартувало обмивання новопризначеного прокурора керівництвом цього підприємства?!

Прокурор, це не перший облсек, який обмивався на Чорному морі із запливом в турецькі води, обмивався на невеликому мілководному, зарослому верболозом і очеретом, лісовому ставочку.

Запросини відбулися зразу не за його призначенням. Ось що таке влада! Розлога бесідка вперше була на накритих столах «умебльована» всіма лісівничими дарами і напівками марочної крепості.

Гостювались, проголошували заздравні тости, вихвалення сягало захмарної висі... І нікому не спадало на думку мудре народне повчання: після святкування і весілля обов'язково наступає горе і печаль.

А так воно і сталося.

Коли розшарілі (літня ж пора) і розморені «засідателі» забрались у воду свій пил гамувати, то ніхто й не помітив, що прокурор пішов вище за течією окремо ополоскатись.

Коли всі повитирались, поодягались і засіли за столи, аж глядь, а прокурора місце пустує.

Прокурор втопивсь...

На той час побутував такий поговір: сусідній керівник

із південного лісгоспу (виходиць, із вищезгаданого) телефоном допитувався поради, як він втопив прокурора, бо його прокурор заслуговував такої ж «поваги» (поділися досвідом!).

Чимало негараздів і переживань принесли Павлу Тимофійовичу події в курортному підприємстві, куди зачистили органи ОБХС.

Одного керівника цехового підрозділу довелося терміново переводити в віддалене підприємство, а іншого врятувати не вдалося і його позбавлено волі на деякий термін. А все через те, що керуючий підприємством полюбляв заморські делікатеси, жіночі прикраси та шуби з високоцінного хутра. А недовзі підвищився, завдячуючи тиловій підтримці.

Інший орденоносний керівник підприємства, прикомандирований вищестоящими органами так допрацював, що з першим районним Секом гострим сапилном розмахався, а той п'ятами накивав, бо поруч «Волгу» мав. Але ж це все потрібно було пережити і за власним бажанням його звільнити.

Чого варті були «походеньки» в мисливському господарстві: то відмова амбітного керівника підприємства надати дозвіл партійному керівництву «на дурняк» відмислитись, то вибрик-витівка лісника Високого над партійними працівниками району у мисливських справах, то аварії під час мисливства з розбитим державним автотранспортом з каліцтвом, а то й летальними випадками.

І все потрібно було «гасити» на рівні вищих партійник і лісівничих вищестоящих органів.

Чого варта була анонімна писанина?! А який «каламбур» вносили в повсякденне життя писаки?! Не встояти – жах!

В ті часи «соціалістическіє» анонім можна було лити на всіх і надсилати в усі орагни, аж до ЦК КПРС.

Писали на всі боки копіями. І писали не за «амури» керівництва, а «висвітлювали» факти, підглянуті під покровом «доброзичливості», та в більшості про самовільні рубки.

Немало скарг і заяв писалось на керівництво, яке не керувало, а кадриль танцювало.

Чого вартувала перевірка заяви на керівника цехового підрозділу південного лісогосподарського підприємства в редакцію газети «Известия»?

Факти приїхала перевіряти молода журналістка з редакції газети в час Дністровського повноводдя.

День знайомства відбувся за круглим столом (на поляні) біля святого вогнища, де парували і «шулюм», і збір-на «юха», настояна на всіх напитках сусідньої республіки (Молдова). Ось туди і повів досвідчений лісничий молоду журналістку на екскурсію.

Минув тиждень, і за перевіряючою трус: пропала!

Екскурсія затянулася через повноводдя Дністра.

Серед керівників були й такі, що наслідували церковних «служачіх», тобто, давали завдання за безкоштовний словесний кредит (доручення) за такий час відгодувати живність, а то й залізали в кишеню, не виплачуючи заробітну плату. Про такі випадки дуже часто писалися анонімки.

Не менші були потрясіння, коли молоді керівники підрозділів з'ясовували свої стосунки в кулачному бою. А потім поступали скарги в прокуратуру на недоліки в господарстві і потрібно було проводити перелік зрізаних дерев (пні) на проведених рубках в межах трьох років.

Непоодинокі були випадки залізання в «стіну» лісу із меж сусідньої ділянки, що вирубалася. А під виглядом розширення доріг, а то і їхнього утворення, самовільно вирубувалися кращі дерева, а сліди (пні) заїжджувалися до невпізнанності.

Умудрялися здорові дерева (високосортів) робити хворими, набиваючи на них плодові тіла грибниці, запозичивши їх із хворих старих дерев.

Проводилися рубки в два прийоми. В перший, згідно з лісорубним квитком, а повторна рубка проводилася з «необлікованим добором».

Приймаючи рішення за перевіреними фактах, Павло Тимофійович завжди мав оптимістичний настрій.

І говорив, що на виробництві головне думати, і то добре: розглядати всі події і озиратися на всі боки, бо можна полетіти шкереберть.

Водночас потрібно зважувати золоту середину: про найбезпосередніші впливи їхнього розмаїття. І мати неза-

перечну надію, що не «все пропало». А навпаки – не все втрачено, і головне – не падати духом.

Глава XIII. *Как у нас, ка-к у Вас – Ка-у-нас?..*»

Павло Тимофійович мав чимало несподіваних ідей.

Так трапилося і цього разу:

– Станіслав Іванович, зайти. Є розмова.

Розповів мені, що начитався в газетах, в журналі «Лісове господарство», а на нарадах і колегіях наслухався таких уже досягнень у веденні лісового господарства у Литовській республіці, що аж заздрість бере.

Та й висновок у нього був не примітивний, а, як

завжди, з далекоглядним підґрунтям.

Мав він хист порівнювати і у вузлики зв'язувати чимало подій одночасних, а для цього водились такі витинанки – каламбури (не передбачені): що ти наваляв, а чи що ти наваляв. Висловлював глобальні порівняння:

- випала літера із слова – не те слово;
- у процесі втрачений факт – не той процес;
- у лісі випала складова порода – не та дубрава.

В цьому випадку має перше порівняння. Як раніше наводився вислів:

– у Німеччині перемагає ХДС а в нас «кака була – кака есть»

– все та ж – капеесес.

Так ось у слові как... у нас, він опускав другу літеру «к» і висловлював «Ка-у-нас – каунас».

– «Ото ж, друже, поїдь в той Каунас і порівняй, що в них, а що у нас і мені розкажеш».

Поїхав я на декілька днів у відрядження. Все, що побачив, сфотографував, почуте записав.

Доповів і службову записку написав.

Але й до сьогодні той караван іде...

Окрім службової записки, мною написано розлогий нарис про поїздку.

І ось, коли я в значно пізніші часи дав йому прочитати, він, як завжди, в своєму репертуарі:

– Жінки розводять ноги, а я – руки.

Молодець. Більше нічого сказати.

Наводимо текст нарису:

Про забитий соціалізм, міфічний комунізм, чеське пиво і джерельну воду

В середині 70-х років м.с. мені довелося у виробничих питаннях побувати у Литовській Республіці. У місті

Каунасті (колишнє Ковно). Дуже гарне середньовічне місто, засноване в 13 столітті. Постійно почало зростати і відроджувалося після Грюндвальської битви 1410 року. Біля 250 років входило до Польщі і понад 100 років було в складі Росії. І на той час це місто після невеликого проміжку часу заново опинилось в складі тієї ж Московщини, яка мала назву СРСР.

Лісове господарство цієї республіки велося на самому високому рівні. Організація всіх процесів настільки була вишукано і грамотно організована, що всі дивувалися, через це до них і їздили за досвідом. Уже на той час облік всіх робіт вівся не цеховими підрозділами, а вищою ланкою – лісгоспом. Бухгалтерський облік вівся централізовано (в цехових підрозділах бухгалтери були відсутні), матеріали складувалися тільки на центральному складі і видача їх проводилася тільки в тій кількості для виконання певних об'ємів – і не більше. (На противагу нашим проміжним складам, де заскладовувалися мінеральні добрива, насіння, ядохімікати, а на довершення рядом утримувалися домашні тварини).

Лісорозсадники, шишкосушилки, заправки ПММ, паркування авто і іншого автотранспорту було централізоване. Автотранспорт був єдино-загальний (не під кожного - сідницевоза) і замовлявся для виїзду тільки по замовленню за обов'язково визначеною необхідністю.

В штаті лісництв були тільки керівники-лісничі і майстри, які розробляли лісо розроблювальні міроприємства і готували для розробки лісосічний фонд. А бригади звальювальників механізовано розробляли деревину і вивозили до єдиного центру – нижнього складу. Там вона перероблялася і відгружалася. Даже мисливське господарство набрало вольєрного напрямку з подальшим випуском звірів у відкриті природні простори. А лісозахисні міроприємства планувалися в єдиному центрі (на всю респу-

бліку). Цим же центром проводилися авіо- і рапілентні обробки лісостанів, а санітарні заходи своєчасно виконувалися в заплановані строки.

Все було показове у щоденній копіткій праці... навчайся і бери «на вус». Та де там! Не той ріст, не той кох, не той розум. Не було і немає того «вуса» на Україні і до цього часу.

Зупинився я в готелі – в центрі міста.

На другий день в цей же номер підселили до мене молодого вишукано-підтягнутого чоловіка.

Знайомство: Станіслав - Олександр відбулося у звичайному руслі. Я з Подолії (м. Венеція – дещо з іскринкою). А я з Полісся (не з горбатого, а з Рівного – відповів у тон). Україна! Земляки!

І так потекла довга і змістовна розмова – про життя. Чим я йому прийшовся? – Не знаю! Чи досконалою розповіддю історії цього міста, та й взагалі держави Литви, яка свої архіви своєчасно вивезла в європейські сховища і таким чином не дала перелицювати Московщині історію своєї країни. Чого не змогла зробити Україна. І всі її безцінні первинні наукові літописи, культурні та мистецькі цінності були викрадені і вивезені у Північну столицю – Санкт-Петербург, де утворювалася із Московщини петровських часів «Великая и неделимая Россия».

А можливо те, що обоє розмовляли чистою українською мовою (я то не дуже – прохоплювався московський суржик)? Але принагідно запитав, чому я так, не боячись, відкрито розповідаю йому маловідомі речі, і, не знаючи людини. На що моя відповідь була щира і правдива, та й кажу, що я почув від нього людське порозуміння і таку ж відкритість. Він і підтвердив, що його родина майже вся загинула, бо воювала в Українській Повстанській Армії. Він мав нахил до навчання і тільки завдячуючи тому, що високопоставлений чинуша (із змосковщиних) був одру-

жений з його двоюрідною сестрою, то й допоміг йому здобути належну освіту.

Після такого зближеного знайомства і розповідей хто по яких справах приїхав до цієї славної республіки поставало питання, як провести вечірній час.

Для мене питань не було. Я тут вперше і не мав знайомих (а тим більше з лісу) і ні про які походи не мав навіть уяви. Зате Олександр був чоловіком далеко розбитішим (міщук) і знав набагато більше. Запросив мене на чеське пиво в нічний бар. Для мене це було в диковинку, а ще в нічний.

Чеське пиво мною діставалось в крайніх випадках (і дуже по високому замовленню) через ресторанних працівників залізничного ресторана, бо тут проходили потяги Прага-Москва. А тут така нагода. Я погодився. Бар-ресторан, як на той час, був дорогим задоволенням, тай не кожен туди міг вільно зайти, бо він мав статус нічного. Все було гарно умебльовано і прибрано. У вогнях горів майданчик-сцена, де виступали легко одіті дівчата і під музику спритно вигиналися і поодинокі виспівували (більше мотилькових пісень). Ми пива напилися, на дівчат надивилися і до хати відпочивати. Сашко усвідомлював, що в гулянках я йому не товариш, бо в наступні дні він приходив далеко в запізнілу пору і зсилався на такі походи – з затримкою по роботі.

... А мені пригадалася така ж бувальщина з чеським пивом з дещо ранішого часу.

Не так далекої пори, відвідуючи по турпоїзді одну з західних країн – соцлагеря (і тут Московщина утверджувала ЛАГЕРЯ «по своєму усмотрению»), мені випадково довелося також, завдячуючи моєму другу, відвідати і вгамувати спокусу подібного закладу.

У мого друга в столиці цієї країни проживала близька родина. Якщо хтось думає, що в ті часи так вільно і

вольотно можна було її відвідати, то хай не забуває: від таких відвідин можна було попрямувати без пересадки і без оглядки на Соловки, а мо і далі до Колими і Магада-на...

...Була славна тепла літня пора вихідного дня. Нас по-везли на озеро купатися і відпочити. Ми вперше були, як дикарі, в таких вольотностях, де люди так відчували себе невимушено і до краю розслабленими. Таке потрібно бачити і відчути, щоб молоді дівчата і жіночки так залихваське «захльостували» водою чоловіків човниками-лодоньками, ниряли із їх спин «нурка», а підпливаючи близько витягнутими ніжними ніжками торкалися тіла крепшої статі. Та ще й як!

На вечірній моціон нас запросили до нічного кафе-бару, де все замовлялося згідно вхідного квитка. Для нас, що спустилися з джунглівських ліан, настільки було дико (бо ми ж дикуни), що тільки хлопали оченятами, розтягали роти так, що ворона могла влетіти.

Родина мого друга була набагато старша від нас (були нашими батьками). Певний час побули з нами розповіли про правила, як поводитися, і як добратися до нашого готелю – тай нам відкланялися. Ми були на сьомому небі. Все оплачено – тільки не лінуйся споживай. Ось на пиво, яке для нас то й було в новинку ми налягали, а найбільше нас захоплювали танці прекрасних дівчат у спокусливому одязі. Дівчата танцювали табунцем і кожна з них мала свій номерок, а такі ж номерки були і на столиках.

Але ми пам'ятали, що за хвилину розважливого задоволення, можна було розплатитися роками неволі. А тому ритирувалося і благополучно добралися до свого готелю...

Можливо й так. Він був працівник слідчих органів. А приїзд його до цього міста привели сліди зникнутого піввагона кожухів на товарній обласній залізничній станції.

В ті часи через систему «Сільгосптехніки» можна було замовити все – від сірника і до супутника і в необмеженій кількості. Ця система була найбагатшою, в порівнянні, з іншими галузевими організаціями.

Мене дуже дивувало, як могло так статися і чому ці кожухи: кожухи жіночі, білі і чорні одержувалися в такі великі партії, і так безслідно зникали. Моєму здивуванню Сашко протиставляв мою обмеженість від дійсності справ в ті уже часи розгорнутого соціалізму в нашій країні.

Коли М.С.Хрущов зношував свої черевики, гамселячи ними по трибуні ООН і шаткуючи повітря з відлунням по всіх «городах и высях» доказував, що сучасне радянське суспільство в пору найрозвинутішого в світі соціалізму в 1980 році буде жити при комунізмі, то в Брежнєвські часи цей блеф розгортався ще вишуканіше і цим блюзнірським пустопорожнім обіцянкам не було меж. І виспівувались оди про незалежність «соцстроя» і вічність комуно-більшовицьких ідей. А в цей час махровий соціалізм переходив на бандитські рейки капіталістичного розподілу товарів і прибутків.

То ж було й не дивно, що зникали вагони продукції виробленої в підпільних, без облікових цехах. Так вироблялися балонові куртки і пальта і розвозилися по Союзу. Такі ж підпільні цехи виробляли горілчані вироби і реалізовували продукцію таємно. Безобліково вироблялася і продавалася продукція рибної промисловості.

Але, щоб до такого дійти, як мені розповів Олександр – це був край моєму розумінню.

В їхній області, як і в інших областях, на ту пору розширено будувалися в колгоспах і радгоспах великі комплекси по відгодівлі тварин. І їх потрібно було електрифікувати і обладнати поточними лініями. І ось знайшовся в них акуратний виконавець цих робіт. На протязі декількох років він своєчасно, без зауважень, здавав

такі комплекси в експлуатацію. Нікому й на думку не спадало (а можливо так і потрібно було) зробити глибоку перевірку цих об'ємів робіт і за які кошти вони виконуються.

Керівник цієї підпільної фірми на околиці міста придбав стареньку хатину і відкрив в ній контору по електрифікації колгоспних комплексів.

На всі товари для цієї роботи робив заявки через систему «Сільгосптехніки». Відкрив у банку рахунок! Це немислимо на той час. Мав такі бланки звітності, доручення. Печать! Бухгалтер і бригадири комплексних бригад були підібраними і довіреними особами.

Але кожен ручейок має свою глибину: то він заглиблює русло, то він пересихає. У цьому випадку він пересох. І ось із якої причини. Як і кожен чоловік не може встояти проти краси жіночої. Не встояв і він, пам'ятаючи, що краса рятує світ, але в цьому випадку вона його згубила. Мав він далеко молодшу «пасію», забаганки якої виконувалися невідкладно. В один з літніх днів, в підвечірню пору, він з цією красунею добирався до міста. Вона забажала холодної криничної води. В пригородньому селі вони зупинилися біля криниці, з якої старенька бабуса витягала воду. Вони зупинилися і попросили напиться води. Бабка з великою радістю пішла до хати, принесла сільську велику крушку, зачерпнула нею водички і піднесла, як на її думку, великим і шанованим людям. Та найбільше її здивування було, коли чоловік напившись також води, під крушку поклав баснословну купюру – 100 карбованців. В невдовзі до її хати завітав голова сільської ради по сільських питаннях. І вона йому розповіла, що сьогодні на неї спустилося чудо: чоловік за крушку води дав їй такі немислимі гроші.

І далі круговерть закрутилася за звичним сценарієм. Органи знайшли – хто їздить такою машиною, арештували рахунки, заарештували і його. Але коли дійшла справа

до суду, то його не було за що судити. Всі колгоспи і радгоспи були задоволені високою якістю робіт і в повному об'ємі. Бо, як в народі казано: до божого творіння – ніхто не підрубує коріння...

Якщо великі розкрадання, як на той час іменували «социалистической собственности», розпізнавалися по великих масивних золотих обручках на пальцях торгашів (на зарплату аж ніяк не придбаних), а то і ще дорожчих обручках з брильєнтами. І така розперезаність і безмежне злодійське свавілля, подібно директору московського ЦУМа, якого присудили до розстрілу, то дії електрифікатора були протилежними вчинками високих чинів. Він не одружував дітей на пароплавах (подібно Першому секу обкома партії Ко) з запливом у турецькі води.

Він не справляв гучних весіль в Ермітажі з використанням фарфорового царського посуду (подібно Першому секу Ленінградської області Ро).

А він чесно виконував без хабарів свою роботу. І за такі дії людей було потрібно нагороджувати.

Глава XIV. Мисливство і рибальство

Рибальство, картярство і зайці приводять у старці...

І добре пам'ятав, щоб від таких затій не скласти копиту, потрібно брати на плечі торбу та й по селах ходити...

Щобільше: за його клопотом було...

Цей афоризм-приказку Павло Тимофійович дуже добре знав і при нагоді часто повторював. Тому ніколи не рибалив і не займався мисливством. І добре пам'ятав, щоб від таких затій не скласти копити, потрібно брать на плечі торбу та й по селах йти.

Мав купу-скирду анекдотів і шалених сміхотворних випадкових історій про ці дійства.

Дуже шанував і з повагою ставився до людей, які йому були подібні: уміли сказати витончено розумне слово та ще й із смішинкою. Та й приказував:

– Оце язичок! Оце очко!»

До таких мислителів (від слова мисливство) він чатував непередбачуваного вигадника із с. Високого Нікітчука

Павла Яковича – лісника Томашпільського лісництва.

Такого Славня, високого, підтягнутого, об'ємного, з гарною посмішкою, з теплими привітними посланнями, вилицьованого красеня, гострого на слово з надзвичайною витримкою в жартах, не запам'ятати було неможливо.

Та за фортель, який він викинув із Томашпільською районною верхівкою, Павлові Тимофійовичу добре, дісталося. Можна було йому тільки поспівчувати: розвести руки і почесати затилок, а, мо', і ще щось...

Ось як це дійство відбувалося.

«Недовго музика грала...»

А після цих подій любив приказувати:

*Оце тобі рибоньки,
Оце тобі зайці,
Оце тобі по сідниці
Рубці, синць і...
Побиті яйця.*

Не довго музика грала...

Листопадова пора в ті уже далекі 50-60-ті роки була раюванням комуно-радянської влади: відчувався мисливський пах – все завмирало в очікуванні полювання. Потрібно ж відвести душу на лоні природи, споглянути власною персоною, як звірі в цю пору жирують (а чи краще від них?) і також перелицьовуються: козулі вибілюють свої дзеркала до блиску (начальству на оглядини – щоб охотніше ходилося до дядини), зайці підтягнули свої вуха й я...і, а лисиці, зокрема, одягли пухнасті сіро-коричневі хутра (а тоді це був товар у дефіциті!), а дики відточували свої ікла-бивні, щоб також бути не в диковинку, а на видноті.

І ось уже на ту пору біля похмурих гаїв (розмальовані природні витвори-листя уже вистелили матінку Землю - листопад) Гайовий зустрічав районне панство, яке добиралося не поплювати, а пополювати.

Сьогодні день відкриття полювання: а це ж зазвичай – 8 листопада. Так все було придумано і вирішено роками, що комар носа не підточить.

7 листопада – день Радянської контрреволюції, яку більшовики приватизували ще з 1917 року. Які тільки не придумувалися тортури над простими трудівниками, учнями, студентами, щоб ходою маршових колон і з хрипотою в горлі виказати «любов» народу до комуністичних ідолів. Та де там! Цього було мало. Ось лозунги-гасла (щоб ця любов не погасла) і портрети на древка підвішували, щоб було всім видно кого проносять і, які в нас дорогі і любими морди (на подібних палях наших ватажків визволителів загарбники замучували до скону).

Сьогодні (8 листопада), якби – попразент для продов-

ження вчорашнього святкового настрою. І веремія розпочалася! Єкіпірована братва, від завзбіркаси до найвищої Голови були блазні й ловеласи, як по шаблону одягнута в зелені фуфайки, ялові чоботи, норкові шапки (щоб знали зразу, що це якесь «цабе») підперезані патронтажами на сорок патронів (та в нагальному місці, обов'язково, під рукою – патрони з жаканами) з двостволками навпоперек грудей – входила в раж. І ось процес нагрівався: переходи, перебіжки, завмирання до похолодання (в одному місці) численні постріли і ... скарби-трофеї.

І так щороку, як за графіком, одні й ті ж «ліца» приїжджали полювати, напиться і похмелитися.

Гайового Павла Високого (а він таки й був ростом високий, і об'ємом не менший) такі відвідини доконували, а й часом шокували.

На цю ж компанію потрібно щоразу набігатися до впаду аби наготувати парене, варене, щоб поїдалося і запивалося.

Сверлили думки не раз голову: як збутися такої кари. І ось випадок трапився: його він не міг не використати.

Листопадова пора це не тільки революцій святкування і душевно-шкребуче полювання, але ж це пора – врожаю збирання: соняхів, кукурудзи, буряків...

В ті часи дуже модно було, коли в колгосп на підмогу збирання буряків приїжджали жінки районних працівників. Одного дня така підмога приїхала і до колгоспу «Заветы Ильича». Бригадир відвів їм площу для збирання під самим лісом (щоб і до вітру можна було недалеко ходити, і в обідню пору було де відпочити).

А в цей час гайовий Павло не дрімав і у бригадира все розізнав, яка жінка і якого начальника районного приїхала на підмогу і підказав бригадирові щоб в обідню пору відпочинок влаштувати на гарній поляні під дубами. І ось, коли жіночки (а їх було більше 20-ти) розобідалися в міру

і закуштовували сміхом переливками анекдотів, веселих смішинок, а той кавою і легкою випивкою, до них підійшов Павло Високий, всі разом звернули увагу на його формений одяг (гайового), підтягнуту статуру і гарну розпливчасту посмішку. Він чемно привітався, а на запрошення дещо з ними відсвяткувати, як можна сердечно подякував.

А тоді, так повільно із серйозним поглядом знатока і співчувальника ніхто й не підозрював, що гайовий був не тільки забійником, але й витівником, повів мову: ось ви такі гарні жіночки у щоденних клопотах свого здоров'я не шануєте і на своїх роботах трудитеся і ось тут буряки тягаєте і своє здоров'я надриваєте, а ваші чоловіки ось на цій поляні з жіночками-коханками банкетують, веселяться і від танців під собою ніг не чують. Подивіться на розкидані пляшки шампанського, коробки від цукерків, подивіться на салфетки від підкрашених губ, на сліди модних шпильок та й вам стане відомо, яке полювання проводять ваші чоловіки.

Потрібно б було тільки за фільмувати процес пізнання істини, куда там В. Г. Перову з його «Мисливцями на привалі». Це з початку був шоківий стан. Повна німота. А після розразився шторм, вулканічний тайфун із 15 метровими океанними хвилями, які могли знести не тільки «Заветы Иллича», а й рубанути все з плеча...»

І по домівках районного начальства заштормило небаченою вулканічною силою.

Хоч лісові угіддя гайового Павла розташовані на водорозділі Подільської височини, але де там, хвилі розголосу сягнули далеко вищої відмітки цієї височини і набрали тональності ройового гулу.

Від «заслуги» районному начальству і його подяки гайовий дав ногам знати і поїхав... на Крайню Північ відпочивати.

Оскома на певний час була збита, але доріжка не дов-

го заростала, бо як кажуть у народі «не довго музика гра-ла...», а ця ватага до цього лісу натоптану доріжку і далі топтала. Тому що службу служили не за взірцеві ідеали, а за цяцьочки медалі... і так далі.

Від Павла Яковича Нікітчука мною перейняті і написані нариси:

«За карти»...

«Про свиню...», «Щоб лісом керувати – потрібно добре в карти грати»:

– Якщо навчиш свиню дубову кору їсти і щоб вона не могла на с...ку сісти. То тоді приганяй – я куплю.

«Про комір»...

– Якщо із скаженого лиса своїй коханці комір подарувати, то потрібно 40 уколів по с...ці прийняти.

Не менше Павло Тимофійович підтримував добребажані стосунки із лісничим Якушинецького лісництва Осіпчуком Віталієм Федоровичем, який одного разу запросив Павла Тимофійовича на обкомівські ставки відвідати «юхи».

На що Павло Тимофійович відізвався:

– Якщо я ... ця замочити та глибину заміряти?

А якщо відчутти торкання рибою поплавка, як малиновий передзвін в душі рибака – то можна.

Компанія була гуморна, весела і винахідлива. Вони один одному не поступалися у винахідливості смішних жартів – дерева в таку погоду вершинами розгойдувалися, як при 10-ти бальному вітриганиську.

А коли Віталій Федорович розповів про своє «останнє слово» – то це були вершина сміхотворства.

Ось це дійство із нарису «Такого ще не було».

Такого ще не було

Ще в ті далекі 60-ті минулого століття це дійство відбу-

лося, але не забулося.

Про діяльність тогочасних профспілкових організацій сучасні профсоюзники і гадки не мають.

А це ж були вірні помічники «ума, совести и чести» планети. Які тільки орденоносні квитки урочисто вимінялись, а марки-внески змазались – клеїлись щомісячно (в такт з зарплатнею). І це не все.

Профспілки проводили «бурхливо» збори про виробничу діяльність, допомагаючи «партай-геносам» керувати виробництвом. І ось тут-то й було і смішно, і грішно: коли верховне начальство профсоюзне об'їжджало виробничі підрозділи, цехи-лісництва, саме ні за що не відповідаючи, навчало уму-розуму навчених.

В один із таких об'їздів сам найвищий профсоюзний начальник і завітав в приміське лісництво, де лісова охорона здавала звіти і в обідню пору потрохи пригублювала оковитої. Але, вгледівши приїзд такого гостя із Обкома-профсоюзу, відставила напій за занавіску (фіранку) – подалі від гріха. Та для того і є начальство, що все бачить: підгледіло такий маневр, а на наступній профконференції розпекло такі події до точки кипіння.

Критика, критика і ще критика...

Ви ж тільки подивіться, що собі дозволяють працівники лісництва! В державній установі, в робочий час – п'ють горілку, недопивають і за фіранки ховають.

Можливо, все б і закінчилося «чорною хмарою», якби керівник лісництва не був штукарем-щукарем. По закінченні конференції він і попросив слова:

Шановні делегати, що прибули до цієї хати, навіть в суді дається останнє слово підневільному. Із зали – гамір людський-делегатський:

Дати слово!..

Ведучий профконференції надав йому слово і вихлюпнулося непередбачене:

Я пропрацював в лісовому господарстві понад 40 років і, щоб ви думали, я ніколи не бачив, щоб лісники пили і не допивали...

В залі сміху, реготу було вище пупа, за якого всі трималися, а від тої критики і пилінки не зосталося...

У Павла Тимофійовича було три сувенірних рушниці.

Одну під №0007 італ'янського виробництва йому надарувало високе керівництво (із партії 10 стволів, яке ним було замовлене).

Не мав він сили волі витримувати плач забитої косулі, дригання підстреленого дика, вереск пораненого зайця. Через те він страх, як не любив мисливство, але вимушений в деяких випадках супроводжувати оте високе начальство, що з розуму сходило, якого й так не було. Відкритим текстом він про це не говорив, але дерева чули.

Пам'ятав слова поета-сибіряка Петра Комарова:

*...И еще говорят старики.
Кто хоть раз прикоснулся к цветку.
Ни ружья, ни меча из руки,
на своем не уронет веку...*

Якщо рибальство тихо помішаних пестунів, то мисливство – буйних, азартних і некерованих самозванців.

Про це він знав, але ще більше впевнився, коли я йому дав прочитати розлогий нарис (нагадавши, що слово «злоском» я від нього перебрав).

«Полювання з лоском, або Неоплачене добро».

Наводимо повний текст:

Полювання з лоском, або Неоплачене добро

Події, що будуть висвітлені далі, відбувалися давнень-

ко (а, може, й не зовсім) не в степах, а в лісах України, у найпівнічних їхніх масивах.

Йтиметься у нашій розповіді про полювання — цей активний відпочинок на лоні природи, що приємно лоскотав нерви сиднів, себто тих чиновників, що ведуть занудливий монотонний спосіб життя, протираючи, як кажуть, штани у «важкій праці».

Коли людина врівноважена, стомлюється на роботі і бажає позбутися цієї втоми через спілкування з природою, то це логічно і благородно, але коли від цього спілкування в неї починається «Заворот мізків» і відверте збочення, то тут уже звиняйте. Ну, а коли ще присутній такий елемент, як ейфорія вседозволеності і збочення виходять за будь-які межі і рамки, то це уже схоже не на те, що ти устав з-за письмового столу, а прийшов з джунглів на якісь найдовшій ліані і стрибнув прямо в цивілізацію.

Треба сказати, що це мова про минувшину. Тепер такого нема. Тепер вийдеш на природу — голова крутить кола на турелі шиї, настрій зразу зациклює від навколишньої краси, а заграє ріжок — у кожного мислителя (від слова мисливець) затріпочеться душа і стане дибки, як необ'їжджений рисак, а коли трішечки вгамується, то все одно напливає думка, що раз ти з'явився у лісі, то саме на тебе вийде і лось, і олень, і козуля. Та ні дик з іклами, а, мо, зненацька ведмідь або й заблукалий тур з Карпатських полонин!

— Цур тобі, чоловіче! Це ти знову в минуле, в звичні галюцинації. Тепер усе не так. Тепер звівровбивство відбувається трохи по-іншому... Та аж ось летить... косолапий сірома — все завмирає — серце перестає битись у ритмі в очікуванні такої бажаної хвилини вбивства, а від цього дикунської насолоди, що так щекочить варварські потаємні струни задоволення.

Але ти уже, на сучасний лад, не мисливець, ти уже —

один спогад про мисливство, яке починалось в ті недалекі часи, восьмого листопада. Мислителі з нетерпінням очікували не більшовицького свята, а серця їхні теліпалися від очікування відкриття сезону полювання, коли лісові звірі нажирувалися і перелицювалися в пухнасті сіро-димчасті хутра.

Отож не сьомого, бо це було б святотатство — саме в день більшовицької революції. Восьмого! — це ніби по-презент для продовження вчорашньої святкової насолоди.

Один керівник передового і престижного закладу одягав цього дня за прикладом вищого щаблем начальства зелену куфайку, ялові чоботи, норкову шапку (щоб знали зразу, що якесь «цабе»), підперізувався патронташем на сорок патронів (в нагальному місці, під рукою — патрони з жаканами), виставляв поперек грудей двоствольову берданку і геть забував про всі дурні думки і клопоти буднів: полювання — це свято. І ось трудовень (так і хочеться написати трутодень) розпалювався: переходи, перебіжки, завмирання до холоду в ногах, благословенні постріли і скарби-трофеї. А радостей: живіт розпирєє — повні штани (зазвичай галіфе). Де там думати про хортів-загонщиків, які цілий день палицями-брязкальцями дичину ганяли.

Трофеї розподілялися без них: їх відправляли — відмежовували додому вечеряти. А заложнообрані збиралися до столів, що ламалися від напоїв і наїдків — полювання переходило в фінальну фазу мисливської круговерті з трьох «П»: п'яте питання — пияцтво. Саме це слово було неблагозвучним для вельможних вух. То біднота пиячить, а панство — бенкетує. Тут така веремія вихваляння, такі епітети, такий словниковий бісер і греблю гати — сяяти буде. Обнімалися, цілувалися, реготали і до безтями верещали: «Ще раз — жахнемо! Ще раз — жахнемо! Ще раз! Ще!» — до безкінечності.

Але настає і пора «розлуки». Всі, хто при пам'яті, правлять додому. А хто — без неї?

От би нашому керівнику в такому стані і не слід було б сідати за кермо, а попросити, щоб додому завели. Та де там! Море — по коліна. В таку сліпу темну ніч «Газик» поблимував примруженими вогниками і петляв дорогою...

А тепер — із розповіді очевидця подальших подій.

Я з сім'єю добирався тієї пори до матері в гостини. Переді мною їхали дві вантажні автомашини і дуже важко цей «Газик» обминали. Я відстав, не поспішаючи, і сказав дружині і дітям, що цей «Газик» далеко не втне, і як у воду дивився, — вгадав.

Коли доїхали до розкопаних вздовж дороги котлованів для прокладання трубопроводів і «Газик» порівнявся з цими розкопами, його враз не стало.

Машина заїхала в яму і перекинулась. У таку пізню пору ніхто ніколи б її не помітив. Зупинившись, я кинувся на допомогу потерпілому. Він був у шоці, закривавлений на обличчі і з великою раною під оком (попервах мені здалося, що око — ось-ось випаде). Коли я почав його витягати з машини, то він у руці так цупко тримав рушницю, що я спершу не міг її забрати (а пальці ж були на курках). Але на якусь мить-хвилю він втратив свідомість і розслабив руку і ... рушниця була вивільнена з цупкого тримання. Мені скоренько почала допомагати дружина, щоб витягти і перенести в нашу машину. І він, і ми були мокримі від крові. Мій вихідний костюм (ми ж їхали в гості до мами) був такий «святковий», як на побойщі.

Перев'язали (в машині була аптечка) ми його як уміли, але крові з правої скроні нічим не могли вгамувати.

Отож, скільки було можливості (швидкості) я їхав до найближчого населеного пункту. Але коли пам'ять до нього верталась, він дуже протестував, щоб ми його не везли до цього містечка, усвідомлюючи і переживаючи за

«чепе» і за свою посаду.

На щастя, в цьому містечку на швидкій допомозі працювала на той час моя однокласниця.

Тож все робилось швидко і оперативно — в ньому ледь жеврів вогник життя: серце вже переставало битись, а пульс майже не прослуховувався. Виходячи з таких обставин, черговий лікар і зробив йому укол в серце і почалось не переливання, а вливання крові (у ті часи навіть в такій маленькій лікарні були запаси донорської крові).

Все добре, коли добром закінчується. На той час воно так і було.

Ця історія мала чимало наслідків в подальшому, але не варто її описувати — вона закінчилась неблагородно, без подяки і навіть без честі й совісті.

А село ж звалося — Хороша!

І наостанок. Щоб для лісових бонз в подальшому листопадові дні не були кайфом (піднесення ідолів на триста вітрів), потрібно пам'ятати, що після радості й весілля — наступає горе і печаль. Так казали мої дідуньо.

А ще б не завадило запам'ятати, що душа термідора-мислителя (тобто мисливця) флюгерує, як роза вітрів: щирість межує з жорстокістю, любов — з ненавистю.

І від гончих голосистих собак, від азартного гавкоти яких «аж легені розриваються», вовки завжди уміють втекти, а сільських двірняків вони рвуть на клоччя. Така природа.

Через деякий час я його запитав:

— «Павле Тимофійовичу, а чи ж так написано про події, яких могло б не бути?»

На що він, похитуючи головою, із мудрим помислом сказав:

— Ти ба, як розперезався, мало що не в...ся.

І саркастично додав тільки йому властивим акцентом:

— Nec plus ultra — додати більше нічого не можу.

А навздогін доказав, чому він це слово «ультра» так запам'ятав, бо під ним розумілося нахабство несусвітньої підлоти – від такої «охоти».

Павло Тимофійович добре знав, що під час отого шаленого мисливства – вбивства помішаних унтерпришибеїв вирішується багато «сделок». Що, кому і коли зробити, дати, видерти, вгамувати.

Що то за секрайону, якщо він не «охотник» чужим добром поласувати (адже вони ніколи ні копійки не витрачають на ліцензії, на оплату загінників, на запіжний транспорт).

Все дай побільше і безкоштовно. Та ще до трофеїв не відмовляються від премії.

Із розповіді керівника підрозділу лісового, коли він із костюма сека струшував невидимі пилинки і в кишеню піджака вкладав конверт із значною сумою грошей: все сприймалося, як належне і неповторне, для безмовного змирення, сліпого послуху, для кругової поруки.

І не думалося їм і не гадалося, що з часом все злиняє, як хутро заяче весною.

А Ліни Костенко:

*«Душа зруйнована, як Троя
Своїх убивць переживе».*

Відійдуть у всесвіт приватні лісомисливські господарства – калетовичів, івацьких – багацьких, сірокопелястих, забонарованих, дримбопарованих, болотняно – заболочених. І жирування з лоском, як говорив Павло Тимофійович, лопне як мильна бульбашка.

А та закваска – московського Гегемонізму, замішаного на несамовито – бісистому шовінізмі, з віддзеркалюванням загальноімперської ксенофобії – захлине, як падаль, навічно.

Глава XV. Анекдотне диво Павлика, Павла, Павла Тимофійовича

*Жартівливо-вигадкове диво в усній народній творчості –
віковічне.*

*І про події тих днів далеких правдиво написати –
це не віночок волошковий сплести.
Бо відповідальність перед вічністю.*

Анекдотів він знав – куди там чубатому парубкові, йому подавай небо із зірками над головою і того буде мало. Він був вроджений до такої народної творчості. І, певно, молоко матері було замовлене Божою ласкою із сміхотворних іскринок, що так у нього відвροжаювалися.

Він не просто запам'ятовував і розповідав анекдоти, а в них він розшукував найвеличніший діамант в золотій короні народної творчості.

І ніс його через усе своє життя.

Він часом не розумів, що і сам був отим діамантом, зродженим мамою і так гарно різногранно відшліфованим батьком. В школі і у вищих навчальних закладах він світився своєю елегантністю і все навколишнє опізнане порівнював із природною дійсністю.

Де істина? Як її осягнути? І такі пошуки були невичерпні і систематично клубочком бажань проростали і пе-

репліталися.

Він гостротою свого розуму осягав вершини щоденного багатогранного життя і часто з великою амплітудою коливань передавав їх навколишнім.

Мудрість його випромінювалася з доброго овалу обличчя, високого чола, виразності вилиць, навіть з русьвого розльоту негустих брів.

Як ним збиралися, складалися і розповідалися анекдоти?

Мужньо умів вислуховувати. До влучного слова приказував ще влучніше. Результат, з одного боку, був очікуваний, з іншого – до краю дивував.

Мав цепку пам'ять на прислів'я, приказки, анекдоти.

Отож, народжувалися і складалися, як тепер модно казати – «хіти».

Служба начальника більше, перепрошую за вислів, казарменна, тобто осідна. Але він був не з тих, часто роз'їжджаючи, бував у виробничих підприємствах, а звідсіль: лісу не минав.

Подолія! Вінниччина! Близько 30 тис. квадратних км. 3 27 районами з півночі (Глухівці) на південь (Студенна) – відстань понад 200 км, зі сходу (Іван-Город) на захід (Ялт. Слобода) понад 170 км.

Лісових екосистем понад 300 тис. га. Є де розбігтися.

Отож, заїжджає він до лісового кордону. В обісті базар: все клекоче, гікає, сокоче. В більшості випадків біля лісових кордонів є гостьова альянка. Ось там і запримітив Павло Тимофійович паву, яка возсідала царицею (начальник ж приїде) у всій свої красі: вичепурена, повна, розважлива, на боки не перехиляй – розхлюпається. І до неї почергово діток шестеро підбігає. Привітавшись чемно, начальник і питає:

– Ваш чоловік, певно, на золотих копалинах старателем бував, що так ви розстаралися врожайно.

А вона у відповідь:

– Так, на нього надійся, якби не наш лісничий, який звільнився – то було б іще більше.

У другому випадку, коли начальник в іншому лісництві побачив жінку-княгиню з широким кольє і бюстом п'ятого розміру, розвінчану намистами з дукатів та сапфірами та й розпитав:

– Чи навчився лісник так вправно відмикати невидимі замки на деревах, на яких висять такі царські коштовності.

На що вона протяжно, з твердою акцентною вимовою відповіла:

– Він набожний до Ваших лісових законів: тільки й знає, що охороняти ліс. Якби не сусідній голова колгоспу і районний прокурор – то сидіти б мені на печі і терти калачі.

Любив розповідати випадок з лісничим з такою преамбулою – «Коли розуму немає – то і сила безсила».

Лісничого жінка була аж дуже набожна. Часто ходила в церкву до сповіді. Запримітивши в такій частоті неладне, чоловік одного разу заглянув в церкву (яка замикалася тільки зовні) і побачив «сповідь» в усій своїй красі. І у бійці батюшка був сильнішим та й відлупцював чоловіка.

Та не тут-то було. Лісничий мав дружні зв'язки з начальником міліції і запроторили батюшку на 15 діб у рясі підмітати міські вулиці.

Про церковних «діячів» – батюшок, попів, дячків у нього була окрема кладова розповідей як атеїста і критика (незважаючи на те, що в дитинстві попав під релігійний вплив, мав нахил до вивчення релігійної церковної літератури, ходив до церкви):

- то батюшка перестав грати третього зайвого;
- то гріхи не відпускав – хто телятко, свинку не гнав;
- то забагато випивав і міри не знав, бо не мав чим її

зважити;

– то вивідав у Івана гусака у дуплястій вербі та ще й хотів визнати молодицю-кицю, яка зашпори знімає;

– а про попа футболіста, який грав воротарем і пропускав голи, публіка шаленіла і ревла – «мазіла».

Читає батюшка в церкві Євангеліє і так жалібно, що парафіяни всі розплакалися. Йому стало їх жаль, і він каже:

– І чого це ви плачете? Може, все це неправда?

А коли до батюшки звернулася бабка за порадою, куди вкласти ваучер, він порадив, що тільки в царство.

На уроці закону Божого батюшка випитує у студентки:

– Хто був перший чоловік?

– Вибачте, але це моя особиста справа, – розчервонілася вона, – і я не маю бажання називати його імені.

Політичні анекдоти Павло Тимофійович обходив стороною і майже про них не писав, а мав свої погляди.

Повчав, що лісівники повинні триматися на віддалі від суспільних хвилювань, але добавляв, що повинні працювати за будь-якої політичної погоди. Застерігав: не мати справ з тими, хто продає політику, як зубну пасту.

Якою до блиску начищають зуби, а після ними їдять п...ль.

Розказував, що люди поділяються на задоволених, якими займаються органи ОБХСС і на незадоволених, якими займаються органи КДБ. І додавав, що краще самому спостерігати, ніж бути під наглядом.

За партійну пресу казав, що газета – не молоко, за п'ять днів не скисне.

Були в нього критичні вислови на адреу політичного керівництва всіх часів і народів.

Так ми дожились!

Що – ні корови, ні свині

*Тільки Ленін на стіні
А ще б з Сталіном поговорити
І тоді борщу не варити.*

* * *

*Гузно голе, зуби гострі –
Так і видно, що в колгоспі.
Ой Сталіне, Сталінечку,
Пришли ситцю, на сорочку
Пришли ситцю, пришли мила,
Бо вже воші мають крила.*

За абсолютно інертних людей до всього, говорилося,
тільки б:

*Нам не треба порошку,
Нам не треба мила,
Тільки жила б у віках
Партія любима.*

Тож: у Німеччині перемагає ХДС а у нас:

Кака була, кака – єсть.

Або: Люди у світі скорботно відмічають день Сніду, а в нас святкують день прокурватири.

Про злу бандитську ватагу говорилося:

Подивіться на ті очі, мов свинцеві кулі, якими заряжають автомати.

Та в народі говорилося: все не вічне. Дасть нам Бог ладу – переживемо і Донецьку владу.

Як ти ставишся до Радянської влади? Як до жінки: трохи кохаю, трохи ругаю, трохи боюсь, але хочу дру-гу-гу!

Чимало анекдотів розповідалося про Хрущова М. С. і

його прославлену царицю – кукурудзу. А за Л. І. Брежнєва розповідей було не менше його орденів і медалей.

На запитання: «якими повинні бути анекдоти?»

Він з посмішкою і паузою... відповідав:

– Як жіноча сорочка: короткими і прозорими.

Любив миттєво давати відповідь:

– Що таке темпераментний чоловік? Це – Ту-104, а свою ні разу.

– Чому чоловік найобережніший? Бо від народження не б'є яйця.

Про шалунів-бабників говорив:

– Ласий до бабських спідниць, як кіт до сала.

Не про жіночку розгубленість, а про чоловіче достоїнство говорив словами секретарки:

– Мужикі називаються: вивезли в ліс, я при повній жіночій амуніції, серце дятлом стукотить, а мені навіть ніхто ґудзик не розстебнув – не було кульмінації.

З ким не погоджувався, то давав такий коментар:

*Кожух гарний, теплий –
Не на мене шитий.
Бо я ходжу у фуфайці,
Життям підбитий.*

Дуже часто видавав непередбачувані порівняння:

– Коли бачиш, як золотою окрасою жолуді горять, серце розривається: ти живеш і працюєш не дарма;

– Міняю красу тиші кабінету
на куточок природи з соловейком.

Коли осіннє небо прохолодною ранню уже плекалось, висловлював жаль за голубизною літа. І так утаємничено приповідав: а колись мені любов'ю палахкотіли вранішні світанки, де тепло моїх очей і смуток душі перепліталися в одні барвистості... та все віджило, відгомоніло, відлягло

відлунням у небуття.

Все родиться, розквітає, дозріває і в'яне – закон, який змінити неможливо.

«Ибо, что рыть колодец, когда дом объятый пламенем». Так він часто повторював.

Про рідну мову у нього було дуже багато роздумів, розмов і писано немало.

Вислови «так сказати», «значить» вимовляють часто люди малограмотні. Хто розмовляє «сурогатом» плебейським – має ознаки дебілізму. А ще вигарцьовує московську попсу і підтанцьовує московський розгуляй – помішаний вже на вік.

Він знав, що успішна держава починається з того, хто щодня вдосконалює своє знання рідної мови, адже мова – це енергія для щоденних дій, яка робить нас кращими.

Не раз говорив:

*– Хай я буду з льодовитих широт ескімос
Хай я буду далекосхідний чукча
Я б українську вивчив тільки за те,
Що нею розмовляє Кучма.*

Про гуцулове горе розповідав так:

За шість років навчання сина, вивозив жарене, парене й варене і витратив усі гроші, які були в мене; а тепер він мені із Києва (знать – не всі у нього дома):

– «Здрастуй, милий папа». І навіщо я сі вивчив свого доморощеного кацапа?

А про дуже господарського гуцула:

Вирубує гуцул всі берізки, а дуби лишає. А партай – генсек (кругом всуне носа) та й його питає:

– А пошто таку кару до берізок маєш.

Гуцул поважно й розсудливо:

– А тому й вирубаю білокоре зілля із вашого краю,

щоб ви запам'ятали, – це не ваша «родина», бо тут ви вандали.

В анекдотах і приказках він відсівав полову і висівав добірне зерно, щоб давало гарні сходи. І визнавав, що без фантазії і романтики – ти безсилий. Отож:

- Орел мух – не ловить;
- Хто сидить – той не спотикається;
- Сили мав багато, а розуму мало, через те господарство шкандибало;
- Для того, щоб спокійно жити, потрібно бути турботливим;
- На роботі не вій полову, коли хочеш отримувати гроші за добірне зерно;
- Те, що природа дала, милом не відмиєш;
- Краса лица – половина приданого;
- Сина годуй – собі пригодиться, а дочка – чужа добыча.

– Думки вслух, потрібно оберегати, як хрупкий кришталь.

– Не літай високо, бо падати низько.

– Лише на глибані відчуєш глибину.

Давав поради, що в жінки спостерігати:

Жіночі губи – пелюстки троянд,

Жіночі зубки, як жемчужні корали;

Очі, як два голубих озера

І шовк волосся.

– На те він чоловік, щоб вивідати найсокровенніше жіноче таїнство – вік. – Коли жінка в не таїнстві – немає що вивідувати. І додавав:

– Але будь ти, дитиною, подібно бутилці: що в неї налить, те вона й тримає.

Вислів, як постріл, має яблучко:

– одна хата не село, одне дерево не ліс;

– силою не дають, силою відбирають;

- парусу потрібен вітер;
- за любов потрібно боротись;
- як пожежник спить – держава багатіє;
- однією рукою гудз не зав'яжеш;
- гнути, щоб гнулось, а не лопало;
- хто говорить – сіє, а хто слухає – збирає;
- розваги – в рівновазі і насолоді;
- язиком муки не намелиш;
- слова старші за гроші;
- зерно завжди дає сходи;
- слова і яйця квадратними не бувають;
- на сухій сковороді млинців не нажариш;
- золото саме не псується, але других псує;
- потрібно дружити з головою і бажано з своєю;
- зникнеш ти, як дим з коцюби;
- всяке щастя – має своє нещастя;
- біля дубових дров – добре горять і кленові;
- з лісу не бере більше, ніж посадиш.

Підглюзовував над собою: що там ПеПеШа (зброя), а от ПеТеТе (Твердохліб)!..

Про розумного і мудрого говорив так:

– Розумний знаходить засоби виходу із ситуацій, а мудрий таких ситуацій не створює;

- якщо упряж маєш – то і коня придбаєш;
- добре вкрасти, коли є до чого прикласти;

Часто юморував. Заїжджаючи до лісника Івана Петровича, син якого Петро систематично літав на заробітки до Тюмені на вахту, при зустрічі запитував:

– Ну і, як там, у Тюмені, ще не «єхають» на олені?!

Мав дуже зацікавленість в старих іменах, які його інтригували: – Люціан, Леопольд, що жили в позаминулому столітті. Про першого буде згадано як вченого лісогосподарника, а про другого як класного лісопромисловця.

Часто мав такі повчання:

– знайшовши гроші – обов’язково їх перерахуй;

– хочеш мати недруга – позич йому гроші;

– хочеш перевірити друга – дай йому владу;

І таке було – мова потайна:

– Як побачу собачо-сучу тічку –

то й достроково виконаю сталінську п’ятирічку. І додавав: – ти ж нікому не кажи. Але ж він знав, що таке гостре слово буде знати чиж і сова і людей півсела.

Була в нього і така манера: вишукано сказати – це не віночок з волошок сплести:

– голова для того, щоб гасити пожежу думок;

– якщо по-справедливості – то і там немилості;

– твоє майбутнє – в твоїх помилках;

– якщо просиш у Господа здачі – то і сам будь не ледачий;

– вагова категорія не та: вагону – рельса не рівня;

Про декотрих казав:

– Таке вродилося, що завжди сварилося.

А про ризикованих і мало вдумливих.

– Або копити склав, або п’ятами накивав.

Павло Тимофійович дуже часто «козиряв» знанням цін, завченими від свого дідуся й батька, що на кінець XIX століття вони були такими:

Отримував заробітну плату:

Кваліф. робіт. отр ЗП – 40-90 руб. підсобн 12-13 руб.
на місяць

Кг. Цукру – 43 коп. цеберка горілки – 8 крб.

-- гречки – 10 -- черевики – 7-10 --

-- пшона – 11 -- чоботи – 10-13 --

-- м’яса – 22 -- сорочка – 50 коп.

Житнє борошно – 4 -- добра сорочка – 1 крб.

І я йому підтверджував, що з розповідей свого дідуся, який працював в позаминулому столітті лісничим лісового департаменту і отримував заробітну плату близько 1000

рублів на рік, та додаткові «роз'їзді» і на канцелярські витрати ще до 300 крб. Це було добре забезпечена людина.

А, окрім того, лісничому виділялось 25-30 десятин землі, де ним вирощувалися сільгоспкультури, мав сад, 5-10 корів, коні, воли, пасіку та чимало птиці.

Все це ми з Павлом Тимофійовичем порівнювали з сучасним розвиненим соціалізмом і тодішнім загниваючим капіталізмом, та сучасним рівнем забезпеченості керівника цехового підрозділу – лісничого.

З цього приводу нетерпляче порівнював показуху і самохвальство: – Ми – всі герої, ми – всі пани!

Та в нас на двох – одні штани.

А взагалі він керувався законом, яким ще оперували стародавні римляни:

– Речовина є несотворимою і не знищеною – в часі.

А в житті – ора ер лабора – молись і трудись!

Що поробиш і почуття – велика сила!

Почувши гарну билину, Павло Тимофійович з гумором смакував, скрупульозно запам'ятовував і періодично розкручував при нагоді як ось цю биль:

Великі досягнення

До столиці Микола Демчук з Подільського краю приїжджав регулярно з добрими родинними відвідинами, бо тут жила його молодша сестричка Маруся.

Батьків уже не було, то він про неї дбав як старший. Привозив домашні продукти - лаківки: курочку, сало, часничок, цибульку, сир, сметанку (та ще сепараторну) та всяку -всячину.

Достаток мав, бо в лісі працював. Ось і цього разу з такою візією приїхав до сестрички, добрався до квартири, відчинив двері. У ті часи майже всі мешканці квартир ключі залишали під гумовим килимком для витирання взуття.

Люди не боялися злодіїв. У квартирах не було гарнітурів, фаянсів, кришталю і тим паче дорогих шуб.

По обідній порі Микола зайшов у квартиру, позаносив всі пакунки і, відпочивши з дороги, заходився готувати вечерю.

Через деякий час почув розлогий рідний сміх сестрички, що долинав з під'їзду. Маруся так щасливо сміялася, що й брату радість сколихнула душу. Але коли вона взялася за ручку дверей і ті прочинилися, її сміх стих. Вона була не сама: її супроводжував красень –чолов'яга. Високий, статний, з ледь помітною сивиною та гарними оселедцями - вусами.

Зайшли вони трохи зніяковілі, притихлі... Потрібно було щось придумати, щоб розрядити обстановку. Тому Микола і вигукнув:

- То це так зустрічають брата, коли ніц не мовить хата?!

Всі розсміялися, дружньо ручкалися й цілувалися - за зустріч.

Вечеря видалась на славу: було що випити і закусити, а бесіда перепліталася билицями та анекдотами, а то й ставала конфіденційною, як - от:

- Недавно наша українська делегація відвідала Канаду (розповідав Марусин залицяльник, що й був керівником цієї делегації), де брала участь у всесвітній промисловій виставці «Експо». Що могла такого виставити Україна неймовірно-прогресивного, щоб здивувати світ? Та все ж таки українці показали себе, не соромно було перед світом. Як їм це вдалося? З неабияким успіхом виступив хор Верьовки. І головне - самі світ побачили.

Членом української делегації був і відомий уже на той час Поет, пісні якого знали і співали не лише в Україні.

А вже на зворотньому шляху йому як керівнику делегації, ну дуже захотілося почути враження від виставки за-

прошеного Поета.

На що високоповажний учасник з повагою багато значуще підняв палець і притишено, з усмішкою сказав:

- Ой у лісі на дубочку Кобець ї... (обнімає) сойку.

Та не стільки тої є... (обнімання),

Скільки того зойку...

Ось і про такі великі досягнення Українців на «Експо»

в Канаді довелося почути рядовому лісівнику від керівника делегації вустами Поета.

Глава XVI. Пісенне диво Павлове

Українці в сьогодніні добре знають, що наші предки були пройняті войовничим духом, і кожен з них не показово, а образно давав священну клятву – обітницю чесно й самовіддано захищати рідний край, свою Батьківщину-матір, і кожен говорив: «Якщо я відступлюсь від цього святого діла, то хай мені не буде прощення ані від батьків і дітей моїх, ані від жодної людини, сущої на благословенній землі України».

Віки мужності й звитяги, віки з шаблею в боях і за плугом (у кожного орача за спиною завжди були наготові лук і стріли), на кров'ю политому полі від мук невольничих та вікової боротьби з ордами, віки надії в очах і сліз на віях, віки журби в серці і нескорені думи на чолі – ось така наша українська народна пісня.

Пісня, як і наша доля, проростала, ой на якому ж чорному хлібі нашої історії.

Павло Тимофійович мав густий, грудний, гортанний голос (так би мовити 4Г). Ми часто підсміювалися над тим, що в наших селах (моє село Шура Брацлавська – його Орлівка на відстані всього 25 км) на літеру «г» говорили цілими реченнями: «Гандрій гузенькою гуличкою гніс гора-чам горнятками гарячий гобід».

В колективних зібраннях на святкових подіях він мало співав. А ось наодинці до нього підкрадалось бажане натхнення і співав він у своє задоволення.

Це часто бувало під час далеких рейсів. Слава Шатковський рулює. Павло Тимофійович своїм голосом керує, а я на задньому сидінні роззув вуха та все слухав. Виїзди він робив завжди при параді: накрохмалена сорочка з краваткою і охайний елегантний костюм. В салоні машини завжди було тепло, то він знімав піджак, розстебав комірці і налаштувався з насолодою заспівати.

На початку заспіву пісні завжди чітко називав автора слів і автора музики (тим самим, підкреслюючи свою пам'ять не тільки в пізнанні анекдотів, але й пісень також). На його репертуар пісень мали вплив події, пережиті під час Великої Вітчизняної війни, майже чотирирічна служба в Червоній армії, перші роки (після навчання) праці в далекій Московії і немалий вплив мало навчання у Вищій партійній школі.

Отож:

*«В землянке»
(военная лирика – песня)*

*Автор В. Сурков
Композ. К. Листов*

*Бьется в тесной печурке огонь.
На поленьях смола, как слеза.
И поёт мне в землянке гармонь*

Про улыбку твою и глаза...

Доспівував він пісню до останнього слова і нагадував найкращих виконавців – Леоніда Утесова, Володимира Трошіна, Клавдію Шульженко...

Далі:

«Березы»

Автор Геннадий Белов

Комп. Елена Чепой

*Я трогаю русые косы,
Ловлю твой задумчивый взгляд
Над нами весь вечер березы
В чем-то чуть слышно шумят.
Березы, березы
Родные березы не спят.*

І далі:

«Синий платочек»

Автор: Я. Галицкий

Комп. Г. Петербургский

Особливо підкреслював, що йому подобається, як співала Клавдія Шульженко.

*Синенький, скромный платочек
Падал с опущенных плеч.
Ты провожала
И обещала
Синий платочек сберечь.*

Коли ми до місця призначення приїжджали, то він обов'язково говорив:

«Продовження буде...»

А далі і в своїй книжці «Лесная соната» нагадує:

*Автор Алексей Фатьянов
Музыка Василия Соловьева-Седога
«Где же вы теперь,
друзья – однополчане?»
Майскими короткими ночами...
Я хожу в хороший час заката
У сосновых новеньких ворот.
Может, к нам сюда знакомого солдата
Ветерок попутный занесет.*

Такі заспіви він називав військові пісні і особливо виокремлював і підкреслював, як їх співав Марк Бернес:

«Враги сожгли родную хату»

*Автор Михаил Исаковский
Музыка Матвей Блантер*

*Враги сожгли родную хату,
Сгубили всю его семью.
Куда ж теперь идти солдату,
Кому нести печаль свою?*

Пісня має протяжність на десять заспівів, але Павло Тимофійович відспівав так натхненно всю пісню за одним подихом.

Співав він «Полюшко» – військово-патріотичну пісню

на слова

В. Гусева, музика Л. Книппера

І «Поле» – ліричну пісню на слова І. Гофф, музика Я. Френсея.

З особливим почуттям ним співалася пісня:

*Автора слів Сергія Острового
Композитора В. Шаїнського «Дрозды»
Вы слышали, как поют дрозды
Нет, не те дрозды – полевые.
А дрозды – волшебники дрозды
Певчие избранники России.*

Не можу не навести відомий вислів Арестотеля:

«Платон мені друг, але істина дорожча...»

Для чого? Для того, щоб оглянути виховання Павла Тимофійовича, про що уже раніше розповідалося, та не менший вплив на його кругозір мала робота в райкомах партії – Тульчинському і Піщанському – другим секретарем.

Але рідного берега він все життя тримався (його вислів) «моцно» і з великою любов'ю до української пісні.

Отже, співав він і сам, і з Катериною Іллінічною.

Дружина Павла Тимофійовича не мала такого хисту до пісні і завжди його хвалила за гарний спів.

Ми, українці, маємо багатющу кількатисячолітню народну пісенну спадщину, яка хвилює душі українців повсякчас.

Хвилювала вона і Павла Тимофійовича.

Він часто нагадував приказку із життя українців:

*Очима гусей паси,
Голосом пісні співай,
Руками пряжу пряди,
Ногами дітей качай.*

Під настрій йому завжди хотілося співати: піснею він відкривав двері душі. Завжди мав гарний вислів: із «пісні» слів не викидають, тим самим підкреслював, що розпочату пісню потрібно виспівувати в повні.

Пісень українських він співав багато, тож наведу їх назви:

- Ой на горі та й женці женуть;
- Ой у полі верба;
- За світ встали козаченьки;
- Ой чий то кінь стоїть;
- Посіяла огірочки;
- Чи я в лузі не калиною була;
- Їхав, їхав козак містом;
- Сміються, плачуть солов'ї;
- Ой хмелю ж мій, хмелю;
- В кінці греблі шумлять верби;
- Дивлюсь я на небо;
- Ой наступила чорная хмара.

За пісню «Севастополь, Севастополь – город руських моряков» (автора слів Петр Градов, композитор Вано Мурадали, 1954 р.) написана до 100-річчя оборони Севастополя (1854-1855) ми мали розбіжності у поглядах.

Бо пісня не відповідала дійсності, оскільки Чорноморський Флот більше як на 80 відсотків складався з етнічних українців – Запорозьких козаків. Що підтверджується науковим дослідником Д. І. Яворницьким (25.X.1855–5.VIII.1940), доктором історичних наук, істориком, археологом, фольклористом, який все життя досліджував історію українського козацтва і написав об'ємну унікальну три томну працю «Історія запорізьких козаків». Д. Яворницького увіковічнив в образі писаря запорожців Ілля Репін (24.07.1844–29.09.1930), який був українцем козацької родини з Чугуєва Харківської губернії.

До речі, адмірал Нахімов Павло Степанович (5.07.1802–12.07.1855) теж українець, – (Нахименко) запорізький козак, з родини Нахіменків з найближчого оточення гетьмана Івана Мазепи (20.03.1639–21.09.1709).

Хотілося б нагадати, що «Чорноморська» слава руських моряків уже понад 150 років купається у злиденному прозябанні позахмарної показухи, не проводячи ні єдиного пострілу.

Ось де слава руських моряків!

В наших селах, про яких уже була мова, (відстань між якими – рукою подати) після війни співалося дуже часто народна пісня «В кінці греблі шумлять верби...» за таким варіантом.

*В кінці греблі шумлять верби,
Що я насадила...
Нема того козаченька,
Що я полюбила.
Ой, немає козаченька,
Поїхав за Десну...*

Слова «Поїхав за Десну» спотворювалися і навмисне перекручено співалися – «поїхав в Одесу» (по-нашому сільському Гадесу)».

Славні козаки – звияжці йшли на Конотопську битву з МОСКАЛЯМИ (1659 р.), а не їхали в Одесу, якої в ті часи і «звання» не було.

І під Конотопом наші славні війська отримали найдоблеснішу перемогу над московською навалою, через те і спотворювалася народна пісня. Певно, із того часу і співаємо:

*Ой, з-за гори чорна хмара встала.
То не хмара – московська навала.
То не хмара – московська навала.*

*Хлопці – молодці,
будем битись з москалями...*

Коли я розповів Павлу Тимофійовичу передтечу наспіву пісні «Ой чий то кінь стоїть», – він надзвичайно був здивований. Ось так творилася наша народна пісня.

За «Коламацькими статтями» (1687 р.) московіти вимагали від українського гетьманату сприяння змішаних шлюбів між українцями і московітами. І тоді почалася веремія примусових шлюбів за ознакою і законами завойовників.

Ось в ті часи і розспівувалася народна пісня:

*...На горі церквонька
Біломурована,
Ой там дівчинонька,
Ой там хорошая
З нелюбом шлюб брала.
Ой шлюбє, шлюбє мій,
Мої заручини...
Не люблю я його
Не пара він мені.
(Він замучить мене)
Але – судьба моя...*

Московітам – виплодкам монголо-татарського каганату не дано зрозуміти вершин народних звичаїв українців, які стояли і стоять на сторожі суспільної моралі, заповіданої нашими предками зі збереження родини навічно.

Не менше Павло Тимофійович був здивований наспівом до його улюбленої пісні «Їхав, їхав козак містом».

А пошановував він її за те, що майже чотири роки своїх юних літ віддав службі, в кінноті, яка відходила в минуле. Такий наспів:

*...Кріс притиснув до середенька
Закувала зозуленька...
Не куй, не куй, зозуленько,
Хай співає соловейко...*

Бували випадки, коли навіть при найменшій нагоді виникало взаємне бажання заспівати українську народну пісню – ми співали: «Ой наступила та чорна хмара»

*Ой наступила та чорна хмара,
Став дощ накрапать...
Ой там збиралась бідна голота (двічі)
До корчми гулять.
Пили горілку, пили й наливку,
Ще й мед будем пить,
А хто з нас, братці, буде сміятися, (двічі)
Того будем бить!
Ой іде багач, ой іде дукач,
Насміхається:
«Ой за що, за що бідна голота (двічі)
Напивається?»
Ой беруть дуку за чуб, за руку,
Третій в шию б'є:
«Ой не йди, не йди, превражий сину, (двічі)
Де голота п'є!»*

Такими словами пісня закінчується, в кращому випадку, повторюються слова заспіву.

І ось, коли я проспівав продовження:

*Ой відступила та чорна хмара
Дощик перестав...*

*Ой там гуляла бідна голота (двічі)
Поки день настав.*

Павло Тимофійович був здивований: «Звідкіль такі слова? Ні в одному пісеннику таких слів немає!»

Моя відповідь йому була така, що закінчення пісні мною дописане.

Павлу Тимофійовичу мною було надаровано декілька пісенників.

Серед них «Пісенний вінок», видавництва «Криниця», в якому зібрано понад 500 українських народних пісень.

Не могу не розповісти про пісенну зустріч тих часів далеких. У 70-х р. м. с. пісенний бум на Україні робили не українські найкращі голоси. А заїжджі із московської метрології далеко жевріючі, холоднозблискуючі зірки, і голосу того – як кіт наплакав, але був всевишній культ – і етики, і моралі.

Одна така зірка, як висловився Павло Тимофійович – «толкова антистка» і прикочувала на Вінниччину.

Заїжджена вона і заїхала до містечка південного краю і там концертувала.

Районне партійне керівництво, користуючись тим, що в цей час там перебував по службових справах начальник обласного управління лісового господарства, запросило і його на «тайну вечерю». А куди? Звісно, до лісових шат: де хатинка новенька, не бідненька, де дитина немаленька, а столи накриваються, аж прогинаються і всі покотом напиваються.

В циклі невігадані історії мною описано в нарисі: «Збиратися – не до корів підмиватися».

Збиратися - не до корів підмиватися

Лісник Півобережок Йосип службу служив у примі-

стечковому обході. І цією службою дорожив, через це і непогано жив. Птиці — качок, гусей, курей було нелічено, овець і кіз табунцем, через те пуху, пір'я і шерсті було не міряно. Биків лісових в обході тримав і дві корови мав. Бо зібраних сирів, сметани і масла на братію полювальників завжди не вистачало, через те чимало молокопродуктів прихоплював у місцевому молокозаводі.

До цього кордону лісового дорога була завжди наїжджена, як в народі говорять - втоптана.

Одного разу вище керівництво району завезло до нього толкову велику (ростом низеньку) співочу артистку. І ось коли вже начаркувались, націлувались і вволю насмакувались всіма наїдками – смаколиками і напитками – почали її умовляти, щоб вона «Запела». На що вона з деякою засторогою гордо відповіла: «Мне нужно время чтобы собраться.» На що дружина лісника Марія Василівна на загальне здивування по своєму розтлумачила це збирання:

- А це що потрібно, як до корів підмиватися, щоб зібратися?..

Про гідну відповідь Марії Василівни наш керівник не раз присмакував з таким підтекстом.

Цар Микола Другий, прибуваючи до Жмеринського залізнодорожного вокзалу, заходив до царської зали – пригощався гостинним хлібом і... «изволил откушать чаю...»

А тут: «...не только было приятно печенье вкусашаемое, колико наливка сопровождающая...»

В царській Московії жмеринчани мали особливий статус: за найсекретнішим рецептом вони випікали хліб для царської родини і з кожним потягом передавали до столиці.

Рецепт випічки хліба не збережено – відійшов він у всесвіт разом з царською сім'єю.

Бо до влади, після перевороту, прийшла шантрапа...

«Кто был никем...» Править вона і сьогодні, доводячи людей до зuboжіння.

На жаль, не визнавав Павло Тимофійович народну мудрість: хто співає – той подвійно молиться (був він суцільним атеїстом).

Переїняв він від батька мотив пісеньки, яку наспівували шарлатани.

Шарлатани в debilій оскаженilій гарячці, відбираючи в українських трударів – селян до зернини хліб, щоб не здохла Московія, «напевали песенку таку»:

*Во саду ли в огороде
Выросла морковка
Придушили куркуля
Хлеба заготовки.*

Дуже повільно ним сприймалися пісні Вадима Крищенка, Ігоря Поколада, Павла Дворського.

«Я до кладочки іду» – співачки Алли Кудлай.

«Варенички» – співачки Раїси Киріченко.

Зате наспівував «Вставаймо, браття – українці!»

*«Кришталеві чаші»
(1990-ті роки)
Наливаймо, браття,
Кришталеві чаші,
Щоб шаблі не брали,
Щоб кулі минали
– Голівоньки наші...
Козакам не треба
Срібла ані злата
Тільки б Україна
Не була катами*

Ці рядки він сприймав граціозно.

Не дуже прихильно горнувся він і до Ніни Матвієнко, а все через К. І., якій не подобався її голос (а чому? Питання...) А жаль. Певно, заздрість...

Але ж ця пісня перегукувалася на Майдані, нині надишає воїнів АТО...

Шанував Назарія Яремчука, чия зірка так рано згасла.

Зате обожнював видатного співака Дмит. Гнатюка

(багато знав історій його виступів перед «володарями світу того» – Л. І. Брежнєва, М. С. Хрущова...

Глава XVII. Про книжки «Лесная соната» і «Лесные мотивы Подолии»

Автор, який має намір написати книжку, довго вишукує пізнання чогось подібного до свого задуманого, виношеного і дозрілого.

Така карта випала і у Павла Тимофійовича.

Розчитавши історію життєопису 90-річного Олександра Люціановича Бельгарда (1902-1992 рр.) у 900-х роках м. ст. він довго смакував, з тільки йому властивим присмаком, ім'ям Люціан – Іоан.

Йому дуже припало до душі, як визначний український вчений – геоботанік, лісознавець, засновник степового лісорозведення, подібно Граффу Віктору Єгоровичу (1819-1867 рр.) – піонеру степового лісорозведення Великоанадольського лісу, з рекомендації академіка Висоцького Георгія Миколайовича (1865-1940 рр) «розіграв сонату на клавіатурі Самарського лісу, де зосереджено, як у фокусі, так багато різних, розсіяних у природі променів, що вивчивши його, можна пізнати багато».

Ось так зародилася «Лесная соната» на клавіатурі Подільських лісів, що побачила світ в 2000 році на 330 сторінках у видавництві «ООО «ИТН» Вінниця, яка несла підсумок життєвого доробку на ниві гострого розумного слова.

А слідом за його провісником, у 2002 році вийшла і наступна книжка «Лесные мотивы Подолии» – ось такий доробок на книжній ниві Твердохліба П. Т.

Ці книжки можна читати в будь-яку пору року, в будь-яку годину дня – зпереду, зсередини і ззаду і, з будь-якої сторінки з продовженням. Фото!

Шановний читач найперше дуже уважно роздивляється на світлини автора, з яких проглядаються головні риси, притаманні нашій давньоруській народності, ще з X століття від наших пра-прабабусь і пра-прадідусів успадковані сучасними українцями і світло-русьяве волосся з прямизною, а то й кучерявістю, світлі очі, гарний профіль обличчя, в гармонії з поперечним профілем спинки і виступами крил носа.

Ось ця мудра людина, що споглядає на тебе, шановний читачу, виявилася справжнім відкриттям лісівничого

таланту Подолю. Мудрість його випромінювалася з доброго овала обличчя, високого чола, виразності вилиць, навіть з руського розльоту брів.

Ці книжки ще будуть заслужено оцінені лісівниками наступних поколінь і врахується вагомий внесок автора до скарбниці прогресивної лісівничої думки цих часів.

Адже результат, з одного боку, був очікуваний, з іншого – здивував і заінтригував.

З яким він трепетом в душі мріяв і передбачливо занотовував у своїх книжках найважливішу роль лісових багатств в житті людей наступних поколінь.

Ліс в подальшому розвитку людства буде відігравати найактивнішу стратегію життя:

Буде регулятором неблагоннадійного екологічного фону (що особливо негативно спостерігається уже в наш час), знімати стреси, збалансовувати їжу – буде головним лікарем від зловживання алкогольних напоїв, наркотиків, своєчасно очищати людські душі, духовно і естетично виховувати.

Людство дійде до того, що для здорового життя, яке дається людині на вік, будуть розроблені для вживання на зразок цукрових таблеток – таблетки бажаного складу і в достатній мірі – вітамінами, кислотами макро- і мікроелементами – цинк, мідь, йод, кальцій, магній, залізо, фосфор, кобальт, селен та ін., біологічними речовинами, легко вживаними білками і вуглеводами.

Часто він наводив приклад Японії, яка не багата лісовими продуктами, тому й вирішує свої національні питання про здорову націю у світі морських рослин, де у водянному царстві будуються цілі фабрики життя та вивчається вся морська мікрофлора.

Нам же Богом дана лісова рослинність, де наступні покоління і будуть також будувати фабрики життя із кладової наземної рослинності.

Дуже цікаво і корисно знати, що вся рослинність має в своїй основі клітчатку – їстівні волокна, які пов'язують і виводять з організму людини шлаки, токсини, важкі метали, радіонукліди, жовчні кислоти і низку інших небажаних в організмі складових, які мішають нормальному обміну всіх процесів життя.

І основою із основ стає питання взяти енергію клітчатки і в бажаному руслі спрямувати її для життя людини, на цій, Богом даній благодатній землі...

Недарма наші пра-пра-пращури уявляли життя кожної людини, як листок на велетенському дереві роду, і кожен рід мав на цьому дереві свою гілку. Ось і зараз свій маленький листочок на ньому має кожен із нас живучих, не виключав і себе Павло Тимофійович, вважаючи себе теж родинним листочком дерева життя і Божої благодаті.

Пишу я завжди не за трафаретом і не по замовленню, а так, як думаю і як душа моя бажає.

Отож, були у нас розбіжності в поглядах, щодо видання його книжок на московській мові.

Нагадую, що ми часто з Павлом Тимофійовичем після роботи ходили натоптаним маршрутом через міський парк (історія його створення мною описана в розділі «У правди є тільки один шлях – правда») і мали мову при свідках – чотирисотлітніх Патріархах, які спостерігали неймовірні жахливі розстріли і страждання сотень тисяч безневинних українців від люті нелюдів-оракулів енкаведистів московського поносу.

Пригадували довоєнне життя і приказки тогочасні, на зразок: «...і шумить, і гуде – друбний дощик іде, скоро Гітлера наш Сталін до нас в гості приведе...»

А то ще: «Дожилися: ні корови, ні свині тільки Сталін на стіні», «Сідниця гола, хребет гострий – так і видно, що в колгоспі».

Дуже жаль, що в його книгах цій темі не присвячено

ні рядочка. Через це вони і не мають патріотичної значущості, бо писалися для вищого «соловія». Чому?

Багато у нього було казенних друзів московофілівшovenістів і вони, бач, на українській мові не так зрозуміють вихлюпнуті його подумові розмисли.

Та коли в скорботний час такі українці, як я, прийшли віддати йому шану, то це «середовище» й ока не казало, бо «іних уж нет, а другіє уже далече».

Ось на цій канві – московфільства у нас і не було узорів.

Зайди московські ніколи нам не приносили добра – це монголо-татарська потвора грабила Україну понад 700 років.

Вони і тепер під диктат шовіністичної п'ятої колони обдирають нас, як липку, і вовком дивляться. Та ще більше роз'яत्रуються душі, коли доморощені мародери – мадригали, перекрути й недокручі таке ж дійство справляють.

Тому й:

*Лежать під курганом
Два вої, два браття,
Не ворог здолав їх
А чвара проклята.*

(Це про наш трагічний сучасний Донбас).

Йому я виказував прямим текстом, що з Вас же пре українськістю, Ви – Орлівський селяк і розмовляєте не донецько-суржиковою (промосковською), а мужицькою мовою.

Ваша дружина славна Катерина Іллінічна не цвенькає по-московському ні слова – принципово.

Наводив племінні слова гарно знаного поета – піснєра:

*Себе я запитаю сам
А відповідь знайдеться поряд:
Для мене батьківщина там,
Де українською говорять.*

Навіщо уже Кучма Леонід Данилович – другий Президент України зрусифікований московським протягом перелицювався:

*Хай я буду останній алеут
І далекосхідний чукча
На українській мові буду я писать,
Бо нею розмовляє Кучма.*

І написав книгу з 14 розділів – «Україна – не Росія».
І коли я, висловлював зауваження проти видання книжок на московській мові, доказуючи йому:

*Ми ж родичі з вами,
Якщо не по крові,
То ж родичі братські –
По співучій українській мові.*

Та порозуміння не було знайдено.
І все через те, що не був він пройнятий високим українським духом: цепенушники і партайгеношники вихолостили таке почуття, всуціль зіткане з любові і добра українського.

І гординя була не найкращим радником...
Та ще й аргументом було і те, що друкування його книжок на московській мові сприялося безкоштовно.
І ось те «Я в своїх книжках...» часом було не на високій звучності.

А такі «друзі» Щербіцькі, Козирі, Мазури, Філімонови,

Ковуни, Нехаєвські, Конверські кануть у вічність безшанно-живущі...

Глава XVIII. У правди є тільки один шлях – правда

Трудовий день Павла Тимофійовича розпочинався з його пунктуальності і близько 9-ї години завжди в робочому кабінеті... в строю.

Зранку перебирав телефоном керівників підприємств, фотографувався (за його висловом) за потребою перед вищестоячими очима... входив в орбіту закодованих ідей – повсякденної рутини.

Черг на прийом до нього ніколи не було. Всі питання він вирішав оперативно і ввічливо. Дуже характерну рису мав, далеко не кожному керівникові підвласну.

Не сидів, як бовдур-ідол, за директорським столом із маршальським жезлом. А коли заходив відвідувач, вставав без затримки і, посміхаючись, зустрічав людину, та не просто так, а потискав руку обома своїми руками.

Він добре знав, і з молоком матері закарбував, що вихвалу, пиху, амбітність і гординю в людину вселяє чорт, а тим більше в зрадницьку душу.

Через те мав безліч філософських поглядів і їх приземлював у житті.

Про допомогу і успіхи говорив так:

– Ваша допомога – куценька і йде кривенько, бо трохи кривов'яза і плазує через перелази;

– успіхи ніколи і нікому не прощаються – бо успішних

завжди за горло бере жаба заздрощів.

Добре знав плюсову частину балансу – активи. І мав роздуми багатовекторні – подібні фараонівським пірамідам (яких і час боїться). Вірив в те, що державні органи – це суглоби рук, якими згинається все, бо (добре) змащений насос хорошо перекачує: до пори. Бо чим більше грошей, тим коротше життя.

Тому що, все матеріальне проходяще, а художнє творіння має вічне коріння, як схід сонця.

Матеріальні цінності мають корисливість, потребу та приваблюваність. Та на все є попит: коня можна у воду загнати, але пити заставити не можливо.

Адже в житті таке все непередбачуване, як веселка на тому небі. Та все ж: скромно ходиш, то спокійно спиш.

Часто повторював приказку: «затонувший корабель ще підняти можна. А ось прожите – не повернеш».

Так ось, мова піде про прожите.

Після роботи, не часто, (бо він у відрядженнях або я) по телефону запитував: «Як ти – маєш час пройтися?»

Виходили з Ленінської авеню через скверик «Пам'яті загиблим воїнам» по Козицького, переходили по вулиці знаменитого ділера Котовського і через чотиристовпову арку біля енкаведистських казематів «Дзержинки» входили в Центральний парк.

Щоб уявити собі природний, а почасти і рукотворний оазис цього парку, потрібно ознайомитись з його характеристикою словоблудного компартійно – промосковського опису – по ... у – «Историческая справка» (історична). Ця довідка надійшла Павлу Тимофійовичу, певно, по партійній лінії (так модно в ті часи), або потрібна була допомога в посадковому матеріалі для парку.

Наводимо повний текст словоблудства.

-2-

4

3.10.36 г. этот же вопрос был рассмотрен на заседании бюро Именинского обкома КП/б/У. (Вр. 215 заседания бюро Именинского обкома КП/б/У от 3.10.36 г.)

Исходя из указанных архивных документов, существующий до 1936 года малый городской сад с сентября 1936 года становится большим парком культуры и отдыха в центре города.

Началось строительство и благоустройство парка, который по проекту был разбит на несколько секторов.

Перестроен был стадион, оборудован учебный тир, парашютная вышка, были построены павильоны для лекций и докладов, для игры в шахматы и шашки, игровая, читальня, танцевальная площадка, летний цирк, музыкальная рожьница, павильоны для художественных, сельскохозяйственных, промышленных выставок, ряд аттракционов.

Возможно, на субботниках и воскресниках, в свободное от работы время работали женщины на строительстве и благоустройстве своего парка, создавали условия для здорового культурного отдыха и полезного времяпрепровождения. В это время в парке проводились интересные народные гуляния, парадки, физкультурники, фейерверки, концерты народных талантов.

В 1939 году по просьбе трудящихся города парку было присвоено имя А.М.Горького

Мирный труд и отдых советских людей прервала война. 19 июля 1941 года гитлеровские войска оккупировали Именинску, и почти всё, что с любовью построили женщины, в том числе и в своём парке, было варварски разрушено.

Однако, вскоре после освобождения города от немецко-фашистских захватчиков парк возобновляет свою работу.

Первый приказ послевоенной деятельности парка вышел 24 января 1945 года. Первым послевоенным директором был назначен болышевик, видевший и слушавший выступления И.И.Ленина.

И.И.Горький. Работники парка с помощью партийных, комсомольских, советских органов, показывая личный пример, организовывают работы по расчистке и уборке парка от дум.

В летнему сезону 1945 года в парке устанавливаются аттракционы: "Силомер", "Комната смеха", "Гигантские шаги", вкручивают, раскидываются электро и радиосеть, оформляются цветники и газоны.

158

Работники парка комбиндируются в города и населённые пункты страны за получением леса, леса, мануфактуры, различные секции деревьев и хустанников, для организации концертов.

В этом же, 1945 году, главный архитектор г. Ленинград П.П.Духов в сотрудничестве с архитекторами Барановым А.А., Соколовым М.И., инженером Подобедовым А.И., при непосредственном участии инженера обкома ИИ/6/У Гуманского С.И. и маляра обкома проекта Крейча А.И. создаёт новый проект застройки парка культуры и отдыха.

Ленинград сразу же приступает к его осуществлению. В 1946 году незадолго до темпы энтузиастов строится: музыкальный зал, выставочный павильон, шахматный и библиотечный павильоны, беседки, фонтанчики. Благоустроивался сектор спортивных сооружений.

Одним из главных объектов был летний театр, строившийся по проекту архитектора А.А.Баранова. Не хватало средств, материалов, но великим был энтузиазм ленинградцев, — и к лету 1947 года театр гостеприимно распахнул свои двери. Наб на фасаде стояла строительная леса, проводились последние отделочные работы, а на сцене шла первая молодая ленинградская "Сильва". В торжествах по открытию театра принимал участие первый секретарь Ленинградского обкома ИИ/6/У М.М.Стахурский. На сцене театра выступали прославленные актёры А.А.Тарасова, Москвина, Кассальский, И.Ульянов, Г.Ора, М.Брудин, А.Андреев, И.Охлопков, И.Мордманов, М.Ладина, М.Коров, И.Вильямский, В.Орлова, Р.Питт, А.Нарцисс и др. Огромным успехом пользовались концерты А.Лейбеса, М.Гарнеса, Т.Ланца, С.Каса и др. Занятия детьми слушали ленинградские студии Союздетфилма, которые читал А.Лейбес.

Интересная жизнь кипела в те времена в парке. Каждую субботу, воскресенье — фестивали, духовые оркестры, массовые гуляния, выступления мастеров искусства, самодеятельных артистов. Ежедневно — спортивные праздники, парады физкультурников.

Особой популярностью пользовались сельскохозяйственные выставки, для которых в западной части парка были построены специальные павильоны. В это же время в парке устанавливались первые механические аттракционы — "Русская карусель", "Биртовое колесо", "Самолётчики".

В 1967 году на одном из преданных озонной кубовой ре-
 ции был закончен (заключен) будущего сооружения - Зеленого театра,
 строительство которого продолжалось немногим более года.

Середина 60-х годов характеризуется строительством и
 реконструкцией объектов парка, вызванным тенденцией к переходу пар-
 ка на круглогодичную работу.

В 1965 году открылся планетарий с большим (офис, индус-
 трийным залом, оборудованным демонстрационной аппаратурой (фирмы "Леден"
 (ГДР)). Планетарий ведёт значительную работу по пропаганде астроно-
 мических и естественно-научных знаний. Здесь работают клуб юных астро-
 номов "Истина" и любителей природы "Природа - наш дом".

В 1967 году после капитальной реконструкции принял мо-
 лодёжь танцевальный зал (бывший выставочный павильон). Здесь про-
 водятся вечера музыки и танца, конкурсы, олимпиады, тематические ве-
 черы, детские утренники. Сопровождают их инструментальный ансамбль
 "Мелодия" и ансамбль сочинённых ритмов и пластики "Молодость".

В 1967 году была построена малая спортивная арена для
 тренировок и соревнований хоккеистов.

В 1968-1970 годах в парке устанавливаются лёгкие павиль-
 оны, в которых размещаются лекторий и зал игральных автоматов.

В 1967 году центральный вход в парк со стороны пл. Гага-
 рина украсила оригинальная арка, ставшая эмблемой города (мемори-
 алом). Годом позже, весной 1968 года был торжественно открыт памятник
 А.М. Горькому.

В 1968 году началась капитальная реконструкция Зеленого
 театра на 2 тыс. мест. Автор оригинального проекта - знаменитый архи-
 тектор В.Н. Гавриш. Современнейшее сооружение - теперь уже - кино-
 концертный зал "Галуга" - готовится принять первых гостей к летне-
 му сезону 1968 года.

Активная культурно-просветительная работа парка, забо-
 та об организации отдыха и досуга населения и многочисленных гостей
 послужили поводом к тому, что в 1969 году приказом Министерства кул-
 туры СССР парк был определен методическим центром для парков Ленин-
 кой, Грозненской, Литовской и Челябинской областей и получил на-
 звание "Центральный".

В парке каждый найдёт себе занятие для души. Стадион,
 спортивные секции и клубы любителей природы, искусства, беседы
 международной у политическую карту мира, концерты инструменталь-
 ного ансамбля "Мелодия", вечера духовной, симфонической музыки и

претомузыкального фонтана, занятия многочисленных кружков и секций, праздники и массовые гуляния.

Массовую работу парка определяет особое внимание к человеку труда. Тут проводятся дни и вечера трудовой славы, с участием которых становятся рабочие заводов, фабрик, учителя, медики, работники торговли и др., большое количество посетителей привлекает встречи с героями труда, первооткрывателями социалистического соревнования, трудовыми династиями и т.п.

Большое внимание уделяется военно-патристическому воспитанию, встречам с героями гражданской и Великой Отечественной войн, работе с призывной молодежью.

За содержательную массово-политическую, культурно-просветительную и физкультурно-оздоровительную работу коллектив парка неоднократно награждался почетными знаменами, вымпелами, дипломами, медалями и грамотами.

В 1970 году во Всесоюзном смотре работы парков культуры и отдыха в честь 100-летия со дня рождения В.И.Ленина почетный (ПЧМ) им. Горького был присвоен одним из победителей и награжден почетным Знаменем и Дипломом Министерства культуры СССР, ЦК ВЛКСМ, ЦК профсоюза работников культуры, редакции газеты "Коммунист".

В 1976 году парк вышел победителем Всесоюзного смотра-конкурса под девизом "Парки - девятая пятилетка", награжден почетным Знаменем и Дипломом.

В 1980 году парку был вручен диплом Министерства культуры СССР, ЦК профсоюза работников культуры, как победителя Всесоюзного социалистического соревнования за лучший постановку работы по пропаганде решений XX съезда КПСР.

Трижды за последнее время (1971, 1979, 1983 г.г.) парк награждался Дипломами (I и II степени) и медалями (бронзовыми и серебряной) ВЛКСМ СССР, как лауреат всесоюзного смотра-конкурса архитектуры и благоустройства парков культуры и отдыха.

По итогам всесоюзного социалистического соревнования 1984 года парк вышел в числе победителей, награжден Дипломом и денежной премией, которую коллектив единодушно перечислил в фонд мира.

В 1986 году коллектив парка награжден Почетной грамотой Президиума советского фонда Мира за активное участие и деятельность советского фонда Мира.

В недалекий часи 20-30 років «Парк культури і відпочинку трудящих» мав далеко інше призначення.

Тасовиця його призначення розкрилася під час окупації німецько-фашистських військ, коли в червні - липні 1943 року було розкрито понад 100 могил заховання жертв сталінського режиму. Московські садисти цілеспрямовано в цих роках знижували українство як націю. І тут московська жорстока діяла за всіма правилами голодного жата («жовтя всея народова»), виконуючи плани сталінських п'ятирічок і плани знищення українців. Екзекваторські «чорні ворони» курсували так, що на Вінниччині не було родин, щоб не постраждали від садистських репресій. В кінці 30-х років терри Вінничі нараховували понад 30000 убитих.

Верхом Московського шалізму був вибір масових заховань в найбільшому парку «Культури». Про долю всіх цих в'язнів найкращу відповідь дала сама земля цього «Парку»...

Куди там Соловешчини казематами! Тут подавай концтабори Дахад, Освенцима! Могили викопувалися 2х3 м і глибиною 3-4 м по 100 жертв, а в окремих набидали 250-280 закатованих. Розкопки почалися з 24 травня 1943 року до 13 липня 1943 року: в саду біля парку - більше 60 могил з убитими, понад 4000 жертв, на кладовищі виокремленому - понад сорок могил із замученими 3000 жертв, та в парку більше 100 могил із жертвами понад 4000 осіб.

Найбільше всі жертви були із зв'язаними руками та простріленим головою. Загірство не можна описати.

Переді мною (я спогадаю) уже старенький Леонтій Іванович Нипович, в минулому працівник лісового господарства в 50-х роках, із сльозами на очах розповідав, як він з матір'ю розшукували ларусимові дитини на колінах втаня і таким чином зв'язали свого батька... Іоанна Ниповича - священнослужителя.

Фашистська окупаційна влада залучила відоміх цілому світу видатних спеціалістів Європи - 11 докторів із Бельгії, Болгарії, Фінляндії, Франції, Італії, Хорватії, Голландії, Румунії, Швеції, Словаччини, Угорщини.

Ось ця міжнародна комісія лікарів судової медицини і зробила 13-14 липня 1943 р. дослідження численних трупів і складала протокол: «наслідки експертизи судово-медичної комісії».

Яка нищівність, коли через 60 років (у жовтні 2004 року) до Вінниці нарешті прибула Державна комісія в складі 11 чоловік (як не парадоксально - в липні 1943 року до Вінниці теж прибуло 11 докторів медицини світового значення і засвідчили варахствє Білоруських вандалів), а комісія незалежної України не знайшла в парку ні кісток, ні інших слідів закоронення.

«Все хорошо, прекрасная маркиза». Танцюйте і надалі на сесіоті - під асфальтами атерационіє.

Коли ми наближалися до свідків ¹⁹⁴³ під ролюфю - Патріархів природи - 300-400 річних дубів черевкових, я прихрипував колу і торкався чолом стовбурів цих гігантів. На це Павло Тимофійович сумовито генерив:

- Не порушуй їх сескіє своїми розповідями.

Із розповідей Леонтія Івановича в 30-х роках в межах парку росло до 200 таких дубів (тепер їх залишилося 84). Сумна доля патріархів свідків: по забрає час, а по - люди.

Із блиском прищурених очей він запитав:

- А звідкіль це все ти знаєш?

Відповідав йому, по черз радіо «Свобода» із прибулца Вєд-Сізієм, який мені подарував мене славне Ладислава Михайлівна. Та це з книжок.

Він здивовано поглядом запитав:

- Яких?

І довелося мені розкрити таємниці.

Ось вона:

Фото книжки «Злочин»

1983

It is certain, however, that the impact of the 1990s on the economy will be significant, and the impact on the environment will be significant.

[illegible]

В недалекі часи 20-30 років «Парк культури і відпочинку трудящихся» мав далеко інше призначення.

Таємниця його призначення розкрилася під час окупації німецько-фашистських вбивць, коли в червні – липні 1943 року було розкопано понад 100 могил захоронення жертв сталінського режиму. Московські садисти цілеспрямовано в цих роках знищували українство як націю. І тут московська мерзота діяла за всіма правилами головного ката («вождя всіх народів»), виконуючи плани сталінських п'ятирічок і плани знищення українців. Енкаведистські «чорні воронки» курсували так, що на Вінниччині не було родин, щоб не постраждали від садистських репресій. В кінці 30-х років тюрми Вінниці нараховували понад 30000 убієнних.

Верхом Московського цинізму був вибір масових захоронень в найбільшому парку «Культури». Про долю всіх цих в'язнів найкращу відповідь дала сама земля ось цього «Парку...»

Куди там Соловецьким казематам! Тут подавай концтабори Дахау, Освенцума! Могили викопувалися 2х3 м глибиною 3-4 м по 100 жертв, а в окремих набивали 250-280 закатованих. Розкопки почалися з 24 травня 1943 року до 13 липня 1943 року: в саду біля парку – більше 60 могил з убієнними, понад 4000 жертв, на кладовищі виокремленому – понад сорок могил із замученими 3000 жерств, та в парку більше 30 могил із жертвами понад 4000 осіб.

Майже всі жерстви були із зв'язаними руками та простріленою головою. Звірство не можна описати.

Переді мною (в спогадах) уже старенький Леонтій Іванович Шипович, в минулому працівник лісового господарства в 50-х роках, із сльозами на очах розповідав, як він з

мамою розшуквали парусинові латки на колінах штанів і таким чином знайшли свого батька... Іоанна Шиповича – священнослужителя.

Фашистська окупаційна влада залучила відомих цілому світу видатних спеціалістів Європи – 11 докторів із Бельгії, Болгарії, Фінляндії, Франції, Італії, Хорватії, Голландії, Румунії, Швеції, Словаччини, Мадярщини.

Ось ця міжнародна комісія лікарів судової медицини і зробила 13-14 липня 1943 р. дослідження численних трупів і склала протокол: «наслідки експертизи судово-медичної комісії».

Яка ницість, коли через 60 років (у жовтні 2004 року) до Вінниці нарешті прибула Державна комісія в складі 11 чоловік (як не парадоксально – в липні 1943 року до Вінниці теж прибуло 11 докторів медицини світового значення і засвідчили варварство більшовицьких вандалів), а комісія незалежної України не знайшла в парку ні кісток, ні інших слідів захоронення.

«Все хорошо, прекрасная маркиза». Танцюйте і надалі на совісті – під асфальтами аткраціонів.

Коли ми наближалися до свідків цієї голгофи – Патріархів природи – 300-400 річних дубів черешкових, я притримував ходу і торкався чолом стовбурів цих гігантів. На що Павло Тимофійович сумовито говорив:

– Не порушуй їх спокій своїми розповідями.

Із розповідей Леонтія Івановича в 30-х роках в межах парку росло до 200 таких дубів (тепер їх залишилося 84). Сумна доля патріарших свідків: що забрав час, а що – люди.

Із блиском прищурених очей він запитав:

– А звідкіль це все ти знаєш?

Відповідаю йому, що через радіо «Свобода» із приймача Веф-Спідоли, який мені подарувала наша славна Людмила Миколаївна. Та ще з книжок.

Він здивовано поглядом запитав:

– Яких?

І довелося мені розкрити таємниці.

Примітка: 1966 рік листопад-грудень... назривала неабияка катастрофа.

Шлюзи Джартиської греблі, яка на той час забезпечувала Караганду питною водою, повинь могла рознести за лічені дні. Сотні людей і техніки було задіяно на ремонт і укріплення ґрунтів. На центральному шлюзі водоскиду розкопали потайний, прихований від людських очей, цвинтар і трупи лежали в ньому довгими штабелями в кілька рядів. Та ж Вінницька трагедія, тільки в Карлазі (1930-1939) – найкрупнішому виправно-трудовому таборі ГУЛА-Гу. А вода ж подавалася... як питна.

Для того, щоб розказати, показати, а ще прочитати дати – потрібно вікторію-клятву показати. Символ великого і вказівного пальців у «Вікторії» між нами символізував – «могила!»: ніхто ніколи і нікому не передасть і не продасть.

Як до мене книжка потрапила, безумовно, я не розповідав, а він і не розпитував. Тепер уже можна розповісти.

Мій товариш по навчанню в школі Віталій виїхав до м. Одеси з батьками. Там закінчив медучилище з відзнакою, а після і медінститут з відзнакою. В подальшому був направлений на пароплав далекого плавання – лікарем. Як він умудрився привозити з плавання подібні книжки я ніколи його не розпитував. Про ризик в таких випадках і подумати було страшно: життя висіло на волосині. Але він знав коріння нашої родини (наші прадіди були рідними), яке при будь-яких режимах було незламним: на тому і рід наш тримався. Та все-таки ребром долоні біля горла показував знак (кари на горло). Давав список літератури (на цигарковому папері), яку потрібно було читати.

А щоб знайти такі книги, доріжка вела до його шкільної пасії, яка працювала в центральній бібліотеці і мала доступ до забороненої літератури. Отож я сам читав і, ризикуючи своїм службовим становищем, давав читать ці книги і Павлу Тимофійовичу.

Через наші руки (вже не кажу голову) пройшли – найперше історичні книги:

С. М. Соловьев. «Исторія России съ древнѣйшихъ времен», СПб, 1870 г.

Н. И. Костомаров. «Русская история», СПб, 1850 г.

А. Рамбо «Живопиская история», Москва, 1898 г.

«История Молодой России», Москва, 1906 г.

«Сочинения Императрицы Екатерины II», СПб, 1893 г.

«Переворот 1792 года», Москва, 1908 г.

В. А. Бальбасов. «История Екатерины II», Лондон, 1893 г.

«Император Александр I», СПб, 1902 г.

С. С. Татищев «Император Александр II», СПб, 1911 г.

Дмитрий Бантыш Каженский «История Малой России», Москва, 1822 г.

А. Н. Марковых «История, Малороссии», Москва, 1842 г.

«История Малой России», Москва, 1830 г.

Н. Н. Аркас «Історія України – Русі», СПб, 1908 р.

Орест Субтельний «Історія України», Київ, 1990 р.

Михайло Грушевський «Історія України – Русі», у 12 томах, Київ. Наукова Думка з 1990 року.

(Павлу Тимофійовичу я видання підписав).

Любив він читати журнали «Нива» з додатками 1880-х.

Журнали «Зоря», «Северь», «Звезда», 1880-1900 років. «Ілюстрована Україна», Івана Крип'якевича, 1903-1913 роки.

Шанобливо ставився до – Вісників – Всемирной Истории СПб 1900 роки.

Читав з цікавістю довідники, провідники, археологічні карти, атласи: Археологічні карти В. Б. Антоновича Мос. 1900

«Всеобщий географический атлас», СПб, 1903

А довідником «Київ – 1930» на 800 сторінках просто зачитувався.

Із «Библиотеки всемирной литературы» 200 томів його цікавили: Вергілій, Гомер, Платон, Феокрит, Татій. Лонг, Петропій, Апулей, Есхіл, Софокл, Еврипід.

Із природничих книг про лікарські рослини (Н. Г. Ковалева, О. П. Попов, А. Д. Туров і т. ін..) (він мав запит і до Христофа Гуфельда «Искусство продления человеческой жизни» 1849 р., Себастьяна Кнейпа «Мое водяное лечение» 1886 р.

Павло Тимофійович не раз говорив:

– В тебе, як у Греції – все є. Яку книжку запросиш – у тебе вона наготові.

Воно і не дивно, – книжка – моє життя. Достатньо сказати, що моя бібліотека нараховує близько 10 тисяч книг.

Глава XIX. Гріхи содіяного не забудуться...

В книжці «Лесная соната» автор чи то випадково, а, мо', необачно «возніс» похвалу узурпатору – Сюзерену Петьці І (ой, не Першому, бо таких ідолів московські землі наплодили, як сміття, по всьому світі) і на голову України). Кровожерливий вбивця проявляв такі «заботи»;

- оберігав ліси України;
- одягнув лісову охорону в парадну морську форму;
- садив на Україні «Корабельные рощи» (під Таганрогом).

Ой, леле! Тільки зверхність своєї влади Перший і

Друга – московські кровопивці наводили «тьнь на пли-тьнь», мовляв, і «мы пахали». Тільки необізнані можуть повірити в міфічні дубові насадження під Таганрогом, створені великим вбивцею Петром, так як і в такі ж «липові» посадки – алеї на Поділлі, висаджені Катською II.

Запорожці Першого прозивали звірюкою-живорізом, а

Другу – курвою, потворою. Це ті за висловом Тараса Шевченка:

*Це той Перший, що розпинав
Нашу Україну,
А Вторая доконала
Вдову сиротину («Сон» 8.07.1844).*

Це та клика – як сарана велика. З України кров цідили, людські соки витягали і за це – Україну не шанували.

Мостили Петербургські канали (від слова-каналії) кісточками славних запорожців і заганяли українських кріпаків в «Петровские потешные полки», а їхніми душами в Північних війнах завойовували «Исконно русские земли».

Як і Той так і Та наших звияжців – Героїв – Полуботка Павла Леонтійовича – Гетьмана України (1660-1724), Калнишевського Петра Івановича, Кошового отамана Запорозької Січі (1691-1803) – прожив 112 років, із них – 37 у Соловецьких казематах та інших сотень патріотів українців нещадно знищували і безкарно хотіли царювати на наших, Богом даних, українських землях.

Тож скасували Гетьманство і замість полків завели мо-

сковитські губернії;

– ліквідували полкову і сотенну адміністрацію, запровадивши поділ на три намісництва;

– ліквідовані і розформовані козацькі полки на Правобережжі і юридично запроваджено кріпацтво;

– криваво ліквідовано Запорозьку Січ, приєднавши до Московії Причорноморські землі і Кубань, а заодно й Крим.

А тепер в сьогодніні – ця мерзота – виродки, «Кубанские кАзАкі», виплоджені Московією до голворізів, знайшли собі паханів і «друзей» татаро-монгольської наволочі, покидьків чечено-інгустьких і інших заброд несусвітніх на іловайсько-донецько – луганських плацдармах гатять по наших доблесних захисниках – оборонцях славної України, із всіх зразків смертоносної зброї з клятим завзяттям, яке століттями виношували до нашої нації.

*А він очікує добра.
Дарма праця, пане-брате,
З москаля, як із сокири
Юшки не навариш.*

Ось з якої причини, за висновком людини Світової величі.

Один із російських класиків сказав: «С Петром I починаються особливо поразительные и особенно понятные и близкие нам ужасы русской истории. Беснующийся, пьяный, сгнивший от сифилиса зверь четверть столетия губит людей: казни, жжет, закапывает живыми в землю, заточает жену, распутничает, мужеложествует. Сам, забавляясь, рубит головы, кощунствует, ездит с подобием креста из чубуков в виде детородных членов и подобием Евангелия с ящиком с водкой. Коронує блядь свою и своего любовника, разоряет Россию, казнит сына. И не

тільки не поминають его злодейств, но до сих пор не перестають восхвалять доблести этого чудовища. И нет конца всякого рода памятников ему?»

А класиком був не хто інший, як Лев Толстой.

*Тож Україна до Страшного Суду
На віки вічні хай запам'ята,
Як у Мазепі всі вбачали Юду,
В царі московським – мало не Христа.
Ось він у всій своїй красі –
Всі принади напоказ,
Таке страшне було чудовисько і бидло,
Що все живе шарахалось від нього,
Як від проказ...*

На превеликий жаль, татаро-монгольська цивілізація не сумісна з людяністю і сьогодні. Тому хотілося б мирного співіснування, але на основі стримання варварських позивів і зазіхань.

Та нехай запам'ятає московсько-бандитська рать, що ми на неї хочемо с...

З нами Бог, і з нами правда. І потрібно пам'ятати крепко Василя Симоненка:

*Ви, байстрюки катів останніх
Не забувайте, виродки, ніде: –
Народ мій є! В його гарячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде.*

А тоді я Павлу Тимофійовичу розповів про варварське знищення причорноморських і придніпровських тисячолітніх дібрав. Ось, яка була «любов» до нашого краю.

Дмитро Іванович Яворницький (6.XI.1853–5.XIII.1940) присвятив все своє життя «Історії запорізьких козаків» –

дослідженню Запорізької Січі і природи південного краю нашої держави. Національне стремління в нього билось через край. Сходив і дослідив безкраї степи і балки, витoki і затоки, гирла, плеса, острови і коси. Описав лісові оази на островах і заплавах, по берегах річок і окремі залишки колишніх лісових масивів. Опис мав надто невтішний характер.

На піскуватих землях дніпровських островів, де колись буяли великі дубові ліси, тепер кущі дубняка та бересту.

На острові Перун колись був чудовий, розкішний, великий густий ліс. Від дубів тепер лишилися тільки пеньки півтисячолітні. На острові Гуляків був колись хороший дубовий ліс, а тепер тільки на пеньках дубові кущі.

На островах – Кузлів та Ткачів росте верба, осокори та кущиком дубняк, а ще недавно були великі та буйні вікові дуби. В балці Орлова колись ріс хороший дубовий ліс, на що указують багато пеньків дубових великої товщини. Коло устя Квітяної балки, під самим Дніпром, стояв дуб в обійму чотирьом чоловікам.

Такі ж дуби росли тут і в інших місцях.

Ось тут доречний вислів : що забрано часом, а що забрали вар-варвари.

З кровожадними Петровськими війнами на півдні нашої країни розпочалися масові вирубки багатовікових дубових лісів: на будівництво кораблів (на один корабель розпилювалося більше 500 дерев), фортець та укріп валів.

А в подальшому почалося у широкому масштабі будівництво, в так званому Новоросійському краю, одночасне будівництво міст: Катеринослава, Нікополя, Миколаєва, Херсона, Одеси, Севастополя та інших. На їх будівництво потрібна була сила-силенна матеріалу лісного. Для вивезення лісу забудовувалися лісові пристані. І заgrimіли ліси південнокрайові і придніпровські.

Хто тоді оберігав рарітетні багатовікові патріархи?! Та їх, як щепки, кромсали. І опустошені приберегові ліси річок і балків Придніпров'я вже в подальшому не змогли відновитися. А від цього острови понищались, почалися розливи, і рівень води в притоках річок багато понизився. І ще одна чорна хмара наступила на ліси південного краю.

Курені запорозьких козаків вибудовувалися із просто-го хмизу, розмазувалися глиною, а для захисту від дощу, снігу вкривалися конячими шкірами, які видублювалися корою дуба.

А з приходом московських зайд розпочалось будівництво не просто будинків (за їхніми звичаями – «всруб»), а будувалися хороми – палати для ханів і чортів пелехатих. Таких господарів – бандитів запорозькі козаки не терпіли, збували своє господарство і втікали на Кубань (тоді вільний край), а то й за Дунай.

*В ті часи побутувало:
Катеринині сатрапи
Вдерлися до нашої хати
Та й навчають нас,
Що ми їм не так годим
І не так подаємо квас.
А ще, бач, більше нарікали,
Що героями не називали.
А в карманах дулі давали...*

Ось чому не можна і півсловом обмовитися про турботу московських сатрапів про ліси України. Потрібно крепко пам'ятати, що кожен загарбник не приносив для України добра, а тільки його, як міг забирав у будь-який спосіб. А після себе засівали оброк, який ми їм платили віками.

Та масові вирубки лісів після Великої Вітчизняної війни, особливо в Карпатах, де їх «стригли» нещадно, пе-

рерубуючи в десятки разів розрахункову лісосіку. Павло Тимофійович далекоглядно висвітлював і в розмовах, і в

доповідях (хоч це було не дуже безпечно).

Глава XX. Важке спізнання справедливості

Павло Тимофійович весь час був на виду, через те від радянського стереотипу сприйняття навколишнього не відступав відчутно. Неможливо обійти його досвід і враження, бо в царині емоцій перспективних питань він був повносправжнім прохідником. На нього не справляли особливого враження ідеї шестидесятників, він був пронизаний гіфами номенклатурно-партійних віянь. В той же час зачитувався «Катериною» Т. Шевченка читав напам'ять більшу частину поеми. Не був проникнутий духом терапії і деспотизму. Через те була надія, (за Т. Шевченком) на те, що «незрячі прозріють, а сліпі, мов сарана з краю, помандрують у всесвіт...»

Не сприймав він з натхненням хрущовської відлиги, пробудженого вибухом революційного «шестидесятицтва», з середовища яких вийшли загартовані титани передової думки – Симоненко, Стус, Чорновіл, Дзюба, Драч, Павличко...

Він твердо знав, що незадовільними людьми, які мали власну думку і помисли, займаються органи КДБ. Через те, зовнішньо він був задоволений і випромінював наглядний приклад радянсько-суспільної працьовитості. Твердо

знав, коли писав в своїй книжці, що в Англії є перечень слів, які забороняється говорити в парламенті, але усвідомлював, що татаро-монголи залишили ругань – слід в Московії навечно. А це, ой, як не скоро минеться у нас.

Часто ми говорили (деколи підвищено) про тиранство неситих і підлість перекиньчиків, які розвіяні по просторах «необъятной». І, здавалося, що вилами їх від Землі одірвано, та, мов сіно, підкинуто.

Але ж це маячня!

І Павло Тимофійович декламував Тараса Шевченка:

– «У всякого своя доля // і свій шлях широкий: //

Той мурує, той руйнує, // Той неситим оком //

За край світа зазирає, – // Чи нема країни, // Щоб загартувати і з собою // Взяти у домовину»...

Так, батьку Тарасе. Все ти про байстрят знав, як тоді, так і наперед. Усе воно саме так відбувається, як Ти й написав.

У них отой «шлях широкий» – свій: багатовекторність з припудреністю – мімікрії. Вони купаються у моковському щасті, яке для них дбайливо виколихує багатовіковий паразитичний шовінізм, яким вони багаторічно спокушаються, аж захлинаються.

А від цього шантаж розливається кривавою лавою «по всех городах и высях – необъятной родины, где так вольно дышит человек».

Питається: стихійно чи свідомо? Ця риторика була наївною, бо псевдокопіювалася під московський шовіністичний гастроль. Вогненна московська магла ширилася в душі і закроми кожної людини. З таким підтекстом: своє болото хвалиться – аж заливається, а по чужому доброму топчуться – насміхаються.

Більшість то й ходила в черевиках (та ще й модних) по вимощених доріжках, а інших Доля водила по лезу бритви. На печаль, ми не проходили виховання в колі

шестидесятників. В нас не вкоренилося глибоке розуміння, відчуття української національної ідеї. Не було міцної громадянської позиції. Бо не було сили волі (Симоненка, Стуса, Чорновола...) Такі були часи...

І хоч визвольна, з Божої ласки, місія Незалежної України відбулася, але сприйняття, вкорінене десятиліттями, раптово не покидало орбіти. Потрібно було пройти бар'єрність поглядів до незворотних змін на ниві Волі! Бо чорне крило неволі, що тяготіло над нами віками, ще жевріло трагічними рештками.

Але шестидесятництво ставало проукраїнським у своїй основі. Змінювалися часи та дуже повільно змінюються звичаї.

Дуже наглядним, проникливим прикладом пізнання істини в тоталітарні часи були твори – спогади.

Дуже хочеться продемонструвати це життєвою нивою прекрасно-великої страдниці і Героїні – вірної дочки України – Суровцової Надії Віталіївни.

Надія Віталівна Суровцова (19.03.1896 р.-13.04.1985 р.) – 89 років.

Українська громадська діячка, журналіст, автор ме-

муарів. Перекладач, за фахом історик. Доктор філософії. Жертва сталінського терору.

Відбула тридцятирічне ув'язнення та заслання (з 1927 р.–1957 р.). Вона витримала найжорстокіші умови казематів і була звільнена тільки в часи «Хрущовської відлиги».

Після повернення оселилася в родинному будинку (відсудила) в м. Умані. В її будинку часто збиралися шестидесятники – Іван Світличний і Леонід Плющ, В'ячеслав Чорновіл і Євген Сверстюк. В 1972 р. у її будинку при обшуку, у зв'язку із справою Л. І. Плюща, органи КДБ вилучили 2 томи її спогадів. Які побачили світ тільки в 1996 році.

Про безперечні докази мною будуть описані в наступних розділах...

Ось ці спогади і давав я читати Павлу Тимофійовичу.

Давала вона прихист у своєму помешканні і автору книги «Один день Івана Денисовича» О. І. Солженіцину, яку я мав, і Павло Тимофійович із задоволенням і її прочитав. І ось, коли стало відомо, що цей «гость» викрав значну частину написаного Надією Суровцевою в книзі «Спогади» і описав в своєму романі «Архіпелаг ГУЛАГ» – весь світ побачив московіта – плагіатора.

Ми це дійство з Павлом Тимофійовичем гнівно обговорювали і співчували чудовій страдниці, яка віддала своє життя за кращу справедливу Долю нашої нації. Такі перемовини між нами не завжди були мирно налаштованими. Чому?

Якщо я їхав на чергову планову ревізію або на перевірку окремих питань, а він також приїжджав на підприємство (або попутньо) то повідомляв мене, що поїдемо разом.

Водій автомашини Слава був крицево чесна людина і мав дуже спокійно-виважений характер, проникнутий пан-

церно – платиновою міццю і благородством. Ніколи й словечком не обмовився. Знав тільки свою справу. А ми виходили ... з берегів.

А в такі звичайні робочі дні ми після роботи поверталися пішечком...

Якщо він затримувався в очікуванні телефонного дзвінка, або хто його затримував з відвідувачів, то завжди просив зачекати його.

Виходили ми через скверик Слави по вул.. Козицького на «авеню» котовського до «броньованого» КДБ-стського входу через арку центральний парк Гіркого (а він таки був і є гірким, бо оплаканий тисячотонно за убійними, які там захороненні).

Проходячи парком, звертали поважним поглядом увагу на 87 ростучих трьохсотлітніх патріархів природи – свідків тих варварських вбивств.

Павло Тимофійович дещо вагався у звірствах КДБ-кої сволоти, та одного разу я не втримався і сказав йому, що у мене є невідпорні докази цьому.

Зауважу, що страх і ризик у мене був, помітний, пам'ятаючи, що вже одного разу він не відстояв мого імені в переломний момент моєї Долі, коли я був безневинно звільнений з посади лісничого, за не планове будівництво обкомівської «хати» лісової пропаганди. То були – далекі часи, а тепер вісімдесяті добігали свого апогею.

Про невідпорні докази мною будуть описанні в наступних розділах...

Глава XXI. Чорнобильський слід

Чорнобильська катастрофа – техногенна, спричинена вибухом на четвертому блоці і подальшим руйнуванні енергоблока Чорнобильської атомної електростанції в ніч на 26 квітня 1986 року.

Довкілля, від великої сили вибуху реактора, було заражене неміряною кількістю радіоактивних речовин. Катастрофа вважалася найбільшою за всю історію ядерної енергетики, як за кількістю загиблих, потерпілих, так і за економічними збитками. Близько 200 тис. чоловік були евакуйовані з зони забруднення.

Ціною масового опромінення тисяч ліквідаторів вдалося до кінця травня 1986 року зупинити активне виверження радіоактивних речовин.

Про що можна говорити, коли пожежників, які приїхали ліквідувати пожежу, ніхто не попередив, що це була не звичайна пожежа, а горів реактор. Їх не забезпечили ізолюючими протигазами і вони через дві-три неділі відійшли в інший світ від гострої променевої хвороби. Ніхто не знав про радіацію. Навіть ті, хто працював тут, не мали жодної уяви. Після аварії утворилася радіоактивна хмара, яка накрила велику територію України. Люди, нічого не підозрюючи, мирно трудилися і невблаганно опромінювалися. Бандитське керівництво комуністичної партії проводило дитячі паради не тільки в Києві, а по всій території України. А люди на першотравневі свята (була сонячна спекотна погода – сади цвіли), роздівшись – садили картоплю. Розпочалася евакуація населення. Тільки, з якою підлістю. Щоб зменшити обсяг багажу, людей попереджували, що евакуація тимчасова (близько трьох днів). Було евакуйовано більше 30 тис. чоловік в Іванківський, Поліський та Васильківський райони. Під лозунгом «Даєм

новосілля достроково!» вінницькі будівельники споруджували у Васильківському районі житло для переселенців Чорнобильської зони по типових проектах «Союзпроект». Тут був розгорнутий домобудівельний комбінат на колесах по спорудженню житла садибного типу. Будівельники проводили вахту в наметовому містечку.

Будувалися 70 будинків запланованих трестом «Вінницяпромбуд», 30 будинків запланованих облагробуд, а Вінницьким облуправлінням лісового господарства було взято зобов'язання побудувати 10 будинків з розрахунку, що кожне лісогосподарське підприємство буде по одному будинку зі всіма надвірними будівлями.

Увесь комплекс будівельних робіт проводився під керівництвом начальника обласного управління лісового господарства П.Т. Твердохліба.

Заключний акорд – фото зодчих будівельників – керівного складу управління біля останнього зданого будинку (зліва-направо) 08 вересня 1986 року:

- Директор Іллінецького лісгоспу – Бондар А.О.;
- Директор Хмільницького лісгоспу – Курилюк М.П.;
- Директор Могилів-Подільського лісгоспу – Колос П.П.;
- Будівельник комплексної бригади;
- Керівник місцевих органів;
- Будівельник Хмільницького лісгоспу – Муляревич В.І.;
- Начальник облуправління Твердохліб П.Т.;
- Керівник місцевих органів;
- Директор Бершадського лісгоспу – Мазур П.П.;
- Головний інженер облуправління – Хватов В.Ю.;
- Інженер відділу будівництва – Олійник В.І.;
- Директор Крижопільського лісгоспу – Висоцький Я.Ф.;
- Директор Вінницького лісгоспу – Вознюк В.Ф.;

- Будівельник Вінницького лісгоспу – Колеснік В.Н.;
- Будівельник Ямпільської ЛМС;
- Директор Тульчинського лісгоспу – Лашченко М.Є.;
- Директор Жмеринського лісгоспу – Лашченко М.М.;
- Лісничий Калинівського лісництва;
- Керівник місцевих органів.

Глава XXII. Праця в лісозахисті була далеко, неспокійною...

Павло Тимофійович був у МЛГ на колгосп. Кінець робочої неділі. Його дзвінок:

- «Ти на місці?»

- «Ні. В понеділок їду у відрядження в Могилів-Подільський лісгосп на 10 днів.»

- «Не виїжджай. Зачекай – є розмова.»

Ось її суть: - «Хоч ти впертий на підйом, але ця чаша видно тебе не обійде! Мене на колгосп розпікали до каління, чому я не виконую наказ №120 по МЛХ від 07 травня. Три станції захисту лісу уже оформлені і укомплектовані кадрово, а Вінниця ігнорує його виконання. Так що запрягайся і приймай керівництво. Не надовго – твоя справа організувати роботу, підібрати кадри за штатним розписом. Не будь бажання працювати – повернешся назад в облуправління. Давши згоду на тимчасовість, я не відав, що вона промайне майже десятиліттям, бо я ніколи легкої роботи не вишукував.

Він то добре знав «прелесті» заново створюваного підрозділу: ні житла, ні транспорту, ні контори... ні листка папири і того ж олівця – голий штатний розклад з мізерними ставками. До цього ж він запрошував п'ять спеціалістів різного рангу, але ніхто не погодився прийняти голу не прибуткову роботу.

Якщо я раніше відмовлявся від його рекомендацій головного лісного підприємства за межами Вінниці, директора Ямпинського лісгоспу (через МЛХ), та начальника мисливського господарства області, то тут був край.

Потрібно сказати, що на протязі найжорсткіших років, за час перебування станції захисту лісу в підпорядкуванні облуправління, Павло Тимофійович всіляко підтримував наш колектив без зайвих проволочок.

А потім мужики-спецам з міністерства лісового господарства захотілось більшого пурису з приставками «генерально геніального» керівництва – то життя стало нестерпним. Вінницьку станцію захисту лісу приєднали до Покотилівки Харківської області, утворивши «об'єднання» і «прелесті» нашого життя під його мудрою опікою можна наглядно ознайомитись з документальними матеріалами:

Лист Міністру лісового господарства Республіки Україна Самоплавському В.І. від 30.09.1991 р

Акт капітального ремонту установки ГАРД МН, доведеної до ручки отим «об'єднанням» від 15.04.1993 р

Лист Морозу А.П. і Кучерявенку В.І. від 30.04.1995 р

Лист Міністру лісового господарства пану Самоплавському В.І. від 25.08.1995 р.

30.09.1991 р.

01-05/95

Міністру лісового господарства
Республіки Україна
г. Самодієвському м.п.

«Мініцька мікоеласна станція захисту лісу (Мініцька, Кіровоградська, Одеська, Хмельницька області) створена згідно наказу № 120 від 07 травня 1987 року. Цей уже п'ятий рік станція докорінно покращує захист лісів від шкідників і хвороб та відхиляє якість проведення лісових заходів.

На час утворення станції в її зоні нараховувалося 66,5 тис. га. особаки шкідників, інтенсивно проводилися заходи (забезпечення та лісними мірами боротьби-інтродуційним та внесеним екскурсантами і автомоделі) вогнища шкідників завдовж до 7 тис. га., т.б. 10,14.

За цей час в лісовосстановлення не внесено ні одного лісодержателя.

Станція з часу її утворення не укомплектована спеціалістами із-за відсутності кваліфікації. в Мініцькому і Хмельницькому №0 лісничальники одержали, а в Кіровоградському і Одеському №0 лісничальники переведені в інші місця при об'єднанні лісово-захистом не займаються.

Спеціалістами станції морально проводиться лісничальники ні обстеження на площі 90-95 тис. га. Більш сорока моральних амальді спеціалісти станції виконують на мікоеласних релієвних авто-урах та доповідями лісничальникам.

На комодальності в (Кіровоградському лісгоспозагосп станції тимчасово (ува 5 рік) було введено автомобіль ГАЗ-469 вилучено 1992 року останній кап.ремонт зробив не в 1984 році. Станом на сьогодні автомобіль повністю не придатний для експлуатації і не відлягає ремонту із-за відсутності запасних частин. цього часу на станції лісничальників не має.

«Мініцька станція, чи не єдина на території, який МЛР не надана допомога в лісничальників. хоч я. її наказу № 120 введено чепу за рахунок юнкієв Міністерства забезпечити станція автомобілем ГАЗ-469. Без автомобіля не можнає своєчасно контролювати санітарний стан лісів на такій великій території - (Хмельницьким-Хмельницьким-Хмельницьким лісгоспозагосп, як площа лісовосстановлення становить понад 600 тис.га. Станція не має можливості своєчасно проводити своєчасне лісничальники і хворобами лісу і приймати своєчасні рішення по лісничальникам. з лісничальниками таким по-хороше укомплектованість і вилученість кодрів станції.

Прошу вас знати можливість забезпечити станцію автомобілем.

начальник «Мініцької
мікоеласної станції захисту лісу

- С.І.Змерзлий -

A H T

від 15 .04.1993 р.

M. BINGOLIN

Комісія в складі заступника директора по виробництву БЕЗ-
ПІДКО В.А., лісничого ПАВЛАКА Б.А., техніка Ірчина С.А., во-
дія з/м КРАЗ - 254 свідати цей акт про те, що за період з 06 квітня
по 16 квітня 1993 року на установці ГАД-4 були відремонтовані
свідуючі змали, деталі та копіює самі установки:

Позніста замінено і відремонтовано-

-топіву систему -вартість топл.системи 636400 грн + 25% /націнка/ + 20% /ЩС/ = 925680 грн.

двигун на установці працював без фільтра топ.смазки, а тому топівна система повністю вийшла із ладу /не працювали форсунки, нормалізи шпундера і т.д./.

-позначено номер і дату придбання в запас, записався

-замінено 3 штанги /довністю погнутих /, вартість 700 грн/

-замінено довність проводку = 40 п.м., вагість 1200 гр.

-відремонтовано повністю стартер, вартість роботи і зап. частин 3400 грн.

- відремонтовано повністю насос, вартість роботи і зап. частин 2500 крб.

-ЗМІНЕНО РЕМІНЬ ВОЛТІЗАТОРА, ВАРТІСТЬ 500 КРБ.

-ремонт крихіт устаткування -витрачено 2 листи однієї, вартість 3000 грн.

- виготовлено циток керування установок, виготовлено скопи/зв'язано зал. прут на суму 500 крб/ та ін. деталі для пахвілення на кузові автомашини установок.

Наименование : _____

SEN. UNDER TO DO

-H. H. Henningsen-

Дієслова

-В.Ф.Шеповал-

Technik

- C. A. L. P. -

和計價

— А. М. СТРОВАНН —

Міністерство
лісового господарства України
**ВІСНИЦЬКЕ
СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ЛІСОЗАХИСНЕ
ПІДПРИЄМСТВО «ЛІСОЗАХИСТ»**

287108 м. Вінниця, вул. Маликовська, 33

Л.с. № 4 22р. № 01 02/21

«1» ж.

Міністерство

лісового господарства України
начальнику управління охорони і
захисту лісу
Морозу А. П.

копія

Генеральному директору об'єднання
«Лісозахист»
Кучерівченко В. І.

Колектив вісницького спеціалізованого лісозахисного підприємства після одержання телефонного роз'яснення гол. економіста Д. "Лісозахист" Звятицького В.А. про нарахування заробітної плати робітникам підприємства по 6-8 гривні / т.т. директору склад - 15 тис. грн/, не може погодитися з таким розміром заробітної плати. В результаті ставши на 3-х хвилин ще подано Звятицького про звільнення з роботи.

Коллектив підприємства не доводить порядок віднесення його до 6-ї групи по оплаті праці. Але і на яких термінах може взяти ті об'єкти робіт, які виконувалися на площі більше ніж 500 тис. га. наведена тільки для. Не маючи змоги та перспективи на нього / в основному працівники проживають в гуртожитках та на квартирах/, не мають транспорту, не мають повного укомплектованого штату спеціалістів, нарахувати, не мають нормальних заробітних умов та під лісом цілого ряду інших причин спеціалісти нашого підприємства не мають можливості в таких умовах на таку мізерну заробітну плату роз'їздити по віддалених.

Коллектив ОСДП "Лісозахист" звертається до Вас з проханням допомогти у вирішенні піднятих у листі питань.

Зід колективу В.О. гол. економіста *В.О. Звятицького* Звятицького В.А.

Міністру лісового господарства
України
п. Саволенко Р.І.

Вінницьке підприємство "Лісозаказ" створене в березні 1991 року на базі станції залізничного лісу. Терміново в грудні 1992 року був обурдифований колектив нового підприємства було підписано рішенням дати угоду на утворення об'єднання на базі Херківського лісозаказного підприємства. Своєю протокою від 21 грудня 1992 року колегія нового підприємства дала угоду на "добровільне приєднання" на таких умовах: проведення об'єднання загальною фінансуванням з наданням матеріальної технічної та наданням методичної допомоги.

Відомою відомо як і мова найближча група /до дитини/ н.р. /і найближча версія в галузі. З приєднанням до Херківського об'єднання колективом нового підприємства було введено всі мінімальні плати, які раніше наділялися нашому колективу об'єднання "Вінницьке" як то:

- плати з топилими нормами;
- виділення продуктів харчування по особливості;
- виділення у частку під будівництво;
- надання житла;
- надання продуктів та товарів придбаних по карті;
- виділення матеріально-технічних матеріалів, та інш.

За два роки "приєднання" нового підприємства ні одного разу повторення ні одного разу, ні один спеціаліст з об'єднання не приїхав до нашого колективу з наданням допомоги в роботі та проведенням методичних розробок.

За те як час "приєднання" проведено для комплексної реалізації в складі всіх головних спеціалістів з витратою 50 робочих днів і виключенням на підприємстві понад 25 робочих на суму 250 крб. Акти реалізації в колективі не обговорювалися.

За два роки "приєднання" нового підприємства ні одного економічного білету, ні одного аналізу про фінансування ми не отримали. За два роки нашому колективу не надіслано ні одного наказу про результати реалізації інших підприємств. За те наслідки про результати нового підприємства акуратно наділяють всім підприємствам.

Вантаж нового підприємства нова установа ГАРД в Херківському підприємстві для обробки осередків шпильових в ДДО "Херсоніс"

була розвалена / акт від 15.04.1993 року /. Інший підприємством вона була повністю відремонтowana, але моторни з потужністю була замовно забрана Харківським об'єднанням. А заводою забраної і нинішній автомобіль КРАС-2500. А нинішню підприємству було задано в автомобіль звання 1967 року ГАЗ-69, щоб не те що ремонту не підлягає, а й ... Нинішній і обладнання приваблює об'єднання "Вінницька" і передає нинішню підприємству.

В поточному році Міністерством лісового господарства України наділено 50 млн.грб на придбання автомобіля нинішню підприємству на придбання нового автомобіля ГАЗ-69, але були отримані, щоб його забрати.

Із-за відсутності стабільності в роботі, постійної відсутності матеріального заохочення та відсутності транспорту для відрядження - потік кадрів складає понад 50%, з чому щорічно на останній рік звільняються с лісознавців.

Прохочучи все вище сказане, в таких неможливостях покращити дано головним спеціалістом керувати на 100% як до Вінницького, де відсутні елементарні умови - відсутність готелю, їдальні, транспорту і неможливість придбання квитків в зворотньому напрямку просямо Бюро, Валерій Іванович, допомогти нинішню колективу і дати дозвіл, щоб колектив наш приїжджав, як і раніше тосто був призначений до ДД "Вінницька" .

Лист звернення підписали :

1. Зверзлий А.А.	заст.дир.по виробництву
2. Бодолан Н.М.	головний бухгалтер
3. Заріва О.Т.	прохідний економіст
4. Івант Т.А.	інженер по кадрах
5. Іванько А.М.	начальник відділу
6. Киспровський О.М.	прохідний інженер
7. Кистунський М.В.	інженер I категорії
8. Толкачов О.А.	інженер I категорії
9. Іванко Н.І.	інженер II категорії
10. Стрелітський А.В.	водій
11. Чудак В.В.	головний інженер
12. Змерзлий С.І.	директор

За все нагадане /де все правда/ ми готові нести відповідальність, в тому лист просямо на Бюро ім'я надіслати обласній Раді народних депутатів та розкрити обласною газетою.

На останній лист Міністру хочеться пригадати пророче сакрамент Павла Тинофійовича «пиши, пиши- допишешся». Так воно і сталося. Мене терміново викликали до міністерської управи. На міністерські очі я не був допущений, а святотатство відбулося – передбаченим заступника – заїждженого русофоба (Господи! Скільки ж вони крові попили з нашого народу!)

Його, як і інших коваліків – «усміритель» (начальників економічного управління, управління охорони і захисту лісу, кадрового управління і самого геніального лісозахисного директора) не цікавили недоліки в роботі Харківського лісозахисного підприємства викладені у листі до Міністра.

«Свірепое лице і хищнический взгляд» палав до мене таким гнівом, що в Карпатах землетрус зчинився!

- «Кто ти такой?! І як ти помел поднять бунт против системы?!» А найбільше його бісило те, що лист наш колектив підприємства направив обласній Раді народних депутатів і обласній газеті «Вісникчина».

І коли я відповідав на всі питання чистою українською материнською мовою (не суржиком), його заділо за живе:

- « Все говорят на общепонятном языке, а он не может»

Я відповідав казистому московському посіпаці, що живу на своїй рідній землі, і батьки мене навчили охороняти її на рідній українській мові. І подумалось тоді:

- Україно, Україно! Оце твої діти...

Звільнити мене з роботи вони не мали підстав, бо я чесно з добірними знаннями фахового працівника виконував всі завдання. Я не займався крадіжками, п'янками і не крав, але й не прогинався і не носив подаянній на підносі, бо не було кому і не було за що. Тому я не негідний таким сатрапам. Умови праці стали нестерпні і мною була написана заява на «добровільне звільнення».

Глава XXIII. Врівноважений характер головного лісничого завжди заспокійливо діяв на Павла Тимофійовича

Людмила Миколаївна і Павло Тимофійович майже одночасно поступили на роботу в обласне управління лісового господарства, в другій половині шістдесятих років.

Вона ще зазнала тісноту і невлаштованість в роботі облуправління по вул. Котовського, де воно займало тупиковий закуток першого поверху старого приміщення колишнього місцевого суду. (присутствія)

Про облаштованість працівників апарату управління в чотирьох кімнатах мною уже згадувалося раніше.

Робочий стіл Людмили Миколаївної і мій були навпроти.

За мною керував начальник відділу лісозаготівель, а за нею керувала працівниця лісокультурними справами.

Вона тактовно завжди посміхалася і не звертала уваги на тісноту і не облаштованість. Тепло її карих очей випромінювало таку милість і чарівність, що відвести погляд було неможливо. Та й і краса була своя – не позичена і ореолом сіяла.

Павло Тимофійович дорожив дружбою і теплими відносинами з Людмилою Миколаївною.

І було чого і було за що!

Якщо він деколи наводив на себе офіціоз, тоді, як за нею такого нікого не водилося. Завжди порядність, скромність, уважність, ні на грам не показати зверхність, задиркуватість і все згладити пишною посмішкою вуст і теплом людської ласки.

До приходу на роботу Людмили Миколаївної, в облас-

ному управлінні лісового господарства посади Головного лісничого не було. Гладкий Терентій Семенович – був одночасно і гол. інженером, і гол. лісничим, і заступником начальника.

Тут були обмеження – канони, якими передбачалася посада Головного лісничого в штаті облуправління, при наявності лісів у ДЛФ на площі понад 250 тис. га, а площа лісів держліс фонду управління сягала в межах 215 тис. га.

Та, через деякий час, по інтенсивному веденню лісового господарства, докорінно змінилися навантаження. І постало питання про введення посади гол. лісничого управління.

У вирішенні цього читання найактивнішу участь приймав Павло Тимофійович, проводячи перемовини з Міністерством лісового господарства. Така посада була введена і її заслужено зайняла Людмила Миколаївна.

Про Людмилу Миколаївну мною написаний нарис, який надрукований в книжці «Чуття власної гідності».

Та про її добрі справи напишу і тут.

Тільки, завдячуючи її винахідливості, невпинного клопотання і, можна сказати, хоробрості контору обласного управління лісового господарства перемістили на головну вулицю міста з добротними робочими кабінетами. Та все добре – не може бути добрим, – був один недолік, про нього я писав раніше. Навпроти наших вікон бувовнів кривавий ідол з піднятою рукою на північ, що в двадцятих роках втопив у крові молоду українську державу.

Працювала вона солідно і в повній мірі віддавалася роботі.

Дуже переживала, коли її академічні однокурсники підводили по роботі, допускаючи промахи. Робила дружній нагоняй. І ніколи зла не носила – ось у цьому і була її краса і сила.

В ту пору ми зачитувалися творами самвидаву про Роспутіна, про Софію Потоцьку, та інш., недрукованими творами Олексія Толстого і любопитство і молодість своє брали. Читала вона їх з цікавістю. Перечитував і Павло Тимофійович з Катериною Іллініною.

Вона проводила здоровий образ життя, уникаючи прийомів (за виключенням етикету). Надзвичайно мало хворіла – вона сама була здоров'ям і випромінювала його. Мала нахил лікувати маму (яка її дуже ніжно називала Люсенька), себе і діток лікарняними травами.

Про що я мав неодноразове замовлення в їх заготівлі і доставці, працюючи лісничим.

Дуже любилася своїми дітками – Танею і Олічкою, коли вони після уроків забігали до неї на роботу. Вона так ласкаво їх пригортала, розпитувала за успіхи і дуже хвалила за охайність і послухність.

...У квітневу пору, на передодні від'їзду Людмили Миколаївної, я отримав почесне запрошення від Павла Тимофійовича і, безумовно, від Людмили Миколаївної: провести пам'ятний день розлуки на природі.

Дійство відбувалося не так аж весело, але й не сумно.

Світлин було зроблено чимало. Майже всі вони роздані.

Декілька я залишив і собі. Шановний читачу – ось перед тобою знімкування на згадку: А в вечорі наступного дня на прощальному Застіллі вечоринці (дуже хотілося, щоб це були веселі гамірні вечорниці – але...) мені випала честь сказати прості й зворушливі слова, в яких було стільки зворушливої інтонації, що в декого збігла й сльоза:

Людмила Миколаївна. Павло Тимофійовичі дочка
Людмили Миколаївни – Таня.
Фото автора 1983рік.

*Катерина Іллінічна – дружина Павла Тимофійовича, дочка
Таня і Людмила Миколаївна.
Фото автора 1983 рік.*

Павло Тимофійович з донечкою Людмили Миколаївни –
Танею. Фото автора 1983 рік.

*Людмила Миколаївна з донечкою – Танею.
Фото автора 1983 рік.*

Павло Тимофійович, як завжди, був у своєму «стилі» (як він поправляв «штилі»). Розповідав багато цікавинок і сміхотворних билей, а то й просто анекдотів, за що від Катерини Іллїнічної отримував похмурі зауваження. А я свою справу – фотографування виконував сумлінно, в повній мірі із великим задоволенням.

Поготів Павло Тимофійович, з властивою йому інтонацією, сказав:

– «Ну ти «дайош»! І навіщо ти з такими настановами її проводжав?!»

На що я з сумом відповів:

– «Павло Тимофійович, ви ж бачили і відчували яким я голосом говорив. У мене підхлюпувалися озерця так як і в неї. Мені жаль розлучатися».

На що він задумливо відповів:

– «Да, дуже жаль!»

І на закінчення хочу сказати: Її заслуги не в посаді (головного лісничого), не в заслуговуванні нагород («Заслужений лісовод України»), а в людяності великій – великій, яку в управлінні всі працівники вшановували понад усе.

Нині Людмила Миколаївна проживає в далекій Москві.

З роси й води їй, Господи, дай многая літа при доброму здоров'ї.

– І сам свій жаль виказав словам «Леоніда Глібова».

*До тебе, люба річенька,
Ще вернеться весна,
А молодість не вернеться,
Не вернеться вона!..*

Глава XXIV. Родина Твердохлібів із села Орлівки Тульчинського району тричі спасала єврейських діточок і жіночок у скрутні часи

В першому випадку була врятована ще молода жінка з дитиною, коли 1941 року із Тульчина через Копієвку-Орлівку гнали німці колону євреїв в лагерь, який був у Печорі. На колону було важко дивитися, бо по болотистому бездоріж'ю люди йшли хто в галошах, хто з обмотаними ногами, а хто й босий. Йшли старики, а більше жінок і дітей, і чимало жіночок тримали на руках своїх діточок. У 1932-33 р в с. Крищенці жили 6 сімей євреїв повтікали у Тульчин. Під час голодомору-геноциду 1932-33 рр багато єврейських родин, щоб не померти з голоду, втікали із сіл до Тульчина. Там і проживали до початку війни. Тому й така чисельність їх була.

Уже сутеніло, коли колона проходила цепочкою біля обісця Твердохлібів, яке гороженим плотом, воротами і фірткою впиралося у цю сільську дорогу. Сусідський хлопчик і Павлик Твердохліб стояли біля воріт і спостерігали за цією драматичною подією. І ось, коли впереді старики дідусь і бабуся знепритомніли від втоми і попадали, утворився затор.

Німці, що гнали колону, скоренько підбігали, щоб розчистити таку сутолоку. А в цей час навпроти хлопчиків зупинилася молода жіночка з дитинкою і благально попросила відчинити фіртку, і, коли Павлик її відчинив, вона миттєво вскочила в проїом і що було духу побігла в садок і там заховалася.

Батько Павла Тимофій Олексійович саме повернувся з оточення аж з під Дніпропетровська і коли колона

пройшла за село, знайшов утікачку. Їх відіграли, помили, переодягли, накормили і вклали спати. А вранці Тимофій Олексійович коником навпростець, минаючи допитливих людей, відвіз їх в Нестервар під Тульчином, де в жіночки була родина і вона могла там сховатися.

У другому випадку було складніше спасти трьох єврейських діток від Печорського лагера.

Коли Тимофій Олексійович вийшов з оточення і добрався додому, то тут уже господарювали румуни.

На загальних сільських зборах його обрали секретарем примарії заочно, бо на зборах він не був (обдуманно). І, коли він звернувся до префекта в Тульчині, щоб той відсторонив його від цієї роботи, то чуть не попав в Концлагер під Тирасполем. Префект почав по руминському кричати: «Фуж ла драку Шталін мерже лягер Тірасполь репгеди», що в перекладі – Іди к чорту Сталін підеш в лагер Тірасполь і то бистро! А через перекладачку сказав, якщо ти завтра не приступиш до роботи секретарем, то тебе заберуть в лагер і там ти сконаєш. І він змушений був приступити до роботи секретарем сільради, яка знаходилася в одному будинку з жандармерією.

Одного дня до сільради прибігли дітки-пастушки і, знаючи Тимофія Олексійовича, розповіли йому що в Липниках, де вони випасали корівок до них підійшли в порваній одежі трійко єврейських діток і просили хліба, бо дуже були голодні, а ховаються вони в тій нежилій хуторській хатині.

Дітки розповідь виказали необачливо, бо рядом сиділи старший сільський поліцейський і жандарм руминський. Сільський поліцейський застріг коней і поїхав в урочище Липники, а там знайшов хлопчиків і привіз до жандармерії, щоб їх відправити в лагер. Розмістив їх в одній кімнаті і закрив на висячий замок, а ключ забрав із собою. Коли він пішов додому то Тимофій Олексійович уже роз-

шукав буханець хліба, щоб їх підгодувати, підізвав до вікна і показав як відкрити зацілки. Передавав їм хліб і розказав, як їм (серед них був старшенький, який все зрозумів) по цій ж дорозі, що вони їхали з поліцейським йти далі, не заходячи в Липники, пройти через ліс і, не доходячи до села на узліссі побачити будинок-кордон – там проживає дуже добра людина – лісник отож він дасть вам раду.

В третьому випадку уже жінки проявили велике милосердя – дружина Тимофія Олексійовича – Фрасина і сусідка Марія, які прийняли жіночок єврейок, що втікли із Печорського лагерь. Прийняли їх в хатині, де ніхто не проживав і весь час допомагали їм продуктами, особливо хлібом, мукою, крупами та іншими. В Тульчин вони не могли повернутися, бо там їх знали. А звали їх – старшу Кісіль Хонка, а молодшу Воя.

І ось, коли в 1946 році Тимофія Олексійовича судив Вінницький трибунал після року ув'язнення, за якого його провину під час окупації на посаді секретаря сільради, то на суд приїхала єврейка Кісіль Хонка і стала свідком на його захист. На неї суддя і прокурор звернули особливу увагу і стали чемно задавати питання. Ось що вона розповіла, що цей чоловік (тобто Тимофій Олексійович) в такий трудний для нас період нам допомагав, давав харчі, попереджував і покривав нас від жандармів, які нас хотіли впіймати і вбити, або відправити в канцлагеря.

Про цю людину я знаю багато. Він має велику людяність і повагу до людей, особливо до євреїв, які так жорстоко настраждалися, щоб вижити в фашистській неволі.

Про його людяність відомо, ще з тридцятих років, коли він працював у сільській раді секретарем с. Орлівки.

Розкажу, як це було. З села Копіївки в с. Орлівку привели шість чоловіків заарештованих червоноармійців. В полон їх взяли заможняки, вчинивши розбій над заго-

ном і їх розоружили (деяких і вбили). Їх покидали в погреб біля кооперації. Там вони сиділи голодні два дні. А на наступний день мали з ними розправитись. Момент був напружений і ризикований. Так ось, Тимофій Олексійович домовився з головою сільради Перешиваним Прокопом Тимофійовичем, що їх потрібно терміново рятувати. Він знайшов їм притулок у Брежіцької Марії, яка жила одиноким на віддалені від центра села. І в нічний час відкотили грубі колоди, якими були підперті вхідні двері і почули печальні благальні голоси з льоху з проханням звільнити їх, так як вони нічому не винні. Їх особисто по два чоловіки Твердохліб перевів до Марії. Господиня наготувала картоплі із засоленими огірками та хлібом. Познаходив він їм взуття та одяг, які були з них зняті. Через два дні в село вступив великий кінний загін і забрав спасених червоноармійців. Прознавши від них хто їх спас, командир загону особисто пожалував руку Тимофію Олексійовичу і висловив велику подяку за те, що спасли життя наших людей. А до цього – записав у книжку його фамілію, ім'я та по-батькові.

І це ще не все. Через деякий час його визвали в Тульчинський полк, де його особисто приймав командир полку – привітався рукою і сказав Спасибі за збереження життя наших людей і видав довідку про такий вчинок, завірину підписом командира із печаттю, штампом і датою. Ця довідка не раз йому ставала в нагоді.

А тапер хочу сказати, продовжувала Кісіль Хонка, що він і під час цієї війни допомагав партизанам в заміні возів на сані (коли випав великий сніг), додав теплий одяг, харчі, і головне не виказував жандармерії, що партизани заходять в село і отримують допомогу.

І на самий останок:

- Я дуже прошу Вас судді відпустіть цього доброго чоловіка, бо він нікому нічого не винен.

Суд трибунал виправдав Тимофія Олексійовича і ви-

пустив на волю і виніс окреме провадження, що він може на цих наклепників, зависників подати до суду. На що Тимофій Олексійович сказав, що Бог їм суддя.

А було їх троє – один щез з села, інший покінчив життя самогубством, а третій вкалічив.

Виступаючи у Верховній Раді України, на вшанування пам'яті трагічних подій у Бабиному Яру, Президент Ізраїлю Радвен Рівлін допустив некоректності щодо української нації.

За його висловом близько 1,5 мільйона євреїв були вбиті на території сучасної України під час Другої світової війни і серед калабораціоністів було багато українців.

Прошу, пана! А, як це назвати, коли люди ризикуючи своїм життям – спасали життя іншим?! Це – подвиг! Його не можна трафаретно розкласти, вималювати і, даже, випестувати – це віковичний спадок української нації, який передається від роду до роду через тисячоліття.

Українська нація завжди була, є і буде чутливою до страждань інших і розділятиме загальнолюдські інтереси.

За дослідженнями самих же ізраїльтян: на боці фашистської Німеччини – брали участь біля 200 тис. євреїв,

-у тому числі 2 фельдмаршали

-понад 60 генералів

-на чолі з євреєм помічником Гітлера Гейдріхом, що керував гестапо розвідкою контррозвідкою (University Press of Kansas, 2002 р.)

Та час усе лікує...

Нам би - українцям - не зазірно було б повчитися, як євреї втративши інституційну державність, розвинули свій етнос у рамках своєї старосєврейської (давньосєврейської) мови - іврит.

І слава Богу - це дало он який результат! Вона стала державною мовою!

Глава XXV. Слово до прожитого і пережитого.

Павло Тимофійович мав природжений дар – феноменальну пам'ять, та філософський склад розуму. Таким даром він дуже пишався та вміло використовував при спілкуванні. Комунікабельний від природи він вишукано знаходив спільну мову з людьми, легко спілкувався з людьми старшого віку. А своїми високоерудованими знаннями даже захоплював їх, а ще краще заворожував сміховими білями та анекдотами.

Приїжджаючи в село «на побивку», проїзжав тихоходно, не розганяв галасливих курей, а біля лавки (крамниці), де на лавках сиділи красуні – молодиці (бабусі) виходив з машини, присідав біля них і чемно вів бесіду на всі питання суцї. Мав селянську мудрість.

Вислуховував сільські новини. Якщо хтось розповідав щось не цікаве, то говорив батьковими словами « навіщо ти збираєш підкови з убитих коней». А коли хто повідомляв цікаву новину, відносився з недовірою «найшов відкриття! Перенесення моцїв в жандармерію із кабака».

Він знав зворотній бік життя, через те не харцизився. І, як за Пушкіним говорив: «В князя на престол, не пригал из хохлов».

Зустрічі з малою батьківщиною завжди відбувалися емоційно і з великим враженням про своє дитинство. Пригадував, як в селі їли смачні чіпи – це нащипані кульки з кукурудзяного борошна, або самі баранці вижарані з намоченої кукурудзи.

На свята його завжди запрошували в гостину, де він окрім гарних слів – билиців і анекдотів, часто вихлюпував українські пісні свого дитинства, і старші за віком тихенько йому підспівували, а то й сльозу пускали.

У нього було море тостів – що у світі мостів. І часто під кінець okazji він говорив «Щоб не була обіда – давай вип'єм за Твердохліба». Сам він горів кипучою енергією до життя, через те не любив нечесних, повільних, лінивих і самозакоханих. За результати роботи говорив, що не все те золото що блищить. Коли сніг злиняє, то весна покаже хто де паскудив. Аж, розводячи руками, прибавляв – «поки товстий схудне – то худий здохне».

Ніколи не рибачив і не мисливився (за винятком показового «присутствия») бо мав до цього примітку: - «рибалка і зайці призводять у старці».

Ходив до церкви і, як згадує в своїй книжці, мало не став на божником. Через те шанував феномен людського творіння «Отче наш», де навечно святиться ім'я отця, сина і святого духа. А при христуванні Христос тричі воскресає – воістину воскресає. Знав і глибоко шанував тріаду закодовану у нашого народу – призвіще, ім'я і по батькові. На відміну компартійним «бонзам – бомкам» (ей, ти! В кращому разі звернення пофамільно) він пам'ять і шану надзвичайну мав і, особливо, що стосується імен та дат.

Не мав він потягу до особистого збагачення йому і відсутні були такі риси, як жадібність і гроші. Не марив він тойотами, лексусами, мерседесами. Не розїзжав по курортах, а щорічні відпустки проводив, як не в своєму селі, то на батьківщині дружини. Не було у нього і впомену за-

будувати віли-котеджі – чотирьох поверхові маєтки, набирати участки землі, а тим більше захоплювати ліси державного лісового фонду під мисливське господарство. За свою безпеку ніколи не думав і не відчував страху. Мав поміркований розважливий погляд: на кожен товар є споживач, так що не марікуй і не плач. А знайшовши гроші – обов'язково перерахуй. Для того у людини і казан, щоб у ньому щось варилося. Жив економно – мед потрібно їсти шилом. І не розбіжишся – з глечика можна випити те, що в ньому є. І не пхався він ні в народні, ні в наукові кандидати. Бо для цього, як він казав, потрібно глузд мати.

Уже в старшому віці часто жалкував, що колись і ми були молодими і були при посадах, але на все свій час і то не було б так грішно, якби не було смішно. Тож коли не бачиш очей людини – то і її не видно. Завжди був відвертий і часто мав оригінальну думку. Честь за могоричі не приберав: все в ціні було на правду. На відміну від інших він не мастив чорною фарбою минуле, аби бути пушистим і контрастніше виглядати біленьким, а жив як жилося...

Потяг до кар'єри умірено зберігав, тому й для влади був «зручним» але чимало робив добрих справ для працівників апарата і цехових підрозділів.

Керівного працелюбства йому не займати. Був вимогливим до всіх працівників, але найперше й до себе. Його заряд енергії випромінювався досконалістю, що притягувало багатьох спеціалістів трудитися під його керівництвом. Дивіз його був: бути - чи не бути, тому й битва велася на всіх фронтах.

Як і у всіх людей є недоліки, то і в нього вони були. Він часто грів чуба (пітнів) і для цього в кабінеті завжди був чистий випрасований рушник, яким він смачно витирався.

Курити – кури́в та без глибоких затяжок, а так, щоб курилося., як він казав, щоб пах «мужчини» був. Бувало, що

і на корок наступав, але знав міру і де, коли і з ким.

Третю Господню заповідь не здійснив.

Першу – перевершив: збудував хату і не тільки.

Другу – на багато перевершив: посадив сотні то й тисячі гекарів лісу і цим себе уславив на віки.

А ось третю виконати не судилось – лелека йому не приніс діток. Таку ж ваду мали і три його попередники.

Був він прозорим і доступним, як шовкова трава. Мав дуже цікаву поблажливість. Ніколи з кабінета не випроводжував спеціаліста апарата з нагоди присутності «іногороднього», або і вищих посадових осіб. Завжди вислуховував прибулого в присутності інших. І ніяких тайн. На відміну сучасним «правителям». Мав системний напівжартовний, напівюморний говір: пиши, пиши – допишешся, говори, говори – договоришся. Любив повторювати западенську поговорку: - «А земля ся крутить, а земля ся вертить – ніц на місці не стоїть», а тому – ялось воно буде, бо такого ще не було, щоб ялось воно не було.

Пам'ятав, що краще самому бути спостерігачем, ніж бути піднаглядним за двох причин: не бути задоволеним, бо ним займаються органи ОБХСС і, навпаки, небути не задоволеним бо таким займаються органи КГБ.

Він в душі погоджувався на велику несправедливість в житті, але зовні «портрет» (за його висловом) був чистим. Немалу роль в його світогляді відіграло партійне навчання (ВПШ) і партійна робота в органах влади. Через те не мав майданного потягу, який я його відбув у повній сув'язі. Не сприймав він того, що патріоти діяли не з метою особистого збагачення, а, навпаки, віддавали своє, бо в душі носили царство священої «підземної» України, якої не бачили і не хотіли чути партійні функціонери. Але ж вона була, є і буде, у якої – свої підземні ріки, озера і моря...

Ми мали не один раз довготривалі довірливі бесіди і розмови про проблеми малоросійства і про владні струк-

тури (за провидцями Донцова й Маланюка), про рабську ментальність – а це коріння слабості у відстоюванні національних інтересів на своїй богом даній землі. У мені він відчував фермент потенційного спротиву, бо знав, що я завжди хотів Волі Соколиної і любив Україну понад усе. Та все тарувалося московсько-радянським трактом у смак бандитського кодла. Прихованою енергетикою він не завжди керувався, а важливі пізнання охоплював чуттям власної інтуїції. Такі позивні не завжди зберігали тепло рук і душі, зате справлялося враження напрочуд зворушливе зі своєю глибокою філософією і умінням гарно висловитися.

Мав він далекоглядне стратегічне мислення і вроджені здібності організатора. Через те добре орієнтувався у ситуації. А ще він був неабияким психологом. Умів переконувати та не завжди. Приватна власність для нього була недоторкана. Хуже було, як уже згадувалося, з національною самосвідомістю.

У процесі торування життєвого шляху і професійного зростання він здобував знання, пізніше – навики, а вже потім до нього приходив досвід. Адже небагатьом людям вдається дійти справедливої мудрості, а тим більше – жити і працювати, досконало володіючи нею. І хоч, як не важко йому було, часом із собою доводилося боротися, він правду впроваджував у життя з надзвичайними потугами.

До лица Павлу Тимофійовичу такі життєві довершення – лісопромисловця, бо пройшов шлях від майстра лісорозробок до генерального директора Вінницького обласного управління лісового господарства.

Йдучи до своєї мети – керівника лісовою отраслю, він не хворів тронною алергією для її досягнення, не нехтував довірливими людськими відносинами і зміг уникнути такого явища, як зло. За сучасним виміром – тріади:

макіавелізма – не хитрував у житті, не впадав у психіатрію – не був імпульсивним і жорстоким, не хворів нарцисизмом – не був людиною без совісті.

*Дачний будинок Павла Тимофійовича
забудови 2000-х тисяч років. Фото
автора 2005 рік*

Про те мав гординю, коли про себе говорив: «От головка!». Мав вираз обличчя завжди з о с е р е д ж е - ний, непідробну схвильованість і зблиск притомлених очей, зате щоким завжди горіли рум'янами. Уже з віком на обличчі мав

темні тіні, тільки йому відомо з яких причин пережитого, але завжди був охайним і акуратним. В цьому, певно, чимала була заслуга дружини – Катерини Іллінічної.

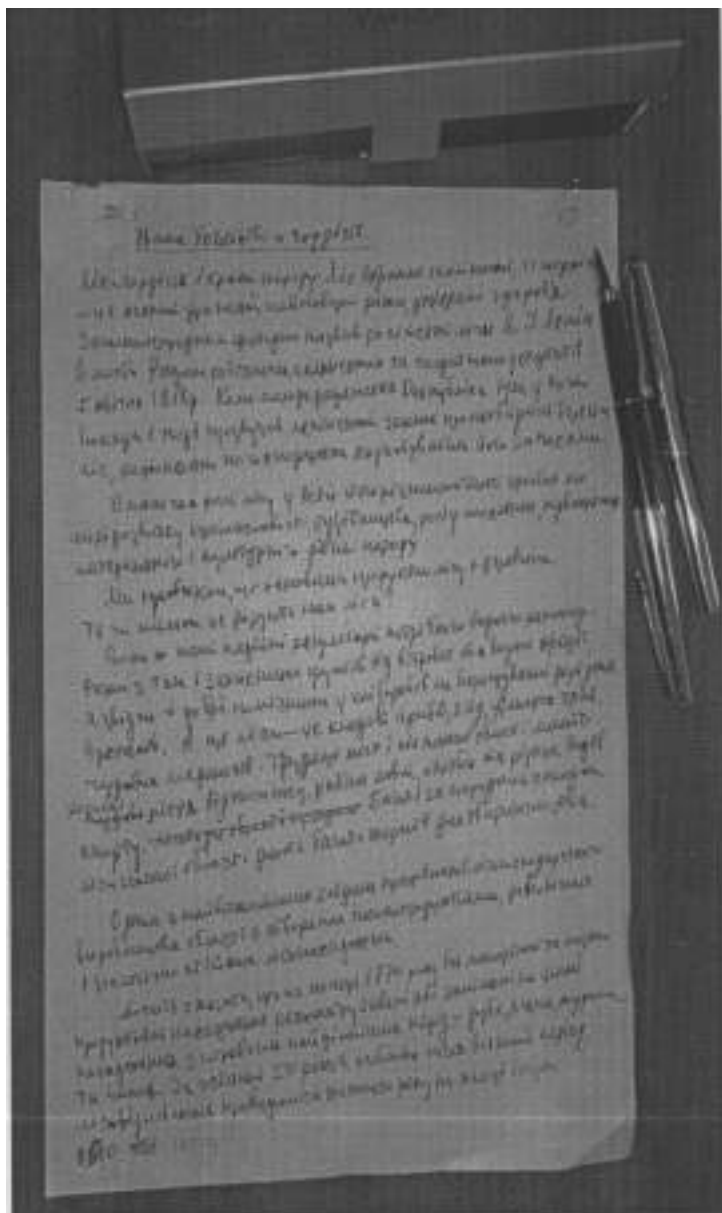
І не можу не сказати про нагороди. Павло Тимофійович не був ласий до них. Не мав він потягу до цієї цяцькової біжутерії. Бо, щоб її отримувати – потрібно було «прилизуватися!».

Але мав неприховану «фурію» до вищого лісівничого керівництва, коли воно зволікало (тормозило) присвоєння йому звання Заслуженого лісівника України.

Тільки, завдячуючи партійному керівництву області, яке враховувало копітку його працю на протязі більше двадцяти років, дійство заслужено відбулося. Але все за того, що він не вислужувався і не возив на підносах подаяння. А жив і працював справедливо за людською совістю.

*Павло Тимофійович займався ремонтом віранди коли
я йому приніс кущі угорської смородини. Фото автора
2011 рік.*

Автограф Павла Тимофійовича

Павло Тимофійович мав справдешню лісівничу репутацію. Був знаним і шановним керівником обласного лісового господарства. Йому не забудовувалися маєтки, приватні кабачки з басейнами, не арендувалися сотні гектарів землі, не захоплювалися лісові урочища для ведення приватного лісомисливського господарства, не мав він потягу будувати у два-три поверхи дачні будинки, не купував мільйонних іномарок, користувався лише службовим автотранспортом, жив з дружиною в малогабаритній квартирі.

В нього й гадки не було маякувати. Жив за батьківськими заповідями й ласкою природи: не тягнув і не захоплював стратегічно – дефіцитних шпилькових і дубових лісосік. До копійки був тісний (мається на увазі – марнотратство), а гроші, які знаходив – то обов'язково перераховував.

На якій би висоті свого життєвого рівня він не був, його завжди супроводжував нахил до повчальних порад, сміховинок-юморинок та затійництва.

Ось як він про таємництво чижа, сови й сороки розповідав то і бджіл не оминав.

Коли в селі нашіптують новину, то просять: «Ти ж нікому не кажи!» Ти ж тільки скажи... Ой, леле! Буде знати чиж і сова і людей пів села, а якщо про це буде знати сорока-білобока що з хвостом на два боки – то рахуй все село буде гомоніти. А про бджоли казав: - «От чого, медпрацівниць пасти в житті не доводлося. А от мед – завжди смакував шилом».

І на додаток для спомину його автограф і золотопері китайські ручки, одну з яких він надарував автору цієї книжки, який і зберіг її як реліквію

Глава XXVI. Всіх нас очікує одна обитель

Із двадцяти шести глав – найважче писалася остання...

Уже більше п'яти років (від 13.01.2012) душа Павла Тимофійовича витає серед зір вічності. Ця обставина зумовила мінор заголовка до заключної частини його життєопису і, щоб живучі пам'ятали, що всіх очікує одна обитель.

Людина живе й трудиться, щоб залишити знаковий слід на Землі. Тож його набутки відданні сповна лісівникам наступних поколінь і будуть шануватися як «boni patris familias» (доброго батька) жив він не підбитим птахом, а мав орлиний політ в безкраїм небі і був очільником не місцевого значення. Він заслужено першу половину свого життя працював на своє ім'я, а на другу – ім'я працювало на нього. Окрім того, що сіяв добре, розумне і вічне – він підсівав ще й силу духа невмирущу.

Він не квапився в інші світи, перемагаючи душевний і фізичний біль. Знав, що перехід на іншу планету – процес закономірний і невідворотній, бо уже сягнув межу перебілого віку, але мужньо ще тримався, маючи відчуття національної гордості і честі.

Не раз він говорив, що багатство не працею нажите – не білим, а чорним птахом промайне і за собою все спопелить.

А з тим: що візьме час, що візьмуть люди – та все, що людям ти віддав – оте й твоє буде.

Ніхто не звинувачував його у якихось вигодах: ніколи «до корита» не рвався, нікому не підслужував і не просив преференцій для себе. Ніхто не звинувачував в отриманні елітних участків землі під забудову (як усім) і не продавався за посаду.

Та всьому є початок і всьому є кінець.

*Орліська церква, в якій молитовно
відспівано Душу померлого і церковні дзвони
йому у вічність хрестами помахали...
Похоронний куточок, де вічним сном
спочиває Павло Тимофійович і його батьки.*

*Кам'яна стела про Дубовий Гай на
честь Павла Тимофійовича Твердохліба.
Ростіть, ростіть славнії дубочки, все
вгору та вгору, пам'ять сина України
бережіть у любую пору...*

Епітафії важко писати. Їх кожен носить і розуміє в глибині своєї душі, бо пам'ять – то наша печаль, а горе безкінечне.

Відспівали йому соловії й відшуміли Подільські діброви, від хлюпотіла славна Сільниця – ріка, а дзвони церковні навіки христом помахали.

І ніхто не скаже, що тільки й сліду лишилося на нашій землі, що в імлі так біжучи розтанув, як останній пізно-осінній лист печально у вічності канув...

А відійшов у вирій Лицар Подільських Дібров.

Про це будуть пам'ять нести висаджені в сквері на його честь красені дубки і передавати її наступним поколінням й пока сонце в небі сяє, його не забудуть...
Амінь!

м. Вінниця 2015-2016 рр

Зміст

Переднє слово автора, або Час минає, а злидні залишаються...	3
I. Вступ	7
II Родина Павла Тимофійовича Твердохліба.....	10
III Слово про сина родини Твердохлібів Павла казано... ..	15
IV Праця – була його сонатою.....	24
V Про прочитане – і недочитане, або розказане і недомовлене..	29
VI Лісопромислова діяльність–велика мета і великі звершення..	34
VII Як там контрол?.....	47
VIII І таке було: коні ситі – б'ють копитами.....	52
IX Що будеється тайно, то стає явно, або незавершене горе-будівництво.....	55
X Еліта – «аеліта».....	62
XI Лісівництво – це праця з усмішкою.....	98
XII Кадри не кадрилль танцюють, а керують, та ще й як!.....	104
XII Как у нас, ка-к у Вас – Ка-у-нас?.....	109
XIV Мисливство і рибальство.....	117
XVI Анекдотне диво Павлика, Павла, Павла Тимофійовича.....	129
XVI Пісенне диво Павлове.....	142
XVII Про книжки «Лесная соната» і «Лесные мотивы Подолии».....	154
XVIII У правди є тільки один шлях – правда.....	160
XIX Гріхи содіяного не забудуться... ..	175
XX Важке спізнання справедливості.....	181
XXI Чорнобильський слід.....	186
XXII Праця в лісозахисті була далеко, неспокійною.....	189
XXIII Врівноважений характер головного лісничого завжди заспокійливо діяв на Павла Тимофійовича.....	196
XXIV Родина Твердохлібів із села Орлівки Тульчинського району тричі спасала єврейських діточок і жіночок у скрутні часи.	204
XXV Слово до прожитого і пережитого.....	209
XXVI Всіх нас очікує одна обитель.....	219

Літературно-художнє видання

Змерзлий Станіслав Іванович

Лицар Подільських лісів

*Комп'ютерний набір: Дудник Н.А.
Комп'ютерне верстання та дизайн: Шуляк К.Ю.
Коректор: Болюх С.В.*

*Здано до складання 03.07.2017 р.
Підписано до друку 18.07.2017 р.
Формат 29,7х 42 1/4. Папір офсетний.
Гарнітура Arial. Друк різнографічний.
Умовн. друк. арк. 12,94
Тираж 95 прим. Зам. В2017-18*

*Видавець та виготовлювач ФОП Барановська Т. П.
21021, м. Вінниця, вул. Порики, 7.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4377 від 31.07.2012 р.*

